

Hätämajoituksesta Aleppon kelloihin: Evankelis-luterilaisten seurakuntien turvapaikkatyö Suomessa

Hanna Niemi & Ulla Siirto

**Hätämajoituksesta
Aleppon kelloihin:
Evankelis-luterilaisten
seurakuntien turvapaikkatyö
Suomessa**

Hanna Niemi & Ulla Siirto

Hätämajoituksesta Aleppon kelloihin:
Evankelis-luterilaisten seurakuntien turvapaikkatyö Suomessa
Hanna Niemi & Ulla Siirto

© Kirkon tutkimuskeskus

Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 49

Taitto: Grano Oy

ISBN: 978-951-693-365-1 (nid.)

ISBN: 978-951-693-364-4 (pdf)

ISSN: 2341-7641

Grano Oy
Kuopio 2017

SISÄLLYS

1	ESIPUHE	5
2	JOHDANTO	6
2.1	Turvaa Suomesta	6
2.2	Seurakunnat turvapaikkatoimijoina -tutkimushanke	9
2.3	Aineistot ja niiden kerääminen	9
2.4	Aineiston analyysi	11
3	PIONEERIHENKEÄ, INTOA JA HÄMMENNYSTÄ	13
3.1	Alkuvalmistelut	13
3.2	Vastuunjako	15
3.3	Vastaamista konkreettiseen tarpeeseen	15
3.4	Tervetuloa seurakuntaan	18
3.5	Toiminta vakiintuu	19
3.6	Elämyksiä Suomesta	19
3.7	Mukaan olemassa olevaan toimintaan	21
3.8	Esikotoutumista	22
3.9	Turvapaikanhakijat osallisiksi	23
4	HÄTÄMAJOITUS JA VASTAANOTTOKESKUS SEURAKUNNAN TOIMINTANA	26
4.1	Lyhyt hätämajoitus	26
4.2	Majoitustoiminnan haasteita	28
4.3	Hätämajoitus yhteisönä	30
4.4	Turvapaikanhakijoiden majoittamisesta opittua	32
5	YHTEISTYÖKUMPPANIT TURVAPAIKKATYÖSSÄ	35
5.1	Yhteistyökumppanuuksien laaja kirjo	35
5.2	Yhteistyön haasteita ja edellytyksiä	37
5.3	Lisääntyvä yhteistyö työalojen välillä seurakunnissa	39
5.4	Lähetystyöntekijöiden ja maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden tuki	40
5.5	Ekumeeninen yhteistyö	41
6	VAPAAEHTOISET TURVAPAIKKATYÖSSÄ	44
6.1	Intoa, yhteistyötä ja haasteita	44
6.2	Vapaaehtoiset ja vapaaehtoistyö turvapaikanhakijoiden parissa	45
6.3	Vapaaehtoisena vaativissa tehtävissä	46
6.4	Turvapaikanhakijat vapaaehtoisina	48

7 SUHTAUTUMINEN SEURAKUNNAN TEKEMÄÄN	
TURVAPAIKKATYÖHÖN	50
7.1 Juuri sitä, mitä seurakunnan kuuluukin tehdä.....	50
7.2 Hyysäävä seurakunta.....	51
7.3 Työntekijät puolesta ja vastaan.....	53
7.4 Turvapaikanhakijoiden keskinäiset ristiriidat.....	55
7.5 Vaikuttamista asenteisiin.....	56
8 SEURAKUNTIEN LÄHESTYMISTAVAT TURVAPAIKKATYÖHÖN	59
8.1 Hitaasti käynnistyvät seurakunnat.....	59
8.2 Dynaamiset seurakunnat.....	60
8.3 Evankelioivat seurakunnat.....	64
9 TURVAPAIKANHAKIJAT SEURAKUNNAN HENGELISESSÄ	
TOIMINNASSA	67
9.1 Turvapaikanhakijat jumalanpalveluksissa	67
9.2 Yhteisölliset ja sosiaaliset toiminnot turvapaikanhakijoille.....	70
9.3 Kristinuskon opetusta turvapaikanhakijoille.....	71
9.4 Kiinnostus kirkkoa kohtaan yllätti	72
9.5 Pohdintaa turvapaikkateologiasta	74
10 TULEVAISUUTEEN KATSOVA SEURAKUNTA	77
10.1 Turvaa tarjoava seurakunta.....	77
10.2 Kohtaava seurakunta	78
10.3 Yhteinen seurakunta	79
10.4 Osallisuuden seurakunta	80
10.5 Verkostoituva seurakunta	81
10.6 Vaikuttava seurakunta	81
11 LOPUKSI	83
KIRJALLISUUS	85
LIITTEET	88

1 ESIPUHE

Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien työ turvapaikanhakijoiden parissa käynnistyi syksyllä 2015 ennennäkemättömällä vauhdilla. Mukaan lähti uusia seurakuntia, kun vastaanottokeskuksia perustettiin ympäri Suomea erilaisiin toimintaan sopiviin tyhjillään oleviin tiloihin. Myös seurakunnat järjestivät hätämajoitustoimintaa, väliaikaista vastaanottokeskustoimintaa tai luovuttivat tilojaan toisten tahojen järjestämään toimintaan. Reagointi oli nopeaa, ja asiat etenivät vauhdilla.

Seurakunnat turvapaikkatoimijoina -tutkimushanke käynnistyi intressistä tutkia seurakuntien turvapaikkatyötä ja sen eri puolia. Työn käynnistymisen ja toteutuksen dokumentointi nähtiin tärkeäksi monella taholla. Kirkon tutkimuskeskus lähti rahoittamaan hanketta ja Diakonia-ammattikorkeakoulun opettajat Hanna Niemi ja Ulla Siirto toteuttamaan käytännön tutkimustyötä. Kirkon tutkimuskeskuksen työntekijät tukivat tutkimuksen etenemistä sen eri vaiheissa.

Diakonia-ammattikorkeakoulun opiskelijat rekrytoitiin mukaan tutkimukseen heti alkuvaiheessa. Tutkimushanketta esiteltiin alkuvuodesta 2016 Diakin opinnäyte- ja työelämäyhteyksiin liittyvässä osallistavan kehittämisen työpajassa (OSKE), ja opiskelijoita rekrytoitiin näin tekemään opinnäytetöitä. Kaikkiaan viisi opinnäytetyötä on syntymässä tutkimukseen liittyen. Kaksi opinnäytetyötä on jo valmistunut. Lisäksi seurakuntaharjoittelun keväällä 2016 tehneet opiskelijat saivat tehtäväkseen haastatella yhteisen teemarungon avulla seurakuntien työntekijöitä ja vapaaehtoisia osana harjoitteluaan. Tällä tavoin mukaan tuli 21 opiskelijaa. Lisäksi 20 opiskelijaa osallistui tutkimukseen tekemällä haastatteluja osana muihin opintoihin liittyviä oppimistehtäviä. Kaiken kaikkiaan mukana tutkimuksessa on ollut lähes 50 opiskelijaa.

2 JOHDANTO

Maailmassa on nyt ennätysmäärä pakolaisia. YK:n pakolaistoimiston UNHCR:n mukaan vuonna 2015 maailmassa oli 65,3 miljoonaa kodistaan pakoontunut, joista 21,3 miljoonan arvioitiin olevan pakolaisia. Tästä joukosta 16,1 miljoonalla oli UNHCR:n myöntämä pakolaisstatus. Pakolaisstatuksen edellytyksenä on vainoperusteisuus, josta on sovittu YK:n Geneven pakolaissopimuksessa vuonna 1951. Syinä turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun ovat erityisesti pitkittynyt sota Syyriassa, Afganistanin ja Irakin epävakaus sekä erilaiset konfliktit Afrikan mantereella. Valtaosa pakolaisista on kuitenkin maansisäisiä pakolaisia tai evakuoitane lähialueille.¹

Eurooppaan on saapunut turvapaikanhakijoita 2000-luvulla vuosittain hieman kasvava määrä. Selvä nousu turvapaikanhakijoiden määrässä tapahtui kesäkuussa 2015. Huippu saavutettiin lokakuussa 2015, jonka jälkeen määrät alkoivat vähitellen laskea.² Tämä ei niinkään johtunut siitä, että konfliktialueiden tilanne olisi vakiintunut, vaan pikemminkin siitä, että Euroopan maat ryhtyivät rakentamaan erilaisia esteitä turvapaikanhakijoiden saapumiselle. Näistä toimista esimerkkinä ovat EU:n Turkin kanssa solmima sopimus siitä, että Turkki valvoo rajojaan tiukemmin, sekä se, että useat maat alkoivat rajoittaa turvapaikanhakijoiden pääsyä maahansa rakentamalla raja-aitoja tai tiukentamalla rajanylitysmuodollisuuksia.³

Turvapaikanhakijoiden saapuminen Eurooppaan näkyi erityisesti Välimeren maiden alueella. Kun määrät Kreikassa ja Italiassa kasvoivat yli maiden kestokyvyn, alkoi purkautuminen muihin maihin. Tulijat matkasivat kävellen, busseilla ja junilla halki Euroopan. Koska liikkeellä oli paljon väestöä, ei rekisteröitymisiä matkan varrella tehty ensimmäisessä Euroopan unionin maassa, kuten Dublinin sopimuksessa on sovittu, vaan turvapaikanhakijoiden annettiin siirtyä eteenpäin.⁴

2.1 Turvaa Suomesta

Kesän ja syksyn 2015 aikana Suomeen saapuneiden turvapaikanhakijoiden huippu saavutettiin syyskuussa 2015. Tätä ennenkin saapuneiden määrä oli ollut useita kuukausia nousussa. Jo alkukesästä uutisoitiin⁵ vastaanottokeskusten olevan ääriään myöten täynnä, mutta suuren yleisön tietoisuuteen turvapaikanhakijoiden kasvu tuli vasta syksyllä 2015. Yhteensä turvapaikanhakijoita saapui tuolloin

1 Global Trends 2016, 2–10, 15–16.

2 Global Trends 2016, 35.

3 Siirto & Laihia 2016, 116–120.

4 Siirto & Laihia 2016, 119.

5 Yle 26.6.2015.

32 476.⁶ Erityisesti heitä saapui pohjoisen kautta Ruotsin puolelta; paljon pienempiä määriä tuli Venäjältä ja muita reittejä pitkin.

Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu näkyi eri puolilla Suomea uusien hätämajoituskeskusten ja vastaanottokeskusten noustessa erilaisiin sopiviin kiinteistöihin. Näin monet alueet, joissa aiemmin ei ollut muista kulttuureista tulevia, elivät äkkiä keskellä monikulttuurista arkea. Myös monet seurakunnat lähtivät muiden mukana turvapaikkatyöhön.

Sekä perinteinen media että sosiaalinen media täyttyivät uutisista ”pakolais-tulvasta”. Erityisesti sosiaalisessa mediassa alkoi kirjoittelu turvapaikanhakijoiden puolesta ja heitä vastaan. ”Suvakit” ja ”rajakit” -keskustelu kärjistyi monella paikkakunnalla sekä valtakunnallisesti. Mielenosoituksia järjestettiin puolesta ja vastaan.

Samaan aikaan valtiovalta alkoi toimillaan hillitä turvapaikanhakijoiden tuloa kiristämällä lainsäädäntöä sekä turvapaikan myöntämisen perusteita. Ensimmäisenä loppukeväästä 2016 poistettiin vastaanottolaista oleskeluluvan antaminen humanitaarisen suojelun perusteella⁷ sekä lyhennettiin valitusaikoja. Kesällä 2016 tiukennettiin perheenyhdistämisen ehtoja asettamalla tulorajat niin tiukoiksi, että myös työssä käyvällä on vaikeuksia saada perheenjäseniään Suomeen.⁸

Myös vastaanottorahasta ja kotoutumistuesta käytiin keskustelua. Vastaanottorahaa maksetaan turvapaikanhakijalle sen mukaan, saako hän majoituksessa ruoan vai pitääkö hänen valmistaa se itse. 1.1.2016 lähtien vastaanottoraha on ollut 266,04 euroa kuukaudessa yksinäiselle turvapaikanhakijalle, mikäli hän on vastaanottokeskuksessa, jossa ei tarjoilla ruokaa. Mikäli ruokaa tarjotaan, on vastaanottorahan suuruus 76,01 euroa kuukaudessa.⁹ Vastaanottorahaa on mahdollista pienentää, mikäli turvapaikanhakija laiminlyö työvelvoitettaan. Maahanmuuttovirasto arvioi myös lähtömaiden turvallisuustilannetta uudelleen ja päätyi siihen, että esimerkiksi Irakin ja Somalian turvallisuustilanne oli parantunut siinä määrin, että turvapaikanhakijoiden palauttaminen niihin oli mahdollista.¹⁰ Vaikka turvapaikanhakijan oma kotiseutu katsottaisiinkin vaaralliseksi, voidaan hänet kuitenkin palauttaa muualle kotimaahan. Tämän päätelmän Irakin suhteen Helsingin hallinto-oikeus kuitenkin kumosi yhden valittajan kohdalla. Hallinto-oikeuden päätöksillä on yleensä esimerkkivaikutus myös muihin vastaavan kaltaisiin päätöksiin.¹¹

Ennen edellä esitettyjä tiukennuksia noin kaksi kolmasosaa turvapaikanhakijoista sai oleskeluluvan. Uuden turvallisuustilannearvion sekä humanitaarisen suojelun poistamisen myötä oleskelulupien myöntäminen on vähentynyt niin, että vain noin yksi kolmasosa hakijoista saa oleskeluluvan joko vainon tai yksilöllisen

6 Maahanmuuttovirasto 2016a.

7 Maahanmuuttovirasto 2016b.

8 Maahanmuuttovirasto 2016c.

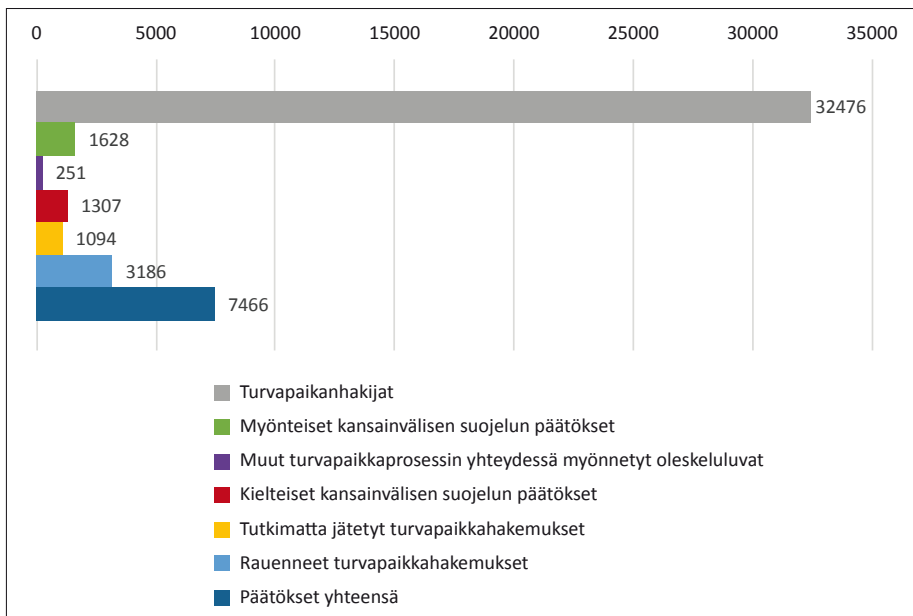
9 Maahanmuuttovirasto 2016d.

10 Maahanmuuttovirasto 2015a ja Maahanmuuttovirasto 2015b.

11 MTV uutiset 24.11.2016.

suojelutarpeen perusteella. Valtion kiristyneen maahanmuuttopolitiikan taustalla on tarve vähentää niin sanottuja vetotekijöitä. Näin Suomesta pyritään tekemään vähemmän houkutteleva kohde turvapaikanhakuun.

Seuraavassa kuviossa (kuvio 1) on nähtävillä maahanmuuttoviraston tekemä yhteenveto turvapaikanhakijoista ja erilaisista päätöksistä. Myönteisten, kielteisten ja rauenneitten päätösten osalta on kuitenkin huomioitava, että niistä suurin osa on aiemmin Suomeen tulleiden turvapaikanhakijoiden saamia päätöksiä. Vuonna 2015 syksyllä tulleiden turvapaikanhakijoiden päätökset on tehty pääsääntöisesti vuonna 2016.

Kuvio 1 Turvapaikanhakijat ja heille tehdyt päätökset 2015.

Lähde: Maahanmuuttovirasto 2016.

Kielteisten turvapaikkapäätösten kasvaminen on synnyttänyt ja synnyttämässä joukon ihmisiä, joilla ei ole lain turvaamaa oikeutta oleskella Suomessa. Kaikkia heitä ei kuitenkaan voida palauttaa kotimaihinsa. Näin Suomi on omilla toimillaan synnyttänyt paperittomuutta, joka ajaa ihmisiä ahdinkoon ja hakemaan apua hyväntekeväisyydestä. Suhtautuminen paperittomuuteen on kireää. Paperittomille suuntautuvan kiireellisen ja välttämättömän hätäavun antaminen määritellään kuntien velvollisuudeksi. Myös valvontaa ja paperittomien ilmiantamista halutaan tehostaa.¹² Evankelis-luterilainen kirkko on kuitenkin halunnut puolustaa myös

¹² Valtioneuvoston tiedote 16.12.2016.

paperittomien oikeuksia¹³: se on avannut kirkkotiloja asunnottomien yömajoitukseen ja herättänyt ihmisten huomiota soittamalla Aleppon sodan uhreille saattokelloja lokakuussa 2016 ympäri Suomea.

Yksi julkisuudessa keskustelua herättänyt asia on ollut joidenkin muslimien kääntyminen kristityiksi. Kirkkohallitus on ohjeissaan ilmaissut, että kristinuskosta kiinnostuneille täytyy antaa aikaa tehdä ratkaisunsa ja mahdollisuus saada riittävästi opetusta kristinuskon perusteista.¹⁴ On myös korostettu, että kristityksi kääntyminen ei edistä oleskeluluvan saamista. Jotkut ovat kuitenkin sinnikkäästi halunneet kääntyä kristityiksi ennen turvapaikkapuhuttelua. Tällöin heidän puhutteluunsa liittyy osio, jossa heidän vakaumustaan testataan pitkällä kysymyssarjalla, johon vastaaminen olisi rivikristityllekin haasteellista.

2.2 Seurakunnat turvapaikkatoimijoina -tutkimushanke

Kirkon tutkimuskeskuksen rahoittama hanke oli vuoden mittainen prosessi, jota Diakin lehtorit johtivat ja johon osallistui lähes 50 opiskelijaa osana kirkon alan opiskelujaan.

Seurakunnat turvapaikkatoimijoina -tutkimushankkeen tarkoituksena oli selvittää laajasti sitä, miten evankelis-luterilaiset seurakunnat Suomessa reagoivat turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun. Tutkimuksessa kartoitetaan seurakuntien toimintatapoja ja käytänteitä turvapaikanhakijoiden parissa tehtävässä työssä. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa materiaalia seurakuntien käyttöön olemassa olevan työn kehittämiseksi ja työn käynnistämiseksi tulevaisuudessa. Tutkimuksen avulla etsitään vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten evankelis-luterilaiset seurakunnat ovat reagoineet turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun?
2. Millainen vaikutus toiminnalla turvapaikanhakijoiden parissa on ollut toimintakäytäntöihin seurakunnissa?

2.3 Aineistot ja niiden kerääminen

Tutkimuksessa käytettiin sekä kvalitatiivista että kvantitatiivista aineistoa. Kvalitatiivinen aineisto kerättiin haastattelemalla seurakuntien työntekijöitä ja vapaaehtoisia ympäri Suomea. Haastattelut koskivat yhteensä 54 seurakuntaa, joista ruotsinkielisiä oli viisi. Lisäksi haastateltiin kymmenen eri seurakuntayhtymän työntekijää. Yhteensä haastateltavia oli 124, joista työntekijöitä 100 ja

13 Latvus 2016.

14 Kirkkohallitus 2016.

vapaaehtoisia 24. Haastateltavat seurakunnat valikoituivat ensisijaisesti kirkon nelivuotiskertomukseen kerättyjen tietojen perusteella.¹⁵ Sen kyselyaineistosta poimittiin mukaan sellaisia seurakuntia, jotka ilmoittivat toimivansa turvapaikanhakijoiden parissa vähintään kahdella seuraavista tavoista: hätämajoitus, tarvaralahjoitukset tai nimetty vastuuhenkilö seurakunnassa (yhteensä 118). Kaikki kolme mainintaa kyselyyn laittaneet seurakunnat (yhteensä 21) otettiin mukaan haastatteluun. Sen sijaan kahden kohdan maininnan seurakuntia otettiin haastateltaviksi harkinnan mukaan. Kaikki seurakunnat, joihin oltiin yhteydessä, eivät kuitenkaan kokeneet työnsä olevan niin laajaa, että olisivat halunneet tulla mukaan tutkimukseen. Lisäksi haastatteluja tehtiin opiskelijoiden harjoitteluseurakunnissa. Näissä seurakunnissa saattoi olla mukana myös niitä, jotka olivat laittaneet vain yhden merkinnän nelivuotiskertomuksen kyselyyn. Sen sijaan haastatteluja ei tehty niissä seurakunnissa, joissa ilmoitettiin, ettei turvapaikkatyötä tehdä.

Haastattelujen tekijöinä toimi joukko Diakin opiskelijoita sekä Hanna Niemi ja Ulla Siirto. Opiskelijat perehdyttiin haastattelujen tekemiseen järjestämällä opastusta. Helsingin toimipisteessä käytiin luokassa kertomassa tutkimuksesta sekä vastattiin opiskelijoiden kysymyksiin. Muiden kampusten opiskelijoille järjestettiin mahdollisuus osallistua infotilaisuuteen virtuaalisen luokkahuoneen kautta. Opinnäytetyön tekijät saivat lisäksi ohjausta omissa opinnäytetyöryhmissään.

Haastattelut tehtiin pääasiassa vuoden 2016 tammi–toukokuussa, mutta täydentäviä haastatteluja jatkettiin aina syyskuun loppuun saakka. Haastatteluissa käytettiin yhtenevää teemahaastattelurunkoa ja apukysymyksiä (Liite 2 ja Liite 3). Opinnäytetyöntekijöillä oli lisäksi omia opinnäytetyöhönsä liittyviä erityiskysymyksiä, joita tässä raportissa ei huomioida aineistona.

Haastatteluissa oltiin yhteydessä yleensä ensin johonkin seurakunnan työntekijään, useimmiten diakoniatyöntekijään, ja kysyttiin, ketä asiassa kannattaisi haastatella. Usein vastuuhenkilö löytyi suoraan seurakunnan nettisivuilta. Tutkimuslupa pyydettiin kirkkoherralta (Liite 5), jolle lähti myös tiedote tutkimuksesta (Liite 1). Mikäli kirkkoherraa ei tavoitettu, tutkimusluvaksi katsottiin myös työntekijän tai vapaaehtoisen oma lupautuminen haastateltavaksi (Liite 6). Tarvittaessa tiedotetta jaettiin myös laajemmin. Haastateltaviksi valikoitui niitä seurakunnan työntekijöitä ja vapaaehtoisia, jotka olivat olleet aktiivisia toimijoita turvapaikkatyössä. Haastattelujen alussa osallistujia informoitiin tutkimuksesta suullisesti. Kaikki haastateltavat lähtivät mukaan vapaaehtoisesti, ja moni toi esille tiedon keräämisen tärkeiden.

Haastatteluja tehtiin sekä ryhmä-, pari- että yksilöhaastatteluina. Ryhmä- ja parihaastattelut olivat ekonomisia, koska samaa asiaa ei tarvinnut kertoa useampaan kertaan vaan jo kerrottuun voitiin liittyä mukaan. Ryhmä- ja parihaastattelun

15 Seurakuntakysely 2016.

organisointi oli aikataulujen yhteensovittamisen vuoksi kuitenkin hankalaa, siksi monissa seurakunnissa päädyttiin tekemään yksilöhaastatteluja.

Aina paikan päälle ei ollut mielekästä pitkien välimatkojen vuoksi mennä, joten haastattelu toteutettiin puhelimitse. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Lupa nauhoitukseen kysyttiin haastattelun aluksi. Puhelinhaastattelut onnistuivat yllättävän hyvin, vaikka litteroinnin yhteydessä litteroija ei aivan kaikista sanoista saanut selvää. Tämä ei kuitenkaan haitannut aineiston käsittelyä, koska tallenteet olivat tutkijoiden hallussa ja sanojen tarkistaminen oli mahdollista.

Kvantitatiivinen aineisto kerättiin elo–syyskuun vaihteessa samana vuonna. Kysely laadittiin hyödyntäen diakoniabarometria¹⁶ ja alustavia haastattelun tuloksia. Sekä teemahaastattelun runkoon että kyselylomakkeeseen saatiin tukea ja palautetta Kirkon tutkimuskeskuksen tutkijoilta. Kysely lähetettiin webropol-linkkinä Kirkkohallituksen pakolais- ja maahanmuuttajatyön asiantuntijan kautta kaikkiin niihin seurakuntiin, jotka olivat ilmoittautuneet kahdelle eri monikulttuurisuustyön postituslistalle. Yhteensä kysely lähti 380–400 henkilölle. Tarkka määrä ei ole saatavilla postituslistojen päällekkäisyydestä johtuen. Kysely laitettiin muistutuksena kerran uudelleen ensimmäisen vastausajan päätyttyä.

Kyselyyn vastasi yhteensä 96 henkilöä. Haastatteluun ja kyselyyn osallistuneista osa on ollut todennäköisesti samoja, mutta vastauksista on pääteltävissä, että suuri joukko on ollut kuitenkin eri seurakunnista. Diakoniatyöntekijät vastasivat kyselyyn aktiivisimmin (43 %). Toiseksi suurin joukko vastaajista olivat teologit (kirkkoherrat 20 % ja pastorit 18 %). Lisäksi vastaajina oli lähetyssihteereitä (10 %), nuorisotyönohjaajia (2 %), joitakin muita työntekijöitä (4 %) sekä vapaaehtoisia (2 %). Lähes 70 prosenttia vastaajista oli kaupunkiseurakunnista. Hiippakunnista aktiivisimmin vastattiin Turun hiippakunnasta (30 %) ja vähiten Porvoon (2 %) ja Mikkelin (5 %) hiippakunnista. Lisäksi tutkimusaineistona käytetään kirkon nelivuotiskertomusta varten tehtyä seurakuntakyselyä. Kun tätä aineistoa käytetään, mainitaan se aina erikseen. Myös kyselyaineiston kvantitatiivisen aineiston käytöstä mainitaan erikseen. Sen sijaan kyselyaineiston avovastaukset on käsitelty yhdessä haastatteluaineiston kanssa eikä tästä mainita raportissa enää erikseen.

2.4 Aineiston analyysi

Aineisto litteroitiin sanatarkasti. Opinnäytetöitä tekevät opiskelijat litteroivat omat haastattelunsa. Opiskelijat lähettivät litteroimansa tekstin sekä haastattelutallenteen opettajille. Yksi opiskelija palautti pelkästään koosteen haastatteluista eikä sanatarkkaa litterointia. Hänen tekemänsä tallenteet ovat kuitenkin tutkijoiden

16 Gävert 2016.

hallussa. Muiden haastattelujen litterointipalvelu ostettiin Spoken Oy:ltä. Litteroituja sivuja tuli yhteensä 1 092.

Kvalitatiivisen aineiston analyysissä hyödynnettiin sisällönanalyysiä. Aineiston analyysi alkoi haastattelulitterointien ja kyselyn avovastausten huolellisella läpiluulla. Läpi luettaessa litterointeihin tehtiin merkintöjä, jotka alkoivat hahmottaa aineistosta löytyviä alaluokkia. Seuraavassa vaiheessa aineisto luokiteltiin lopullisiin alaluokkiin, jotka yhdisteltiin pääluokiksi. Aineiston pääluokkien esikuvana oli teemahaastattelun runko. Niiden lisäksi luotiin tarvittaessa uusia ala- ja pääluokkia.

Kvantitatiivinen aineisto analysoitiin suurin jakaumin ja ristiintaulukoinnin. Suorat jakaumat otettiin suoraan webropol-perusraportista, mutta ristiintaulukoinnit ajettiin Kirkon tutkimuskeskuksessa SPSS-ohjelmalla. Ristiintaulukointeja tehtiin viidellä taustamuuttujalla: vastaajan työtehtävä, seurakunnan koko, seurakunnan kaupunkimaisuus, hiippakunta sekä oliko alueella vastaanottokeskus. Taustamuuttujat koodattiin kolmeen luokkaan: papit, diakoniatyöntekijät ja muut. Seurakunnan kokoluokista alimmat yhdistettiin, koska alle 2 000 hengen seurakuntia oli vähän. Vaikka Porvoon hiippakunnan alueen seurakunnista vain kaksi vastasi kyselyyn, päädyttiin se jättämään omaksi luokakseen.

Tutkimuksen tulokset esitellään siten, että luvussa 3 tarkastellaan seurakuntien turvapaikkatyön käynnistymistä ja erilaisia toimintamuotoja. Luvussa 4 käsitellään erityisesti seurakuntien itsensä järjestämää hätämajoitustoimintaa. Luvussa 5 tuodaan esille seurakuntien tekemä yhteistyö ja sen haasteet turvapaikkatyössä. Vapaaehtoisuutta ja sen organisoitumista tarkastellaan luvussa 6. Luvussa 7 siirrytään käsittelemään asenteita niin seurakunnan sisällä kuin siinä yhteisössä, jossa seurakunta toimii. Luvussa 8 eritellään seurakuntien erilaisia toimintatapoja ja motivaatioita turvapaikkatyöhön. Luvussa 9 paneudutaan erityisesti seurakunnan hengelliseen toimintaan turvapaikanhakijoiden parissa. Luku 10 vetää yhteen tutkimuksen teemoja. Aineistolainat elävöittävät jokaista lukua.

Tutkimustulosten esittelyjen yhteyteen on lisätty tietolaatikoita, joihin on koottu yhteenvetoja ja suosituksia, jotka on laadittu tutkimustulosten perusteella. Niiden tarkoituksena on auttaa lukijaa hahmottamaan nopeasti tutkimuksen tulosten pohjalta nousevat ydinkohdat sekä auttaa seurakuntien työntekijöitä heidän suunnitellessaan työtä turvapaikanhakijoiden parissa.

3 PIONEERIHENKEÄ, INTOA JA HÄMMENNYSTÄ

Turvapaikanhakijoita sijoitettiin ympäri Suomea. Näin monet seurakunnat joutuivat kosketukseen turvapaikanhakijoiden kanssa. Turvapaikkatyö käynnistyi niissä kuitenkin vaihdellen. Perusajatuksena oli joko lähteä tukemaan jonkun toisen tahon tekemää turvapaikkatyötä tai käynnistää sitä itse omassa seurakunnassa. Jotkut lähtivät yhteistyöhön vauhdilla, toiset hyvinkin varovaisesti.

3.1 Alkuvalmistelut

Turvapaikkatyön käynnistäminen seurakunnassa nopeutui, mikäli joillakin seurakunnan työntekijöillä oli jo entuudestaan toimenkuvassaan maahanmuuttajatyötä, kansainvälistä työtä tai lähetystyötä. Kirkon nelivuotiskertomuksen kyselyaineiston¹⁷ (N=411) mukaan 44,8 prosentilla seurakunnista oli nimetty vastuuhenkilö tai tiimi maahanmuuttajatyöhön. Monikulttuurisuustyön yhdyshenkilöille suuntautuneessa kyselyssä (N=96) puolestaan ilmeni, että lähes 30 prosenttia seurakunnista aloitti maahanmuuttajatyönsä vasta syksyn 2015 turvapaikanhakijoiden saapumisen myötä. Lähes puolet kyselyyn vastanneista maaseutuseurakunnista ei ollut tehnyt minkäänlaista maahanmuuttajatyötä aiemmin. Kaupunkiseurakunnistakin joka viides aloitti maahanmuuttajatyön syksyllä 2015. Mikäli seurakunnan alueella oli ollut maahanmuuttajia, turvapaikanhakijoita ja kiintiöpakolaisia jo pitkänkin aikaa, oli luonnollista, että turvapaikanhakijoiden tullessa työtä alettiin tehdä myös heidän parissaan. Turvapaikkatyön alkaessa osassa seurakunnista perustettiin uusi työryhmä koordinoimaan turvapaikkatyötä/maahanmuuttajatyötä joko seurakunnan sisälle tai yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Aloite turvapaikkatyöhön lähti eri puolilta seurakunnista ja niiden hallinnosta. Aloitteen tekijöinä toimivat niin piispat, kirkkoherrat, luottamusmiehet kuin yksittäiset työntekijätkin. Turvapaikkatyöhön saatettiin lähteä yhteisestä keskustelusta seurakunnan työntekijöiden kanssa, jonka jälkeen esitettiin pyyntönä tai tarjouksena seurakuntayhtymän tai seurakunnan johdolle halukkuus järjestää esimerkiksi hätämajoitustoimintaa turvapaikanhakijoille. Turvapaikkatyö saattoi käynnistyä myös yksittäisten seurakuntalaisten aloitteesta.

Sain torstaina puhelinsoiton mun esimieheltä N.N, että alkaisitko tämmöseks pakolaistyön koordinaattoriks. Mä sanoin, et no voin alkaa, ja alot... seuraavana päivänä se alko. Ja mulla oli semmonen käsitys, että tota... Se alko silleen, että

¹⁷ Seurakuntakysely 2016.

M.M. ja N.N. oli käynyt kaupungin kanssa tällaiset neuvottelut, että nyt autetaan kaupunkia ja autetaan näitä ihmisiä, ja sit näin... Sitte samana päivänä silloin perjantaina [...] tuli sitte kuutisenkymmentä turvapaikanhakijaa N:ään majottumaan, ja siit se lähti

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, Y1

Usein kirkkoherra pyysi tai nimesi jonkun työntekijän tai joitakin työntekijöitä ryhtymään turvapaikkatyöhön. Joissakin haastatteluissa kuvataan, että kirkkoherra määräsi kaikki työntekijät osallistumaan turvapaikkatyöhön, mutta käytännössä mukaan lähtivät vain ne, jotka olivat siitä erityisen kiinnostuneita muiden pyörittäessä seurakunnan normaalia toimintaa. Moni lähti mukaan myös omasta kiinnostuksestaan ilman esimiehen pyyntöä ja vasta sen jälkeen informoi kirkkoherraa ja haki näin siunausta toiminnalleen. Innostus näyttää kasautuneen: joissakin seurakunnissa monet työntekijät lähtivät mukaan, toisissa vain harvat.

Myös julkinen paine aiheutti mukaan lähtemistä. Esimerkiksi Kirkkohallituksen suunnalta kyseltiin seurakuntien osallistumisesta turvapaikkatyöhön. Yhdessä seurakunnassa työ käynnistyi sattumalta, kun paikallisessa lehdessä kerrottiin myös seurakunnan olevan mukana turvapaikkatyössä, minkä jälkeen sen olikin pakko lähteä mukaan. Kaikki seurakunnat eivät suinkaan innostuneet mukaan vaan toppuuttelivat, eikä toimintaan aina ollut voimavarojakaan.

Jotkut seurakunnat reagoivat akuuttiin tarpeeseen. Kaupunki esimerkiksi oli voinut tehdä päätöksen, ettei tarjoa tiloja vastaanottokeskustoimintaan. Tämän seurauksena seurakunnan sisällä syntyi idea lähteä järjestämään majoitustoimintaa, ja yhteys maahanmuuttovirastoon otettiin ja toiminta käynnistyi. Lyhytaikaista hätämajoitusta järjestettiin myös eri puolilla Suomea. Hätämajoitus- ja väliaikaisen vastaanottokeskustoiminnan käynnistymistä kuvataan luvussa 4 tarkemmin. Hyvin tavallinen keino käynnistää toimintaa oli ottaa yhteyttä vastaanottokeskukseen ja kysyä, mitä siellä tarvitaan ja miten seurakunta voi tukea vastaanottokeskuksen toimintaa. Joissakin seurakunnissa esimerkiksi oltiin mukana laittamassa vastaanottokeskusta kuntoon yhdessä ylläpitäjän kanssa sekä alkuvaiheen ruokahuollossa. Myös turvapaikanhakijoiden kuljetuksissa omiin koteihinsa autettiin tulovaiheessa, silloin kun asuminen oli hajasijoitettua.

Joissakin tapauksissa kaupunki, Suomen Punainen Risti (SPR) tai joku muu taho lähestyi seurakuntaa, yleensä kirkkoherraa tai seurakuntayhtymän johtoa, mutta myös diakoniatyöntekijää, ja pyysi yhteistyöhön. Kunnan tai SPR:n yhteydenotossa saatettiin myös pyytää tiloja käyttöön hätämajoitusta varten. Tällöin seurakuntaneuvosto tai johtoryhmä kartoitti seurakunnan tai seurakuntayhtymän tilat ja päätti, mitkä tilat oli mahdollista luovuttaa hätämajoituskäyttöön. Seurakunta saattoi myös tarjota aktiivisesti omia tilojaan SPR:lle tai muulle toimijalle hätämajoituksen tai vastaanottokeskustoiminnan järjestämiseen. Monilla seurakunnilla oli taustalla jo aiemmin syntynyt yhteistyö kunnan ja/tai SPR:n kanssa. Työtä yhteistyökumppaneiden kanssa käsitellään tarkemmin luvussa 5.

Monet seurakunnat panostivat tiedotukseen. Tämä näkyi erityisesti paikkakunnilla, joissa seurakunta huolehti hätämajoituksesta tai väliaikaisesta vastaanottokeskustoiminnasta tai oli luovuttanut tiloja kyseiseen toimintaan. Seurakunnan tiedottajat tekivät juttuja ja vastailivat ihmisten kysymyksiin.

3.2 Vastuunjako

Useissa seurakunnissa nimettiin yhdyshenkilö(t) turvapaikkatyöhön ja vastaanotokeskusten kanssa tehtävään yhteistyöhön. Kaikissa seurakunnissa ei kuitenkaan nähty tarpeelliseksi nimetä ketään, mikä aiheutti epäselvyyttä siitä, kenen vastuulla työ oli. Joissakin seurakunnissa työhön löytyi paljon halukkaita, joissakin vähemmän. Joissakin seurakunnissa katsottiin tarpeelliseksi irrottaa työntekijöiden aikaa enemmänkin turvapaikkatyöhön. Mikäli seurakunnassa organisoitiin omaa hätämajoitusta tai väliaikaista vastaanottokeskustoimintaa, seurakunta joutui rekrytoimaan omaa väkeään töihin. Myös muuta ammattihenkilökuntaa jouduttiin rekrytoimaan, jotta täytettäisiin maahanmuuttoviraston ohjeistukset.

Työn käynnistäminen vaati myös vapaaehtoistyön organisoimista, jota kuvataan tarkemmin luvussa 6. Läheskään kaikissa seurakunnissa ei kuitenkaan järjestetty omaa vapaaehtoistyötä turvapaikanhakijoiden parissa, vaan siitä kiinnostuneet ohjattiin Suomen Punaisen Ristin toimintaan. Vapaaehtoisten kohdalla alkuvaiheessa oli myös mietittävä, miten heidät haastatellaan, perehdytetään sekä miten työnohjaus järjestetään. Lisäksi tarvittiin kirjallisia ohjeita ja vaitiolositoumuspapereiden ajantasaistamista.

Muidenkaan toimijoiden ylläpitämissä hätämajoituksissa ei välttämättä aluksi ollut kaikkea tarvittavaa henkilökuntaa. Esimerkiksi yksi seurakunta rekrytoi terveydenhoitajia/sairaanhoitajia toisen tahon ylläpitämään hätämajoitukseen, jotta asukkaat saivat vähän terveydenhuoltoa.

3.3 Vastaamista konkreettiseen tarpeeseen

Kun uutiset turvapaikanhakijoiden määrän kasvusta lisääntyivät, alkoivat jotkut työntekijät seurakunnissa miettiä, mikä voisi olla oman seurakunnan panos turvapaikkatyössä. Aluksi turvapaikkatyötä käynnistettiin menemällä vastaanottomaan saapujia junalta tai rajalta. Tämä liittyi erityisesti alkusyksyn 2015 vaiheisiin, kun vastaanotto oli vielä jäsentymättä. Kun syyskuussa 2015 Tornioon perustettiin järjestelykeskus, loppui tällainen auttaminen kokonaan. Asemille lähteneet seurakuntien työntekijät järjestivät ruokaa ja yksi seurakuntayhtymä myös majoitusta tulijoille. Vaihetta kuvattiin hyvin intensiiviseksi.

...N:n rautatieasemalle valuu joka ilta ihmisiä, kymmeniä ihmisiä, ja Facebook käy kuumana. Facebook on ihan hiilenä. [...] Sit me pohdittiin, että pitäskö sinne mennä kattomaan ja kaikkea tämmöistä. [...] Sitten me menttiin junaan, joka tulee joskus 10 tai 11 aikaan illalla, ja mä silloin otin kaikki leivät ja kananmunat ja juustot, mitä meillä oli, ja keitin ne kananmunat ja tein äkkiä ison kasan leipiä. Mä aattelin, että jos ei kukaan oo sielä syömässä niitä, niin aina joku sitten syö. Sit me menttiin sinne ilman mitää kylttiä. Menttiin vaan kattomaan tilannetta. Sieltähän sitten tuli viimeisellä junalla väkeä. Oli syyskuun sadetta ja kauhean kylmä keli ja leivät ja kananmunat meni heti, ja sielä oli yks toinen pariskunta kans tuonu mehua. Sekin loppu ihan lyhkäseen. työntekijä, seurakuntayhtymä, Lapuan hiippakunta, Y8

Auttaminen oli hyvin konkreettista ja vastasi akuuttiin hätään. Aluksi oli mietittävä nälkäisten ruokkimista. Seuraavaksi nousi hätä siitä, mihin tulijat majoitetaan.

Sitten oli kauhea tuska, että mitä. Ei voi tehdä mitään. Väkeä oli 20–25, tulijoita, lapsiperheitä kaks tai kolme. Ne kauheesti kysyi, että minne he vois mennä yöks, koska poliisi aukeaa vasta kahdeksalta. Soittakaa meille poliisi. Ja me soitettiin poliisi paikalle. Poliisi tuli ja sano, että heillä on semmoinen systeemi, että yöllä he ei ota hoitaakseen muita kuin lapsiperheitä. Niin he otti lapsiperheet mukaan ja yhden, joka toimi tulkkina vähän poliisilaitokselle ja hätyytti hereille vastaanottokeskuksen väen, että ne pääsi jonnekin majoittumaan. Kaikki ne muut jäi sateen alle. Me yritettiin löytää sadesuojaa ja puhua niitten kanssa, ja ne kyseli, että eikö oo mitään kirkkoa tai paikkaa, minne vois mennä. työntekijä, seurakuntayhtymä, Lapuan hiippakunta, Y8

Ihmisten hätä sai toimimaan välittömästi ja etsimään ratkaisuja heidän tilanteeseensa. Hätä myös haastoi seurakuntien ja seurakuntayhtymien organisaatioita nopeaan päätöksentekoon.

Seuraavana päivänä mä heti aamusta laitoin kirkkoherralle viestiä, että nyt pika-audienssi, että ei tuu mitään. Nyt pitää päästä puhumaan. [...] Se jäi mietintämyssyyn, ja tunnin päästä hän soitti N:n matkalta, kun oli kiinteistö-päällikön kanssa puhunut, ja olivat päättäneet, että yks asunto, joka meillä seisoo lähes tyhjänä, että se oli toimistotilana käytössä, niin se tyhjennetään, ja siihen saa vaikka samana iltana, jos onnistuu, niin ruveta majoittamaan. työntekijä, seurakuntayhtymä, Lapuan hiippakunta, Y8

Nopeasti syntynyt toiminta haastoi myös etsimään kumppaneita muista toimijoista, jotta työ saatiin sujumaan.

Me kerrottiin tästä eteenpäin, ja mä soitin helluntaiseurakunnalle ruotsinkieliselle, kun mä tiesin, että heillä oli tää sama tuska. He sano, että he on jo järjestänyt majoitusta 20 hengelle sinne kirkkosaliin ekaks yöksi. Mä sanoin, että ottakaa te tää eka yö, kun te ootte nopeampia toimimaan kuin me. Luterilainen hitaus siinä. Me järjestetään meidän tilat kuntoon ja sit me otetaan seuraava yö. Samalla ruvettiin haalimaan kokoon halukkaat tekijät, että pidetään ta-paaminen ja sovitaan, että koska metodistikirkko pitää, koska baptistit pitää, koska ortodoksit pitää ja näin pois-päin. Sit se lähti pyörimään.

työntekijä, seurakuntayhtymä, Lapuan hiippakunta, Y8

Yhteistyössä syntyi toimintaa, joka auttoi turvapaikanhakijoita selviytymään ennen kuin he saivat vastaanottokeskuspaikan. Yhteistyö poliisin kanssa sujui myös mallikkaasti.

Mehän ei sitten mitään muuta tehty kuin että avattiin kello kahdeksan illalla yks asunto neljännessä kerroksessa täällä N.n kadulla, ja sitten kello kahdeksalta aamulla heitettiin kaikki pihalle. Vietiin ne poliisilaitokselle. Meillä ei ollu päivällä yhtään mitään. Yks ainoa poikkeus oli, että poliisi soitti viiden kuuden aikaan yksi ilta, jolloin tuli vettä ihan kaatamalla, ja sanoi, että täällä on perhe, joka on ihan märissään, että voisitte ottaa heidät sisälle jo. Sitten me tehtiin poikkeus ja tultiin aikasemmin. Meillä oli vapaaehtosia, haalittiin sieltä sun täältä. Nuoria aikuisia, jotka jakso valvoa. Me päätettiin sitten näin, että aina pitää olla kahden työntekijän tai ainakin työntekijän puoliso tai näin, että on kaks semmosta luottohenkilöä, ja sitten vapaaehtosia läpi yön valvomassa. Me valvottiin kun he nukkuu.

työntekijä, seurakuntayhtymä, Lapuan hiippakunta, Y8

Toiminta käynnistyi hyvin usein vaatekeräyksellä. Keräyksiä mainostettiin sekä lehdissä että varsinkin sosiaalisessa mediassa. Joissakin seurakunnissa järjestettiin oma vaatekeräys, joissakin lähdettiin mainostamaan SPR:n vaatekeräystä. Vaatteita tuli paljon lähes kaikkialla, missä keräyksiä järjestettiin. Jotkut seurakunnat tarjosivat tilojaan vaatesäilytykseen SPR:lle, kun sen omat tilat täyttyivät vaatteista. Joissakin paikoissa vaatteiden kanssa ollaan edelleen pulassa. Seurakunnat järjestivät myös vastaanottokeskuksen pyynnöstä täsmäkeräyksiä, kuten hygieniatarvikkeita, lastenvaunuja, kumisaappaita, pyöriä tai keittiötarvikkeita. Täsmäkeräykset olivatkin selkeästi parempi tapa kerätä tavara-apua. Näin vältyttiin laajamittaiselta lajittelulta. Vaatteiden lajittelu ja jako sitoivatkin paljon vapaaehtoisten työaika. Turvapaikanhakijoille hankittiin tavaroita ja vaatteita tarvittaessa myös uutena. Eräässä seurakunnassa oli kirpputori, josta organisoitiin turvapaikanhakijoille ja oleskeluluvan saaneille aloituspaketteja. Vastaanottokeskuksiin toimitettiin seurakunnista myös isompia lahjoituksia, kuten televisio, pingispöytä sekä muita pelejä.

Vaatteet jaettiin yleensä tarpeeseen ilman että turvapaikanhakijan piti maksaa niistä mitään. Yhden seurakunnan alueella kuitenkin vastaanottokeskuksen järjestäjä

(SPR) näki tarpeelliseksi, että turvapaikanhakijat tottuvat heti alusta alkaen siihen, että kaikki maksaa ja he oppivat käyttämään rahaa. Tämän vuoksi seurakunnan kirpputori peri turvapaikanhakijoille menevistä tavaroista ja vaatteista pientä maksua.

Niissä seurakunnissa, joissa oli kirpputoritoimintaa ja turvapaikanhakijat kävivät niissä asioimassa, ainakin yhdelle kirpputoreista kehittyi epävirallinen auttamispaikka, jossa voi käydä kysymässä kaikenlaista. Vaateavun lisäksi seurakunta-aktiivit neuloivat sukia turvapaikanhakijoille. Jouluna valmisteltiin joissakin seurakunnissa joulupaketteja turvapaikanhakijoille.

3.4 Tervetuloa seurakuntaan

Useat seurakunnat järjestivät kutsutilaisuuden alueelleen tulleiden vastaanottokeskuksen asukkaille. Heidät kutsuttiin paikalle ja järjestettiin kuljetus vastaanottokeskuksesta. Tilaisuudessa esiteltiin seurakuntaa ja seurakunnan toimintoja sekä usein myös syötiin yhdessä. Jotkut seurakunnat osallistuivat useiden toimijoiden yhdessä järjestämään tervetulotapahtumaan, jossa seurakunta yhtenä toimijana esitteli toimintaansa. Monet seurakunnat järjestivät ystävyysiltoja, joissa tutustuminen turvapaikanhakijoiden ja alueen asukkaiden välillä oli mahdollista. Toiminnan esittelyn lisäksi illoissa oli usein jotain toiminnallista ja vähintäänkin yhteistä teen ja kahvin juontia mutta usein myös ruokailua. Ilta saattoi päättyä hartauteen. Vain yhdestä seurakunnasta raportoitiin, että jotkut turvapaikanhakijat olivat loukkaantuneet rististä, joka oli näkyvissä. Yhdessä seurakunnassa kerrottiin, että ystäväiltaa suunniteltiin, mutta sitä ei saatu aikaiseksi. Toisessa seurakunnasta kuvattiin turvapaikanhakijoiden harmistuneen, kun tilaisuus oli vain heille suunnattu eikä paikalle ollut kutsuttu paikkakuntalaisia.

Käynnistyvästä hätämajoitustoiminnasta tiedotettiin myös kuntalaisia/seurakuntalaisia. Koska hätämajoitus oli usein luonteeltaan lyhytaikaista, ei kaikkialla aina ehditty huomioida naapurustoa. Hätämajoitus/vastaanottokeskuspaikkakunnilla järjestettiin useimmiten asukastilaisuuksia alueen asukkaille, usein yhteistyössä eri tahojen kanssa. Joillakin paikkakunnilla tällaisiin tilanteisiin kutsuttiin mukaan myös paikallista mediaa. Tilaisuuksissa paitsi jaettiin tietoa toiminnasta myös kuunneltiin huolia ja ennakkoluuloja sekä rekrytoitiin vapaaehtoisia. Asukasilloissa paikalliset ihmiset saivat sanoa ajatuksiaan ja pelkojaan ääneen ja vastaamaan hankitut asiantuntijat tai seurakunnan edustajat antoivat parhaimmillaan kokemuksen siitä, että lähiympäristön asukkaiden huolet olivat tulleet kuulluiksi. Vain yhdessä haastattelussa tuli esille, että tällainen asukasilta päättyi ristiriitaisiin tunnelmiin. Tässä tapauksessa ei kuitenkaan ollut kyse seurakunnan järjestämästä asukasillasta, vaan illasta, jossa seurakunnan edustajat olivat mukana. Yhdessä seurakunnassa oli saatu alueella asuva naapurisuusvittelija pitämään pari asukasiltaa, jossa näitä asioita oli mahdollista käsitellä ammattilaisen johdolla. Alueen asukkaille järjestettyihin tiedotustilaisuuksiin palataan luvussa 7, jossa käsitellään asenteita.

3.5 Toiminta vakiintuu

Alun ihmettelyn ja tiiviinkin yhteistyön jälkeen toiminta vastaanottokeskuksissa alkoi löyrtää uomia. Seurakunnat olivat mukana järjestämässä erilaisia toimintoja niin vastaanottokeskuksissa kuin omissa tiloissaan. Monet seurakunnan toiminnot organisoituivat aktiivisten vapaaehtoisten kautta. Seurakunnat antoivat tilojaan vastaanottokeskusten toiminnoille, esimerkiksi erilaisille kerhoille. Ne organisoivat myös vapaaehtoistensa kautta toimintaa, esimerkiksi suomen kielen opetusta. Lisäksi turvapaikanhakijoilta itseltään nousevia toiveita otettiin vastaan.

Kerhoja suunnattiin erityisesti lapsille ja naisille, esimerkiksi käsitöiden, askartelun, maalauksen, läksyjen tekemiseen tai vapaamuotoisen pelailun tai kahvittelun välityksellä. Kun äidit pääsivät kerhoon, lapsille oli usein samanaikaisesti omaa ohjelmaa tai hoitoa. Ryhmissä löytyi erilaista osaamista ja keskinäistä auttamista. Esimerkiksi ryhmissä valmistettuja töitä oli esillä seurakuntien tiloissa ja tehtyjä askarteluja myytiin torilla.

sudanilainen halus ommella ihan hervottoman isoa lakanaa ja minä pyörittelin siinä päätä, et täs on kyllä iso homma. Ni irakilainen räätälimies katto vaan ja se oli vaan suraus ja suitsait puolessa tunnissa autettu.

vapaaehtoinen, kaupunkiseurakunta, Kuopion hiippakunta, S27

Vierailuja alueen vastaanottokeskuksiin jatkettiin. Sekä seurakunnan työntekijät että vapaaehtoiset järjestivät niissä erilaista toimintaa turvapaikanhakijoille. Seurakunnan työntekijät ja vapaaehtoiset kuuntelivat myös turvapaikanhakijoiden murheita. Monille turvapaikanhakijoille oli tärkeää päästä kertomaan oma tarinansa.

3.6 Elämyksiä Suomesta

Seurakunnat järjestivät retkiä ja leiripäiviä vastaanottokeskuksen välle. Nämä toimivat virkistyshetkinä vastaanottokeskuksen muutoin aika yksitoikkoiseen arkeen. Samalla päästiin tutustumaan suomalaiseen luontoon ja viettämään aikaa yhdessä.

Me ilmoitettiin sinne vastaanottokeskukseen, että me viedään väkeä [leirikeskukseen], että me yks 60 hengen bussillinen otettas [...], et me sanottiin, että lapsiperheitä nyt sitten ensisijaisesti ehkä ois kiva sinne, että pääsis lapset ja näin. No se oli ehkä vähä tietysti meiltäkin tuohon tuomittu ajatus, että me se yks bussi vaan, mut tässä on aina sit tää raha koko ajan, et täähän on kaikki tavallaan ohi budjetin, ja sitten kun se toinenkin vastaanottokeskus täytyy viiä, niin siellähän oli sitten aamulla vastassa pienimuotonen sota, kun siellä oli reput selässä sitte paljon enemmän porukkaa, kun mitä bussiin mahtu ja joiden nimet oli siinä ilmottautumislistassa [...], mutta saatiin siitä sitten bussi ja

henkilöautoo sitten täyteen ja ne ihmiset nautti ihan hirveesti, että kyllä sillä lailla mukavaa, vaikka sato vettä suurimman osan päivästä, niin nauttivat kyllä siitä retkipäivästä kyllä sitten kovasti ja kaikesta, mitä siellä oli sitä puuhaa, että mä oon ihan tyytyväinen siihen päivään sinänsä.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Espoon hiippakunta, S6

Yhteistyö vastaanottokeskusten kanssa ei kuitenkaan aina ollut mutkatonta. Haastatteluissa tuli esille hankaluutena se, että aina vastaanottokeskuksen väki ei ollut tiedottanut turvapaikanhakijoille suunnitellusta retkestä, ja lähtö bussilla retkipaikalle alkoi siitä, kun ihmisiä ryhdyttiin kokoamaan mukaan. Toisaalta taas oli paikkakuntia, joissa kaikki tämä toimi erityisen hyvin ja turvapaikanhakijat olivat aina valmiina, kun jotain tapahtumaa järjestettiin vastaanottokeskuksen ulkopuolella. Myös toiminnan ylläpitäjän puolelta haluttiin tarjota näin mahdollisuuksia toimintaan ja vaihteluun ja katkaista yksitoikkoista arkea. Yhdessä seurakunnassa pohdittiin, miksi turvapaikanhakijoille suunnattu leiripäivä ei onnistunut, kunnes huomattiin sen olleen Ramadanin aikana.

Vapaaehtoisten toimijoiden kautta löytyi myös mahdollisuuksia esimerkiksi elokuvatapahtumiin ja musiikin harrastamiseen. Ainakin yhdessä seurakunnassa toteutettiin elokuvaprojekti, jossa turvapaikanhakijat olivat aktiivisia toimijoita. Myös saunailtoja järjestettiin sekä miehille että naisille. Lisäksi opeteltiin sekä talvisia että kesäisiä harrastuksia, esimerkiksi luistelua, laskettelua, kalastusta, marjojen poimintaa, uintia ja viljelypalstojen pitoa.

Me tosiaan vaimon kanssa aika spontaanisti [on] viety esimerkiksi näitä nuoria miehiä tonne laavulle ja parilla autolla viety aina muutamia kertoja tonne laavulle sitä väkeä, mekin oltu siinä vapaaehtoistyöntekijöitä et ei oo mitenkään ruvettu organisoimaan eikä ajattelemaan et ois seurakunnan työtä että tuumattiin että mennäänpäs sinä iltana sinne ja sitten muutamia ihmisiä viety esimerkiksi laavulle ja vaimo on vieny lapsia luistelemaan, hommannu niille luistimia ihmisiltä ja semmosta on, et kun on kysely ihmisiltä, et oisko teillä sellasia luistimia ja mailoja niitä on sitten kyllä löytyny ja vaimo on vieny lapsia luistelemaan ja opettanu niitä ja samoin uimaan kesällä ja opettanu heitä.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S17

Hämmäntävää oli huomata, miten joissakin seurakunnissa suljettiin joitakin asioita, kuten saunominen, kulttuurisista syistä turvapaikanhakijatyön ulkopuolelle, kun taas toisissa seurakunnissa haluttiin esitellä sitä, mikä on suomalaista kulttuuria ja tarjota näin mahdollisuus osallisuuteen.

3.7 Mukaan olemassa olevaan toimintaan

Yksi keino vähentää turvapaikanhakijoiden myötä lisääntyntä työtä oli kutsua turvapaikanhakijoita mukaan seurakunnan vakiintuneeseen viikko- ja kuukausitoimintaan. Tämä toimikin hyvin silloin, kun osallistujalla oli auttava kielitaito, uskallusta lähteä suomalaisten pariin tai kun tulkkaus oli järjestetty. Hankaluutena voi olla kuitenkin ulosjääminen, koska kielitaito ei vielä riitä osalliseksi pääsemiseen, ellei siihen erityisesti panosteta.

Itselläni oli hyvinkin pian heti se ajatus, että onko tää semmonen paikka, mitä me voidaan tarjota jo olemassa oleva toiminta. Kun kyse on kuitenkin myös resursseista, ettei omaan viikko-ohjelmaan juuri mitään uutta mahdu. Toisaalta ei nyt mitään koulutustakaan ollu, mutta semmonen maalaisjärjen ajatus, että kohtaaminen., ystävällisyys, paikallisiin asioihin tutustuttaminen ja tietenkin ihan ensisijaisena se että siinä on sit mahdollisuus myös kertoa evankeliumia. Et ei sitä ole kenenkään tarvinnut kertoa erikseen.

työntekijä, maalaisseurakunta, Oulun hiippakunta, S48

Silloin kun turvapaikanhakijat löysivät tiensä vakiintuneeseen toimintaan, monikulttuurisuuskasvatusta tapahtui käytännössä huomaamatta. Monissa seurakunnissa oli jo entuudestaan toimintaa maahanmuuttajataustaisille. Näitä toimintoja tarjottiin myös turvapaikanhakijoille. Turvapaikanhakijoita kutsuttiin osallistumaan myös erilaisiin tapahtumiin, kuten pääsiäisvaellus, munkkimyyjäisiin vappuna ja juhannusjuhlaan.

Ruotsinkielisissä seurakunnissa pohdintaa omasta roolista turvapaikkatyössä monimutkaisti joidenkin kaksikielisten kuntien ratkaisu tarjota kotouttamiskielenä ainoastaan suomea mahdollisille alueelle oleskeluluvan saaville turvapaikanhakijoille.

Seurakunnilla oli myös erilaisia kokemuksia siitä, miten työ onnistui. Joillakin paikkakunnilla turvapaikanhakijoita oli vaikea saada mukaan seurakunnan toimintaan, olipa se sitten integroimista vanhaan toimintaan tai kokonaan turvapaikanhakijoille suunnattua. Aina ei tiedotuskaan onnistunut tavoittamaan. Sitten taas oli useita paikkakuntia, joissa erilaisiin tilaisuuksiin tuli kymmenittäin, jopa sadoittain turvapaikanhakijoita.

Vakiintuneen työn ja turvapaikkatyön integroimista tapahtui myös toiseen suuntaan. Osa seurakunnista nimittäin satoi vakituista toimintaansa turvapaikkatyöhön. Esimerkiksi rippikoulun isoskoulutuksen osana saattoi olla toimintaa turvapaikanhakijoiden parissa.

Joissakin seurakunnissa kerrottiin myös siitä, miten diakoniatyöntekijät auttoivat turvapaikanhakijoita diakoniavastaanotolla sosiaalisissa, taloudellisissa ja henkisisissä asioissa. Esille tuli myös, että joidenkin vastaanottokeskusten henkilökunta kutsui diakoniatyöntekijöitä vierailemaan vastaanottokeskuksiin ja keskustelemaan

avuntarpeessa olevien ihmisten kanssa. Monessa haastattelussa kerrottiin myös, että diakoniatyö ei osallistunut turvapaikkatyöhön, koska se toimii muutenkin ääri rajoilla suomalaisten vähäosaisten parissa. Tämä on sikäli mielenkiintoista, että juuri diakoniatyöntekijöillä olisi paras osaaminen niissä kysymyksissä, joissa turvapaikanhakijatkin tarvitsisivat tukea. Mielenkiintoista se on myös siksi, että monella seurakunnalla oli hyvin diakoninen asenne turvapaikkatyössä.

3.8 Esikotoutumista

Turvapaikanhakijoille pyrittiin alusta saakka luomaan valmiuksia Suomeen integroitumiseen. Kielen opiskelu oli yksi useimmin tarjotuista aktiviteeteistä. Siitä huolehtivat yleensä vapaaehtoiset. Opiskelusta tuli esille kahdenlaista näkökulmaa. Yhtäältä kielen opiskelu innosti niin paljon, että sitä olisi haluttu tehdä vapaa-ajalla ja lomillakin. Toisaalta kielen opiskeluun ei jaksettu satsata. Haastateltavat arvelivat syyksi sen, että odottelu alkoi masentaa ja kotimaan tilanteen epävarmuus ahdistaa. Myös pelko kielteisestä päätöksestä saattoi viedä intoa kielen opiskelusta. Tärkeänä oppimisen osana pidettiin myös sitä, että tehdään yhdessä hauskoja asioita. Lisäksi kieliryhmissä annettiin neuvoja ja tukea käytännön asioissa ja ohjattiin viranomaisasioiden hoidossa sekä harjoittelu- tai työpaikan haussa.

[Olen] kielikurssilla ja mun osuuteni on aika paljon mennyt siihen, että minä olen opastanut turvapaikanhakijoita etsimään työtä ja olen tehnyt heidän kanssaan ansioluetteloita ja työhakemuksia. Sitten olemme kielitunnilla harjoitelleet työhaastattelua. Tämmösiä peruskysymyksiä, mitä haastattelija usein kysyy. Kerro itsestäsi, miksi haet tätä työpaikkaa ja missä sinä olet hyvä, missä sinä kaipaat kehittämistä. Tämän tyyppisiin kysymyksiin ollaan suomeksi harjoiteltu vastauksia ja pari henkilöä saanu täysipäiväsen työn tän perusteella. Alle vuoden sisällä... tullut tulosta. Ja puhuvat suomea oikeastaan aika sujuvasti. Ja monet muutkin. Siis hämmästyttävän hyvä suomen kielen taito heille on kertynyt.

vapaaehtoinen, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S4

Vaikka suurin osa toiminnoista kielenopetuksen lisäksi olikin vapaa-aikaan liittyvää, opastettiin osassa seurakuntien toiminnasta turvapaikanhakijoita tekemään myös CV:tä ja hakemaan työpaikkaa Suomessa. Toiminta oli pääasiassa vapaaehtoisten vastuulla, mutta myös opiskelijat tulivat siihen mukaan. Esimerkiksi joillakin paikkakunnilla tehtiin yhteistyötä yliopistojen kanssa, ja opiskelijat yhtäältä opettivat kieltä, toisaalta tekivät turvapaikanhakijoille osaamiskartoituksia myös seurakunnan järjestämässä toiminnoissa. Kielenopetus toimi etenkin suomen kielen opiskelijoiden opiskeluihin liittyvänä harjoitteluna, erityisesti heille joista tulee suomea toisena kielenä opettavia opettajia. Turvapaikanhakijoille opetettiin myös taitoja, jotka ovat käyttökelpoisia myös omissa kotimaissa, jos turvapaikanhakija

saa kielteisen päätöksen ja joutuu palaamaan kotimaahansa. Näitä taitoja saatiin esimerkiksi hygieniapassi-, ensiapu- tai tulityökorttikoulutuksissa.

Hätämajoituskeskuksissa pidettiin asukkaille infortilaisuuksia tai palavereja, joissa annettiin tietoa suomalaisista kulttuurisista tavoista. Näissä tilanteissa käsiteltiin muun muassa naisten ja miesten välistä tasa-arvoa ja naisen lähestymistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Tärkeänä tällaiset keskustelut nähtiin esimerkiksi silloin, kun naapurusto oli antanut palautetta nuorten miesten liian tungettelevasta suhtautumisesta nuoriin tyttöihin.

3.9 Turvapaikanhakijat osallisiksi

Ystävyyssuhteiden syntyminen oli merkittävä työmuodon tavoite seurakunnissa. Seurakuntalaisia kannustettiin ystävystymään turvapaikanhakijoiden kanssa ja kutsumaan heitä koteihinsa sekä syömään yhdessä. Esimerkiksi joissakin seurakunnissa annettiin koulutusta tähän, kuten Friendship first -kurssit. Monet ystävyistyivätkin. Vapaaehtoisia oli kuitenkin useassa paikassa kehotettu olemaan suosimatta ketään turvapaikanhakijaa. Käytännössä näyttää kuitenkin siltä, että jotkut turvapaikanhakijat saivat muita enemmän huomiota.

Ruoka ja yhdessä syöminen osoittautuivat suosituiksi yhteisöllisyyden muodoiksi. Monissa seurakunnissa osallistuttiin ravintolapäivään tai järjestettiin muuten vain tapahtumia ruuan ympärille. Turvapaikanhakijat valmistivat oman kulttuurinsa mukaista ruokaa, ja tilaisuuksia mainostettiin laajalti. Nämä tapahtumat kokosivat satoja ihmisiä ja antoivat mahdollisuuden kohtaamiseen suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välillä.

Eli sitten meillä oli 19. toukokuuta, kun oli tää valtakunnallinen ravintolapäivä, niin meillä oli tuossa N:n seurakuntatalossa tosiaan se ravintolapäivä, jopa kävin tuolla ja siinä oli kokkina sitten täältä vastaanottokeskuksesta irakilainen mies. Niin hän ja hänen henkilökuntansa lainausmerkeissä, hänen vaimonsa ja äitinsä ja hänen sukulaisensa ja niitä vastaanottokeskuksen naisia oli sitten valmistamassa sitä irakilaista ruokaa. Tarjottiin irakilainen lounas siinä ja siihen osallistu 150 ihmistä. Et se oli ihan menestys.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Mikkelin hiippakunta, S29

Kohtaamista edesauttoi myös eräässä seurakunnassa organisoitu ilmoitustaulu, johon kuka tahansa voi tuoda toimintaansa koskevia ilmoituksia. Ilmoitukset käännettiin eri kielille, jotta turvapaikanhakijat tietäisivät, mistä on kyse. Ystävyyden seinälle kirjoitettiin erityisiä tervetulo-tervehdyksiä.

Muutamalla paikkakunnalla perustettiin turvapaikkatyön tueksi yhdistys. Ainakin kaksi näistä yhdistyksistä syntyi selkeästi seurakunnan toiminnan piirissä. Yhdistys alkoi perustamisensa jälkeen organisoida erilaisia tempauksia ja

toimintaa. Lisäksi perustettiin vastaanottokeskusten tukiyhdistyksiä, joihin seurakunnan edustajat menivät mukaan. Perustettujen yhdistysten kautta syntyi myös pääsy esimerkiksi asukastaloihin ja toimintaa oli mahdollista laajentaa.

Turvapaikanhakijat olivat yleisesti ottaen innokkaita olemaan itsekin aktiivisia toimijoita. Väliaikaisissa vastaanottokeskuksissa oli työvelvoite, mutta hätämajoituskeskuksissakaan asukkaat eivät halunneet tulla pelkästään valmiille, vaan monet halusivat auttaa. He olivat mukana ruuanvalmistuksessa ja jaossa, siivouksessa ja vaatteiden lajittelussa. Turvapaikanhakijat osallistuivat erilaisiin talkoisiin, yhden seurakunnan hätämajoituksen loputtua turvapaikanhakijat maalasivat leirikeskuksen seinät, toisessa seurakunnassa he tulivat myöhemmin alueen siivoustalkoisiin. Jotkut turvapaikanhakijat olivat päässeet töihin tai työharjoitteluun myös kirkolle, esimerkiksi suntion tehtäviin ja ruokahuoltoon. Joissakin seurakunnissa pidettiin toimintahetkiä, joissa turvapaikanhakijat ovat voineet käyttää osaamistaan.

Ja sitten meillä on useampi [turvapaikanhakijataustainen] parturi paikalla, niin he järjestää diakoniakeskuksen kanssa yhteistyössä näitä tämmösiä parturointihetkiä ja sit ollaan oltu mukana N:n kaupungin talkoissa ja sit siellä X:n alueen talkoissa ovat olleet [vastaanottokeskuksen] asukkaat itse aktiiveina. työntekijä, kaupunkiseurakunta, Turun hiippakunta, S51

Toiminnan kehittämisen esteiksi joillakin paikkakunnilla muodostuivat erilaiset säännöt ja vakuutusasiat. On hämmästyttävää, että toisissa seurakunnissa järjestettiin erilaisia vaativiakin talkoita, kuten metsänraivaus ilman mainintaa vakuutusasioiden miettimisestä, toisissa seurakunnissa taas pienemmätkin talkoot kaatuivat vakuutusasioihin. Lisäksi ongelmana saattoi olla hygieniapassin vaatiminen keittiöön pääsyn ehtona. Hygieniapassikoulutuksia järjestettiinkin yleisesti eri puolilla Suomea, mutta tiedossa ei ole, miten paljon seurakunnat osallistuivat niiden organisointiin tai turvapaikanhakijoiden ohjaamiseen kyseisiin koulutuksiin.

Vapaaehtoisille ja seurakunnan työntekijöille työ turvapaikanhakijoiden parissa oli yhtä aikaa palkitsevaa ja raskasta. Yhteisöllisyys ja ystävällisyys sekä uuden kulttuurin oppiminen toimivat voimaa antavana puolena suhteessa. Vapaaehtoiset ja työntekijät pääsivät kuitenkin osallisiksi myös niistä raskaista elämänkohtaloista, joita turvapaikanhakijat olivat kohdanneet. Facebook-toveruuden kautta joutui katsomaan videoita, jotka olivat raskasta nähtävää, tai kuulemaan tarinoita, jotka olivat ahdistavia. Jotkut turvapaikanhakijat olivat myös vaativia ja loukkaantuivat herkästi, jos heitä ei huomioinut tarpeeksi. Työ oli myös aikaa vievää, sillä yhteen kotikäyntiin saattoi kulua kolme–neljä tuntia.

Yhteenveto

Seurakunnissa työ turvapaikanhakijoiden parissa käynnistyi pääasiassa nopeasti vastaamaan akuuttiin tarpeeseen. Mikäli seurakunnan työntekijät olivat jo entuudestaan verkostoituneet alueella toimivien kanssa, työ käynnistyi ripeästi. Monella paikkakunnalla täysin uusi tilanne haastoi myös verkostoitumaan.

Seurakuntien vahvuutena oli joustavuus. Usein sekavankin alun jälkeen konkreettinen toiminta toi vaihtelua turvapaikanhakijoiden arkeen erilaisten kerhojen, retkien ja tempausten avulla. Toimintojen avulla turvapaikanhakijoiden oli mahdollista tutustua Suomeen ja suomalaisiin.

Monesti toiminnalla oli myös kotouttava ulottuvuus. Turvapaikanhakijat oppivat paitsi kieltä ja kulttuuria myös taitoja, joista on hyötyä sekä työtä haettaessa Suomessa että kotimaassa, jos sinne joutuu palaamaan.

Seurakuntien vahvuutena oli luotettavuus, monipuolisuus ja erilaisten keräysten järjestäminen. Sen sijaan jatkossa on hyvä kiinnittää huomiota selkeään vastuunjakoon, yhteisöllisyyden rakentamiseen ja luovan rohkeaan heittäytymiseen.

Tiivistelmä 1 Seurakunnan turvapaikkatyön käynnistämisessä tärkeää.

1. Yhteistyössä on voimaa: seurakunnan verkostot ja oma työyhteisö mukaan
2. Täsmäkeräykset kuormittavat vähemmän ihmisiä ja tiloja
3. Yhdyshenkilön nimeäminen ja selkeä vastuunjako
4. Olemassa olevaan toimintaan sekä turvapaikanhakijat että suomalaiset
5. Yhdessä syöminen yhteisöllisyyden vahvistajana
6. Luovuutta toiminnan suunnitteluun
7. Työn kautta osallisuuteen
8. Tuen tarpeen kartoittaminen

4 HÄTÄMAJOITUS JA VASTAANOTTO- KESKUS SEURAKUNNAN TOIMINTANA

Kirkon nelivuotiskertomusta varten tehdyn seurakuntakyselyn mukaan kaikkiaan 36 seurakuntaa antoi tilojaan hätämajoituskäyttöön.¹⁸ Monikulttuurisuus-työn yhdyshenkilöille lähteneen kyselyn mukaan reilu 70 prosenttia vastanneista seurakunnista oli sellaisia, joiden alueella ei ollut lainkaan vastaanottokeskusta tai hätämajoitustoimintaa ennen vuoden 2015 syksyä. Tämä merkitsee sitä, että hyvin monessa seurakunnassa oltiin uuden edessä. Haastattelussa selvitettiin tarkemmin, miten hätämajoitusta toteutettiin.

Seurakunnat ryhtyivät tarjoamaan tilojaan hätämajoitukseen turvapaikanhakijoiden määrän kasvaessa. Ehdotukset tilojen tarjoamisesta saattoivat lähteä yksittäisiltä työntekijöiltä, seurakunnan johdolta, piispalta tai jopa ulkopuolisilta. Hätämajoituksen aloittaminen tapahtui hyvin nopeasti. Päätökset tehtiin seurakunnan luottamuselimissä vauhdilla, ja hätämajoitus oli pystyssä muutamassa päivässä, parhaassa tapauksessa jo seuraavana päivänä. Tilojen käyttöönotto edellytti kartoitusta niiden sopivuudesta, palotarkastusta sekä mahdollisia pieniä korjauksia, esimerkiksi väliseiniä. Hätämajoituksen käynnistäminen aktivoi myös kriisisuunnitelmien sekä kirkkoturvaohjeiden päivittämisen ja tekemisen.

4.1 Lyhyt hätämajoitus

Yleensä seurakuntien tiloja käytettiin lyhytaikaiseen hätämajoitukseen viikosta muutamaan kuukauteen. Lyhyissä hätämajoituksissa seurakunnat organisoivat toiminnan joko itse tai vuokrasivat tiloja ulkopuolisille toimijoille, jotka ylläpitivät hätämajoitusta tai väliaikaista vastaanottokeskusta. Seurakuntayhtymät tukivat seurakuntia rahallisesti silloin, kun seurakunta tarjosi hätämajoitusta ilman maahanmuuttoviraston kompensatiota. Näin yksittäisille seurakunnille ei tullut juuri kustannuksia. Useimmassa tapauksessa kustannuksista saatiin kuitenkin korvaus maahanmuuttovirastolta tai toiminnan ylläpitäjältä.

Useassa seurakunnassa tiloina toimivat seurakunnan isot tilat, esimerkiksi kirkkosali, jonne levitettiin patjoja. Kun seurakunnan työntekijät vastasivat majoituksesta, tarkoitti se monelle ympäröiväitä päiviä tai vähintäänkin hyvin tiivistä parin viikon työputkea.

18 Seurakuntakysely 2016.

Olin siellä taustalla tukemassa näitä, tai yrittämässä tukea, mutta sanon vielä tähän sen, että kun tämä tilanne tuli niin yhtäkkiä, se oli täysin uusi, ei oo koskaan aikasemmin joutunu tämmöseen, niin siitä tuli varmaan se tunne aluksi, että mä en selviä tästä, ja todella niinkun ympäröiväitä päiviä tehtiin niinku viikkokausia, tuntuu, et siinä hommassa, et se oli niin uutta kaikki, ja tuntu et niinku heitettiin tosta vaan kylmiltään.

työntekijä, kaupunkiseurakunta Helsingin hiippakunta, S30

Turvapaikanhakijat tulivat majoituspaikkoihin mihin vuorokauden aikaan tahansa. Kun Tornioon perustetusta järjestelykeskuksesta ilmoitettiin turvapaikanhakijoita olevan tulossa, oli työntekijöiden mentävä vastaanottamaan ihmisiä vaikka keskellä yötä. Minkäänlaisia nimilistoja majoituksessa olevista turvapaikanhakijoista ei välttämättä ollut, minkä vuoksi työntekijät eivät tieneet, kenen pitäisi tiloissa majoittua.

Hätämajoitusta järjestäneet seurakunnat korostivat toiminnan johtajuuden, alkuinformaation sekä tervetulleeksi toivottamisen merkitystä. Työntekijöiden turvapaikanhakijoilta saaman palautteen mukaan he olivat kokeneet olevansa odotettuja ja tervetulleita. Hätämajoituksessa työskentelevät tai niissä muutoin vierailleet seurakunnan työntekijät käyttivät yleensä virka-asua työskennellessään turvapaikanhakijoiden kanssa, joskin oli seurakuntia, joissa työntekijät olivat omis- sa siviilivaatteissaan.

Seurakunnissa jouduttiin opettelemaan työvuorolistojen tekoa myös hengellisen työn tekijöille. Esimerkiksi yhdessä hätämajoituksessa päädyttiin siihen, että kaksi työntekijää oli aina vuorossa, toinen vastasi vapaaehtoisten organisoinnista ja toinen oli vuoropäällikkönä. Yöpäivystys oli myös organisoitava. Yleensä paikalla oli aina vastaanottokeskuksen palkkaama vartija. Tärkeäksi nähtiin, että työhön oli nimetyt työntekijät. Se toi nopeasti tietotaitoa nimetyille eikä henkilökunnassa tapahtunut liikaa muutoksia, vaan asukkaat oppivat pian tuntemaan vastuussa olevat työntekijät, jotka puolestaan oppivat tuntemaan asukkaita. Nimetyt työntekijät vapauttivat muut hoitamaan seurakunnan muita tehtäviä. Tosin monet nimetyt työntekijät hoitivat myös osan omista muista töistään samanaikaisesti hätämajoitustyötä tehdessään. Näin päivät venyivät hyvinkin pitkiksi. Kolmivuorotyötäkin tehtiin, mikä tuntui oudolta seurakunnan työntekijöistä, jotka olivat tottuneet leirityössä ympärivuorokautiseen läsnäoloon. Tämä oli todennäköisesti yksi syy, miksi jotkut tekivät töitä parikin viikkoa yhteen menoon.

Hätämajoituksissa oli vähän erilaista suhtautumista siihen, miten toiminta järjestettiin. Oli majoitusta, jossa noudatettiin maahanmuuttoviraston ohjeita eikä ulkopuolisia päästetty paikalle ilman että henkilö toimi vapaaehtoisena majoituksessa ja hänen tulostaan oli tieto ennakolta. Toisaalta oli taas majoituksia, joissa luotiin aktiivista suhdetta ympäröivään yhteisöön ja joista kutsuttiin sekä alueen asukkaita että median edustajia tutustumaan toimintaan.

Kun seurakunta vuokrasi tilansa (leirikeskus, päiväkerhotilat ym.) ulkopuoliselle toimijalle, ei sen tarvinnut huolehtia henkilökunnan rekrytoinnista eikä

muustakaan virallisesta puolesta. Sen sijaan useat seurakunnat panostivat tällöin valitsemalla henkilöt, jotka irrotettiin yhteistyöhön vastaanottokeskuksen kanssa kuka isommalla kuka pienemmällä panoksella. Seurakunnan työntekijöiden asiantuntemusta hyödynnettiin muiden toimijoiden ylläpitämässä vastaanottokeskuksissa ja hätämajoituksissa esimerkiksi yhteiskuntatietouskoulutuksissa ja kriisiavussa. Seurakuntien omistamissa tiloissa oli majoitusta myös alaikäisille turvapaikanhakijoille. Kaikki alaikäisten hätämajoitukset olivat kuitenkin jonkun muun tahon ylläpitämiä. Hämmennystä syntyi, kun omissa, toiselle osapuolelle vuokratuissa tiloissa ei voinutkaan toimia kuin toiminta olisi omaa.

4.2 Majoitustoiminnan haasteita

Hätämajoitukset käynnistettiin nopealla aikataululla, joten valmistautumisaika jäi lyhyeksi. Työntekijät ryhtyivät töihin ilman perehdytystä. Lisäksi työ saattoi jäädä harvojen vastuulle.

Seurakunnan työntekijöiden ottaminen vastaanottokeskukseen vastuuseen jäi heikoksi. Vastaanottokeskus, joka oli seurakunnan omaa toimintaa, ei valitettavasti yhdistänyt työntekijöitä tässä työssä riittävästi.

työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, kyselyvastaus

Hätämajoitukset olivat virallisesti jonkun vastaanottokeskuksen alaisia. Näistä vastaanottokeskuksista hoidettiin turvapaikanhakijoihin liittyvät viralliset asiat, kuten terveydenhuolto ja vastaanottorahan jakaminen. Seurakunnan työntekijät joutuivat kuitenkin vastaamaan monenlaisiin asukkaiden kysymyksiin, joihin he eivät olleet perehtyneet, sekä huolehtimaan käytännön asioista. Tietoa turvapaikkaprosessista ei kaikilla ollut, ja vastaaminen asukkaiden kysymyksiin tuntui vaikealta. Ohjeita ja tietoa maahanmuuttovirastoltakaan ei välttämättä saatu heti.

Koko ajan oli se tieto, et kaupungilta tulee työntekijä tänne, mut ei sitä koskaan tullu. Me pyöritettiin tätä ihan niinku kirkon työntekijöitten kesken. Ja sit aina ku soitti [...] sinne VOKiin, niin että ”no ettekö te nyt tiedä” No ei, anteeks, me ollaan kirkon työntekijöitä, et voisitteko nyt vääntää rautalangasta, et mitä täs pitää tehdä. Mut sit ku ne tajus sen, et me ollaan oikeesti kirkon työntekijöitä, ni kyl ne sitte muutti sitä kantaansa ja aika paljon sitte sieltä apuu tuli ja neuvoja, miten toimitaan.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S36

Eräässä seurakunnassa kävi jopa niin, että ohjeet tulivat vasta, kun väliaikainen vastaanottokeskustoiminta loppui.

Paljo soittoja [viranomaisille], koska eihän meillä [...] ei meillä ollu sitä materiaalia. Ei viranomaset kerinny sitä myöskään toimittaa. Se mappi, missä oli kaikki, se oli nyt tammikuusta ollu postilaatikossa. Ku kaikki oli ohi. Se kuvaa tavallaan sitä tilannetta, ko kaikki tajus sen, että eihän siinä mitään, että kelle tahansa viranomaiselle soitti, kaikki oli työn touhus, mutta aina kuitenkin se oli kauheen hyvä, että oli paljon hyvää yhteistyötä ja sitte sitä, että aina sai jonku numeron, josta kysyä lisää ja muuta. Oli oppiva organisaatio. työntekijä, kaupunkiseurakunta, Tampereen hiippakunta, S54

Koska majoitustoiminta alkoi nopeasti, oli varsinkin alku monessa paikassa hyvin järjestäytymätöntä ja kaoottista. Tämä taas vaikutti siihen, kokivatko vapaaehtoiset innostusta jatkaa paikassa, jossa kukaan ei tiennyt tarkalleen, mitä tapahtuu ja miten toimintaa hoidetaan. Seurakunnan työntekijät joutuivat soittamaan maahanmuuttovirastoon tai kaupungin vastaanottokeskukseen, jonka alaisuudessa hätämajoitus oli, useaan kertaan kysyäkseen erilaisia asioita. Samaan aikaan noilla paikoilla oli itselläänkin kiire.

Seurakunnan työntekijät tunsivat yhtäältä epävarmuutta työskennellessään turvapaikanhakijoiden kanssa. Valmiita malleja toiminnan järjestämisestä ei ollut tehty, vaan tilanteet tulivat hyvinkin nopeasti eteen. Rokotuksetkaan eivät näin olleet ajan tasalla. Näistä ei nopeassa tilanteessa ollut tietoa eikä työnantaja osannut kehottaa työntekijöitä niistä huolehtimaan. Toisaalta seurakunnan työntekijöillä oli vahva leirityön osaaminen ja kohtaamisen taito, jotka auttoivat hätämajoituksen organisoinnissa. Kirkon työntekijöillä oli lisäksi hyvä ryhmädynamiikan tuntemus, monilla oli kriisityön ja henkisen huollon koulutus, mitkä kaikki olivat vahvuuksia vastaanottokeskustyössä.

Ongelmana hätämajoituksissa oli se, ettei niihin välttämättä saatu tulkkeja. Tulkkeina joutuivat toimimaan englantia osaavat toiset turvapaikanhakijat tai vapaaehtoiset, jotka olivat joko lähtöisin samasta maasta kuin turvapaikanhakijana tulleet tai olivat työskennelleet kielialueella.

Seurakunnan vapaaehtoiset toimivat monissa paikoissa vapaaehtoisina, kun seurakunta oli joko itse toiminnan ylläpitäjä tai oli vuokrannut tilansa eteenpäin. Kun hätämajoitus- tai väliaikainen vastaanottokeskustoiminta loppui, siirtyivät vapaaehtoiset usein tuttujen turvapaikanhakijoiden mukana uuteen vastaanottokeskukseen, mikäli se sijaitsi paikkakunnan läheisyydessä. Silloinkaan kun hätämajoitus oli seurakunnan tiloissa, kaikkia seurakuntia ei kiinnostanut olla läheisemmässä yhteistyössä hätämajoituspisteen kanssa. Yhteydenpito saattoi jäädä yhden ihmisen, jos hänenkään, vastuulle.

Yhdessä hätämajoitusta järjestäneessä seurakunnassa katsottiin toimintaa haastatteluvaiheessa jo taaksepäin. Oma toimintaa arvioitiin kriittisesti ja ajateltiin, että panos olisi voinut olla suurempikin. Hätämajoitukseen lähdettiin ajatellen, että sitä kestää pitkän aikaa, siksi esimerkiksi ei heti lähdetty panostamaan työhön

turvapaikanhakijoiden kanssa. Nähtiin tärkeämmäksi, että pitkän matkan jälkeen ihmiset saavat nukkua väsymyksensä pois.

Hätämajoituspaikat eivät olleet tarkoitettuja asumiseen, joten niistä puuttuivat esimerkiksi säilytystilat. Vaatteita säilytettiin lattialla pinoissa. Hankalinta oli arvotavaran, kuten vastaanottorahan, säilytys, kun majoituspaikoissa ei ollut lukollisia kaappeja. Tästä joku haastateltava olikin kuullut turvapaikanhakijoiden kritisoivan seurakunnan tarjoamaa hätämajoituspaikkaa.

Väliaikaisessa vastaanottokeskuksessa haasteet olivat hätämajoitusta suuremmat, sillä henkilökunnan tuli tutustua vastaanottolakiin ja maahanmuuttoviraston ohjeisiin tarkasti kyetäkseen ohjaamaan asukkaitaan oikein. Samaan aikaan, kun luotiin puitteita turvapaikanhakijoiden hyvälle asumiselle, täytyi vastata naapuruston pelkoihin ja ennakkoluuloihin. Vastaaminen tapahtui järjestämällä asukasilloja, joissa käytiin läpi faktoja, kerrottiin pakolaisuuden syistä, turvapaikkaprosessista, ja kuunneltiin ihmisten huolia, joiden taustalla saattoi olla hyvinkin kärjistyneitä käsityksiä.

Leirikeskustoiminnassa olleiden tilojen käytännöt eivät välttämättä sopineet sellaisenaan turvapaikanhakijoiden majoittamiseen. Esimerkiksi yhdessä leirikeskuksessa jouduttiin ruokailu miettimään kokonaan uusiksi. Buffettyyppisesti järjestetystä ruokailusta ei tahtonut tulla mitään, kun ruoka loppui ennen viimeiset saivat ja ensimmäisiltä jäi paljon ruokaa roskiin heitettäväksi. Tilanteessa auttoi se, että henkilökunta oli valmis muuttamaan käytäntöjään ja esimerkiksi keittiössä kuunneltiin turvapaikanhakijoiden toivomuksia mausteiden käytöstä ja niiden käytön opettelusta. Näin myös turvapaikanhakijat saivat olla osallisia.

4.3 Hätämajoitus yhteisönä

Seurakuntien hätämajoitukset ja väliaikaiset vastaanottokeskukset olivat yhteisöjä, jotka vaatimattomista ja tarkoitukseen huonosti sopivista puitteistaan (esimerkiksi kirkkosali) huolimatta muodostuivat tärkeiksi paikoiksi turvapaikanhakijoille ja toivat uutta näkökulmaa työntekijöille.

Hauska miettii jotaki ihan... siis kirkkosali tai joku tommonen, et miten tää kirkko tuntuu vähän erilaiselta, ku tänne tulee ja menee tonne, ihan siis, no, tääl oli pitkään siis tuoksu erilaiselta, ku on ihmisiä asunu pitkään. [...]. Ja jotenki tuntuu hassulta, oli justinsa turvapaikanhakijoihin liittyvä koulutus [...], mua nauratti se, ku mulla oli kahvikuppi kädessä ja olin menossa auditorioon, sit mä kavahdin siinä ovella, ku siinä luki, että "Auditorio, kirkkotila, älä ota kahvia sinne". Sit tuli hirveen semmonen häpee, et voi ei, sit mä rupesin miettii tätä meidän kirkkosalii, milt se on näyttäny sen kuukauden ajan, ku siel on t-paitoja, sukkia roikkunu virsitaulust kuivumassa ja mitä kaikkee. [...] Joo, ja mä mietin, mä tunnustan, et mä vein sen kahvikupin salaa sinne auditorioon ja join sen siellä, mut mä aattelin, et kylhän missä käytössä kirkko on,

kirkkosali on, et tietyl taval pyhittää sitä myös, et jos tää on, se on rukouksen, tai siel rukoillaan, tai jos se on ollu hädänalasten auttamiseen, se tuo jotain siihen tilaan myös ja siihen yhteisöön, et se ei oo sama tila enää.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S36

Vapaaehtoiset ja työntekijät järjestivät hätämajoituksissa ja väliaikaisissa vastaanottokeskuksissa monenlaista aktiviteettia. Asukkaiden kanssa oltiin läsnä ja kohdattiin, ”hengailtiin”, pelailtiin ja urheiltiin, tutustuttiin ympäristöön, opiskeltiin suomea tai englantia.

Mut mitä monet, jotka tääl on asunu, et se oli kivaa, et tääl oli kotosa olla, kun työntekijöiden kanssa ja vapaaehtoisten kanssa me juteltiin niinku oltas ihmisiä.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S36

Koska monet turvapaikanhakijat olivat miehiä, jalkapallosta tuli yksi suosituimpia vapaa-ajanviettoharrastuksia. Joillakin paikkakunnilla urheiluseurat lähtivät vahvasti mukaan tukemaan turvapaikanhakijatyötä ja kuljettivat turvapaikanhakijoita pelaamaan, toisaalla taas jalkapalloa pelattiin leirikeskuksen alueella esimerkiksi vapaaehtoisten kanssa. Leirikeskuksissa oli myös helppo harrastaa onkimista, soute-lua ja kesällä uimista. Vapaaehtoisten kanssa pelattiin erilaisia pelejä, keskusteltiin, juotiin teetä, kuunneltiin musiikkia, tanssittiin ja organisoitiin tapahtumia.

Päivään kuului monessa paikassa alusta lähtien suomen kielen opetusta. Opettajina toimivat hyvin usein vapaaehtoiset. Osalla heistä oli taustallaan pedagogista koulutusta, osalla vain hyvä tahto ja innostus. Tukena käytettiin Suomen kieli sanoo tervetuloa -materiaalia¹⁹, joka on kehitetty yhteistyössä Kirkon Ulkomaanavun ja suomen kielen opiskelijoiden kanssa.

Hätämajoituksesta tehtiin retkiä myös talon ulkopuolelle, tutustuttiin luontoon ja kaupunkien keskustoihin, monet saivat vapaaehtoisilta saattoapua esimerkiksi asiointiin vastaanottokeskuksessa. Hankalana koettiin se, että terveydenhuolto oli järjestetty vastaanottokeskuksessa, jonka alle hätämajoitus kuului, ja sinne olisi pitänyt kipeänä mennä tapaamaan terveydenhoitajaa. Bussikortteja ei kuitenkaan tällaiseen asiaan voinut käyttää, koska ne oli varattu vain virallisen turvapaikka-prosessin hoitamiseen liittyviin tapaamisiin.

Hätämajoituksissa ja väliaikaisissa vastaanottokeskuksissa turvapaikanhakijat osallistuivat erilaisiin työtehtäviin, kuten ruuanjakelu ja siivous. Tätä varten tehtiin vuorolista. Työtoimintaan osallistuminen on velvoite, jonka vastaanottolaki on asettanut. Mikäli siihen ei ilman pätevää syytä (esimerkiksi sairaus, loppuraskaus, pienten lasten hoitaminen) osallistu, vastaanottorahaa pienennetään. Yleensä

¹⁹ Suomen kieli sanoo tervetuloa (<http://suomenkielisanootervetuloa.fi/>).

turvapaikanhakijat toimivat kuitenkin hyvin mieluusti apuna erilaisissa tehtävissä. Toimettomuus onkin yksi hankalimmista asioista kestävä vastaanottokeskusaikana. Siksi myös vastaanottokeskuksen ulkopuolelle haluttiin vapaaehtoistyöhön. Turvapaikanhakijoiden joukossa oli monia ammatti-ihmisiä, jotka olisivat halunneet auttaa siinä, missä osaavat, esimerkiksi rakentaa yhdelle seurakunnalle autokatos. Erilaiset tapahtumat, kuten siivoustalkoot ja ravintolapäivä olivat tärkeitä yhteisöön osallistumisen muotoja.

Toiminnan sujuvoittamiseksi ja yhteydenpidon parantamiseksi useat hätämajoituspisteet ja väliaikaiset vastaanottokeskukset loivat omia suljettuja facebook-ryhmiään. Ryhmissä oli mahdollista jakaa tietoja ja kokemuksia ilman huolta, että sinne tulee ulkopuolisten asiattomia viestejä.

Majoituspaikkojen ilmapiiri, kohtaavat työntekijät ja kunnioitus olivat asioita, jotka saivat turvapaikanhakijat pitämään yhteyttä kohtaamiinsa ihmisiin ja palaamaan majoitusta tarjonneeseen seurakuntaan erilaisten toimintojen tai vain kohtaamisen merkeissä vielä jälkeensä. Seurakuntien monikulttuurisuusyhdyshenkilöille suunnatussa kyselyssä ilmeni, että reilu kolmasosa seurakunnista piti jonkinlaista yhteyttä niiden majoituksessa olleisiin turvapaikanhakijoihin. Kauemmaksi siirtyneisiin turvapaikanhakijoihin yhteys oli kuitenkin ohentunut, vaikka jotkut työntekijät ja vapaaehtoiset vierailivat edelleen läheisiksi käyneiden turvapaikanhakijoiden luona kauempanakin. Oman hätämajoitus- tai vastaanotto-keskustoiminnan loputtua yhteydenpitoa jatkettiin facebookin ja whatsappin välityksellä.

Lähes kaikissa hätämajoitusta tai väliaikaista vastaanottokeskustoimintaa tarjonneissa seurakunnissa järjestettiin toiminnan lopuksi tai sen jo loputtua yhteinen kiitosateria, joka kokosi yhteen turvapaikanhakijat, vapaaehtoiset ja seurakunnan väen. Kiitosaterian järjestämisen toive nousi erityisesti turvapaikanhakijoiden suunnalta, jotka halusivat yhteisen aterian kaikille valmistamalla kiittää seurakuntaa siitä, että nämä olivat tarjonneet heille majoitusta.

4.4 Turvapaikanhakijoiden majoittamisesta opittua

Seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä, joissa perustettiin useita hätämajoituksia, alkoi jo kertyä tietotaitoa, mikä auttoi uuden hätämajoituspisteen perustamisessa. Jälkeensä toimintaa tarkastellen jotkut toivat esille, että selkeämpi johtajuus ja toimivampi työnjako olisivat auttaneet työntekijöitä ja vapaaehtoisia jaksamaan paremmin. Toiveena esitettiin palautekeskustelun käymistä sekä työntekijöiden että vapaaehtoisten kanssa ja toiminnasta oppimista.

Kulttuurin tuntemusta jouduttiin opettelemaan. Esimerkiksi yhdessä hätämajoituspisteessä kulttuuria tunteva vapaaehtoinen kiinnitti huomiota siihen, että suomalaiset työntekijät lopettivat keskustelua, toimintoja ja yhdessä oleilua yhtäkkiä.

Esimerkiks se, että Lähi-idän kulttuurissa ei missään tapauksessa pompata yhtäkkiä teepöydästä tai kahvipöydästä, että heippa nyt mä lähden. Vaan sun täytyy moneen kertaan sanoa, että nyt mun täytyy kyl lähtee. Kello alkaa olee jo niin paljon. Sit sulle sanotaan, et istu vielä vähän. Juodaan vähän teetä ja jutellaan. Okei. Nyt mä istun vielä vähän aikaa. Et tää täytyy tehdä sen kolme, neljä kertaa. Sit sä oot nyt on ihan oikeesti, mun on pakko lähtee. Sitte niinku tajuaa sen, että nyt on se lähdon hetki. Ei tee semmosii nopeita silleen, et nyt mä lähden. Me koitettiin moneen kerta sitä selittää. Et ku meille sanottiin, et kello yhdeksän. Nyt täältä lähtee henkilökunta pois. Meille sanottiin, et nyt ovea kohti. Sit niinku nää turvapaikanhakijat on niinku, et mitä tapahtu. Et ootteks te vihasii meille. Et minkä takia te lähette yht äkkiä.

vapaaehtoinen, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S36

Näkemyksen mukaan seurakunnan työntekijät eivät osanneet ottaa huomioon turvapaikanhakijoiden lähtökulttuuria, eivätkä liioin osanneet hyödyntää vapaaehtoisten kokemusta. Toisessa paikassa huomattiin, että teetä täytyy olla tarjolla koko ajan. Kulttuuriset tekijät korostuvatkin varsinkin alkuvaiheessa, kun vielä ei ole tottumusta suomalaiseen kulttuuriin. Monesti asiat vaativat vain pientä vaivannäköä ja ovat mahdollisia toteuttaa, jos tietoa ja taitoa on.

Tärkeä osa toimintaa oli myös suomalaiseen kulttuuriin tutustuminen. Kaikki tämä tukivat turvapaikanhakijoiden esikotoutumista. Toiminta toi rutiinia ja rytmiä päivään, jossa arki hätämajoituksissa ja väliaikaisissa vastaanottokeskuksissa pyöri paljolti ruokarytmin ympärillä. Väliaikoja täytettiin erilaisella toiminnalla. Talokokouksissa tai vastaavissa jaettiin tietoa ja käytiin läpi erilaisia talon käytänteitä. Niissä oli myös mahdollista ottaa esille vaikkapa erilaisia kulttuurisia kysymyksiä, joihin turvapaikanhakijat törmäsivät Suomessa. Työntekijät avustivat myös vaikeissa asioissa, kuten kadonneiden perheenjäsenten etsimisessä. Yhdessä hätämajoituksessa tuli esille vapaaehtoisten haastattelun kautta myös se, että majoituksen säännöt olivat liian kireät: esimerkiksi nukkumaanmenoaikojen määrittäminen koettiin holhoavana aikuisille ihmisille.

Yhteenveto

Seurakunnat joutuivat uuden ja yllättävän tehtävän eteen järjestäessään hätämajoitusta ja väliaikaista vastaanottokeskuksen toimintaa. Turvapaikkaprosessin ja turvapaikanhakijoiden kulttuurin tunteminen, valmiiden mallien puuttuminen ja tilanteiden nopea vaihtuminen olivat haastavia seurakuntien työntekijöille. Sen sijaan seurakuntien työntekijöillä oli vahva leirityön osaaminen ja kohtaamisen taito, jotka auttoivat hätämajoituksen organisoinnissa. Moni kirkon työntekijä omasi lisäksi hyvän ryhmadynamiikan tuntemuksen, kriisityön ja henkisen huollon koulutuksen, jotka kaikki olivat vahvuuksia vastaanottokeskustyössä.

Kulttuurisen sensitiivisyyden opetteleminen on puolestaan haaste, jonka eri kulttuureista tulleiden kanssa työskentelevä joutuu kohtaamaan. Vastatullut ei voi tulkita kokemaansa vielä uudesta kontekstista käsin, vaan käyttää peilauspintana omaa kulttuuriaan.

Turvapaikanhakijoille seurakuntien järjestämästä hätämajoituksesta ja vastaanottokeskustoiminnasta tuli yhteisö, jossa sai osallistua arjen toimintaan, sai vastuuta ja toiminnasta rytmiä arkeen. Majoitustoiminnan myötä muodostui yhteisö, joka tarjosi osallisuutta kaikille sen piirissä mukana olleille. Tarve vastavuoroisuuteen näkyi turvapaikanhakijoiden halussa kiittää majoitustoimintaa järjestäneitä seurakuntia valmistamalla yhteisen kiitosaterian.

Tiivistelmä 2 Hätämajoituksen järjestämisen avaintekijät.

1. Johtajuuden, alkuinformaation ja tervetulleeksi toivottamisen merkitys tärkeää
2. Työntekijöiden ja vapaaehtoisten perehdytys
3. Vastaanottolakiin ja maahanmuuttoviraston ohjeisiin perehdytys
4. Kulttuurin tuntemus ja opettelu tärkeää
5. Tulkkien järjestäminen
6. Turvapaikanhakijoiden osallistaminen arkeen
7. Kiitosateria majoituksen päätyttyä

5 YHTEISTYÖKUMPPANIT TURVAPAIKKATYÖSSÄ

Turvapaikkatoiminta synnytti yhteistyötä kaikkialla, missä sitä tehtiin. Yhteistyö loi uutta luovia ratkaisuja, mutta toi esille myös kipupisteitä. Seurakunnat jakautuivat karkeasti kahteen ryhmään: niihin, joilla oli vakiintunut maahanmuuttajia koskeva yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja niihin, joiden yhteistyö lähti käyntiin vasta turvapaikanhakijoiden tultua paikkakunnalle.

5.1 Yhteistyökumppanuuksien laaja kirjo

Seurakuntien yleisimmiksi yhteistyökumppaneiksi haastatteluissa mainittiin kunta ja Suomen Punainen Risti. Kyselyyn vastaajista yli 70 prosenttia (N=76) oli tehnyt yhteistyötä näiden tahojen kanssa. Muita yhteistyökumppaneita olivat yksityiset vastaanottokeskustoiminnan järjestäjät, alueen järjestöt, esimerkiksi Martat ja urheiluseurat sekä muut uskonnolliset yhdyskunnat ja toimijat. Ruotsin ja Suomen välisissä rajaseurakunnissa yhteistyötä oli maiden toimijoiden välillä. Joissakin tapauksissa yhteistyötä kuvattiin merkittäväksi.

Yhteistyökumppaneina joissakin seurakunnissa olivat myös kouluttavat oppilaitokset, esimerkiksi pääkaupunkiseudulla, Itä-Suomessa ja Turun suunnalla yliopistot tulivat myös seurakunnille avuksi erityisesti suomen kielen opetuksen järjestämiseen sekä muihin projekteihin. Eräällä alueella kumppaniksi tuli myös paikallinen ammattiopisto, jonka logistiikkaopiskelijat kuljettivat turvapaikanhakijoita tilaisuuksiin.

Joillakin paikkakunnilla yhteistyöverkostoista jäi pois joitakin tahoja, koska toimijan johtohahmona oli turvapaikkatyötä vastustava henkilö. Näin esimerkiksi urheiluseurat jäivät yhdellä paikkakunnalla ulos turvapaikkayhteistyöstä. Toisaalta taas yhdessä seurakunnassa paikallisen bussifirman kanssa saatiin organisoitua ylimääräisiä bussivuoroja lähimpään vastaanottokeskukseen.

Yhteistyökumppaneina hätämajoituksissa olivat myös vartiointifirma ja poliisi. Hätämajoitus kuului aina jonkun vastaanottokeskuksen alle, jolloin yhteyttä pidettiin myös sen sosiaali- ja terveydenhuoltohenkilökuntaan. Alkuvaiheessa tämä oli kuitenkin hyvin sekavaa, koska turvapaikanhakijoita tuli sellaisella vauhdilla, että uusia työntekijöitä rekrytoitiin kaikkialle ja tiedon ajantasaistaminen ja sisäistäminen otti oman aikansa. Seurakuntien välinen yhteistyökään ei sujunut koordinoitusti. Kirkkoturvaan liittyen yhteistyötä tehtiin myös yksittäisten lakimiesten kanssa. Kirkkoturva edellytti toimivia suhteita viranomaisiin, joihin pidettiin säännöllisesti yhteyttä.

Yhteistyötä tehtiin myös turvapaikanhakijoiden työllistämisen ja mielekkään tekemisen etsimisessä. Esimerkkeinä mainittiin leirikeskusten seinien maalaus,

talkoita metsissä ja rakennustyömailla, joissa opastus saatiin alan asiantuntijalta. Yhteistyötä tehtiin myös paikallisten kauppojen kanssa erilaisten tarvikkeiden ja ruuan saamiseksi. Yksi seurakunta mainitsi yhteistyökumppanikseen myös paikallisen moskeijan, joka toimitti ruokaa turvapaikanhakijoille.

Jotkut seurakunnat lähtivät tarjoamaan hätämajoitusta tai väliaikaista vastaanottokeskustoimintaa: tällöin yhteistyötä tehtiin kunnan, SPR:n ja maahanmuuttoviraston kanssa. Yhteistyötä määritti paljolti, toimiko seurakunta itse toiminnan tarjoajana vai oliko seurakunnan tilat vuokrattu toiselle palvelun tarjoajalle. Jotkut haastatellut kertoivat, että maahanmuuttovirastolta tuli hyvää palautetta siitä, että seurakunnat olivat lähteneet mukaan turvapaikkatyöhön tarjoamalla tilojaan vastaanottokeskustoimintaan.

Yhteistyötä olisi voinut synnyttää myös laajemmin erilaisten uskonnollisten toimijoiden kesken, mutta esteiksi nousivat erilaiset käsitykset esimerkiksi virkakäsymyksistä, kasteesta tai suhteesta evankelioimiseen. Toisaalta taas turvapaikanhakijoiden tulo synnytti myös uutta yhteistyötä eri uskonnollisten toimijoiden välillä.

Kaukaa piti ihmisten tulla tänne, että ruvettiin lähestymään toisiamme
työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta S18

Parhaimmillaan yhteistyökokouksissa päätettiin vastuualueet ja saatiin seurakuntana selkeä rooli mukanaolossa turvapaikkatyössä:

Keskittyykää nyt tähän, miten nyt sanois, tähän yhteenkuuluvuuteen ja suhteiden rakentamiseen ja ystävien ja perheiden löytämiseen (SPR:n neuvo seurakunnalle)
työntekijä, kaupunkiseurakunta, Porvoon hiippakunta, S34

Joitakin seurakuntia kutsuttiin mukaan erilaisiin yhteistyöverkostoihin, ryhmiin ja palavereihin yhdessä muiden kumppaneiden kanssa. Monissa seurakunnissa rakenteet yhteistyölle olivat jo olemassa. Turvapaikkatyölle luotiin koordinaatioryhmiä tai työstä keskusteltiin jo valmiissa ryhmissä, kuten esimerkiksi kotouttamistyöryhmissä. Yhteistyössä järjestettiin myös asukasiloja tai tiedotustilaisuuksia paikallisille asukkaille, kun vastaanottokeskus tai hätämajoitus aloitti paikkakunnalla.

Monilla paikkakunnilla seurakunnan työntekijät tunsivat saavansa yhteistyössä arvostusta ammatti-ihmisinä. Näillä paikkakunnilla seurakunta otettiin mukaan tasavertaisena ja haluttuna yhteistyökumppanina. Esimerkiksi vapaaehtoisille ja työntekijöille järjestettiin yhteisiä koulutuksia.

Eri toimijoiden järjestämää toimintaa pyrittiin myös koordinoimaan, ettei päällekkäisyyksiä syntyisi. Yhden paikkakunnan innovaatio oli yhteinen toimintoja koordinoiva nettikalenteri. Toisaalta yhteistyötä seurakunnan kanssa rajasi joillakin paikkakunnilla se, ettei uskonto saanut olla mukana. Vastaanottokeskustoiminnan järjestäjät saattoivat asettaa yhteistyölle erilaisia ehtoja. Seurakunta saattoi myös joutua taistelemaan siitä, että on uskottava yhteistyökumppani turvapaikka-asioissa.

5.2 Yhteistyön haasteita ja edellytyksiä

Yhteistyö jouduttiin monilla paikkakunnilla rakentamaan vastaanottokeskusten kanssa alusta alkaen, koska valmiita malleja ei ollut. Vastaanottokeskusten ylläpitäjiksi tuli uusia toimijoita, joiden kanssa yhteistyötä ei aiemmin tehty, joten yhteistyön virittelyyn ja yhteisten käytäntöjen löytymiseen meni aikaa. Asiaa helpotti, mikäli vastaanottokeskuksen organisoija oli alueen oma toimija ja yhteistyösuhteet olivat jo ainakin jollakin tasolla olemassa kyseisen tahon kanssa.

Koska turvapaikkatyöhön lähdettiin monilla paikkakunnilla vauhdilla, eivät organisoituminen ja käytänteet ehtineet perässä. Esimerkiksi eräässä seurakunnassa kritisoitiin sitä, että turvapaikanhakijat saivat vastaanottokeskuksessa täytettäväksi suomenkieliset lomakkeet tai että suomen kielen opetuksen käynnistämässä viivyteltiin: turvapaikanhakijat tulivat syyskuussa, mutta kieliopetus käynnistyi vasta helmikuussa.

Niissä vastaanottokeskuksissa, joissa suhtauduttiin seurakunnan toimintaan varauksellisesti, ongelmia esiintyi enemmän. Niissä vastaanottokeskuksissa puolestaan, joiden henkilökunnalla oli syntynyt luottamukselliset välit seurakunnan kanssa, kannustettiin turvapaikanhakijoita osallistumaan seurakunnan järjestämään toimintaan. Aineistossa oli esimerkkejä hyvinkin tunnustuksellisesta toiminnasta, josta vastaanottokeskus oli informoinut asukkaitaan ja johon oli koottu suuria joukkoja. Esimerkkejä löytyy myös niistä seurakunnista, jotka hyvin neutraalisti ja varovaisesti olivat lähteneet rakentamaan yhteistyötä ja joihin silti oli suhtauduttu varauksella. Hyvän yhteistyön taustalla näyttäisi olevan yhtäältä pienen paikkakunnan tuttuus toimijoiden kesken ja toisaalta pitkään jatkunut yhteistyö esimerkiksi kotouttamistyöryhmässä tai vastaavassa yhteistyömuodossa. Sen sijaan ongelmallisimpia yhteistyökuviot näyttäisivät olevan alueilla, joissa toimijat eivät ole ennestään tunteneet toisiaan tai tehneet yhteistyötä.

Vastaanottokeskuksia ylläpitävien tahojen toimintaperiaatteena oli uskonnollinen neutraalius. Seurakuntien yhteydenottoon saatettiin suhtautua varauksella ja jopa torjuvasti. Useille seurakunnille oli painotettu erityisesti työn neutraaliutta, esimerkiksi eräässä seurakunnassa seurakunnan logo ei saanut näkyä yhteisten toimintojen mainoksissa. Uskonnollisen toiminnan suhteen oli eroavaisuuksia paikkakunnittain. Joillakin paikkakunnilla neutraaliuden vaatimus oli ehdoton, vaikka pantapaidat työntekijöillä hyväksyttiin. Tällöin minkäänlaisen uskonnollisen toiminnan mainostaminen vastaanottokeskuksessa ei ollut mahdollista. Useimmiten mainostaminen kuitenkin näytettiin sallittavan. Tällöin kaikki uskonnolliset yhteisöt tasapuolisesti saivat jättää mainoksiaan vastaanottokeskukseen. Uskonnollisiin tilaisuuksiin hakemisen suhteen käytännöt olivat horjuvia. Joissakin vastaanottokeskuksissa seurakuntien lähettämät tiedot tapahtumista menivät hyvin perille asukkaille ja he olivat valmiina, kun seurakunnan järjestämä bussi tuli hakemaan. Usein kuitenkin kävi niin, että tieto toiminnasta ei siirtynyt työntekijöiltä asukkaille, ja bussin tultua hakemaan asukkaita he eivät olleet valmiina tai heillä oli päällekkäistä ohjelmaa.

Yhteistyö vastaanottokeskusten kanssa oli useimmiten hyvää, vaikka se ei ollut aina yksinkertaista. Erityisen hämmäntävää yhteistyö oli silloin, kun seurakunta oli vuokrannut tilansa eteenpäin jollekin toimijalle eikä voinutkaan osallistua tilojen käyttöön tasavertaisena kumppanina. Yleensä vastaajat olivat kuitenkin kokeneet yhteistyökumppaneiden olevan tyytyväisiä saamaansa tukeen ja lisäresurssiin.

Yhteistyö saattoi kaatua myös seurakunnan puolelta. Yhteistyökumppanit olivat saattaneet pyytää seurakunnalta tiloja turvapaikanhakijoille tarjottuun toimintaan, mutta yhteistyökuvio oli kaatunut siihen, että seurakunta oli pyytänyt tiloistaan vuokraa. Toisaalla taas yhteistyötä pääsi syntymään tilanteissa, joissa vastaanottokeskuksen toimintaa, usein kerhoja ja suomen kielen ryhmiä, järjestettiin seurakunnan tarjoamissa tiloissa. Toiminta ei virallisesti ollut seurakunnan toimintaa, vaikka toki sellainenkin vaihtoehto oli olemassa, mutta toiminnan vetäjänä toimi usein seurakunnassa muutoinkin aktiivisia vapaaehtoisia. Ongelmallista yhteistyössä saattoi olla se, että toisen organisaation toiminnassa mukana oleva vapaaehtoinen ei katsonut velvollisuudekseen ilmoittaa seurakunnan vapaaehtoiselle poissaolostaan. Yleisesti yhteistyöstä kuitenkin iloittiin.

Osa toiminnoista järjestettiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Tällaiset toiminnot olivat yleensä matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, joihin oli helppo tulla. Toiminnot järjestettiin kirkon tiloissa mutta myös vastaanottokeskuksessa tai muualla. Yhdessä seurakunnassa harmiteltiin, että yhteistyö rajasi heiltä mahdollisuuden ottaa esille esimerkiksi kirkkovuoteen liittyviä teemoja, ja he suunnittelivatkin järjestävänsä toimintaa jatkossa itse. Toisaalta joillakin paikkakunnilla kirkollisten teemojen esille ottaminen ei ollut ongelma yhteistyössä silloin, kun kyseessä ei ollut selkeästi hengellinen toiminta. Hengellisen toiminnan puolestaan ajateltiin olevan kokonaan kirkollista työtä. Sitä käsitellään tarkemmin luvussa 9.

Seurakunnat ohjasivat vapaaehtoisia myös SPR:lle: kaikki eivät ryhtyneet itse rekrytoimaan ja kouluttamaan vapaaehtoisia turvapaikkatyöhön. Myös jotkut työntekijät menivät vapaaehtoisiksi vastaanottokeskuksiin. Näin seurakunnille syntyi suoria kontakteja myös vastaanottokeskusten sisälle.

Esim. vapaaehtoisten koordinointi ensin tapahtui srk:n kautta, mutta siirtyi SPR:n kautta hoidettavaksi. Srk antoi tiloja erilaisten tapahtumien järjestämiseen ja oli niissä mukana, Srk:n vapaaehtoiset olivat mukana kaikessa koko ajan, vaikka koordinointi oli järkevintä hoitaa yhdestä paikasta. Onkin vaikea erottaa sitä mikä oli erikseen srk:n toimintaa ja mikä SPR:n, kun kaikki tapahtui yhdessä.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Tampereen hiippakunta, Kyselyvastaus

Joillakin paikkakunnilla perustettiin uusia yhdistyksiä joko vastaanottokeskusten ympärille tai yleensä turvapaikanhakijoiden auttamiseksi. Seurakunnat olivat mukana yhdistysten perustamisessa, joskus hyvinkin aktiivisessa roolissa. Tällöin yhdistykset perustettiin ikään kuin seurakunnan turvapaikkatyön kylkeen

tukemaan ja koordinoimaan käytännön toimintaa. Seurakunnan edustajat voivat mennä myös jäseniksi perustettuihin yhdistyksiin ilman, että niillä oli muuten erityistä seurakuntakytköstä. Työnjaossa saatettiin päättää, että joku työntekijöistä ottaa vastuulleen yhteydenpidon ja mukanaolon jossakin vastaanottokeskuksen tukiyhdistyksessä.

Seurakunnat saivat myös tukea omalle työlleen vastaanottokeskuksista, joiden henkilökunnasta löytyi myös kulttuuritulkkeja, jotka tunsivat turvapaikanhakijoiden kulttuureja. Näitä henkilöitä oli seurakunnan työntekijöidenkin mahdollista konsultoida.

Yhdessä seurakunnassa diakoniatyöntekijä kävi auttamassa turvapaikanhakijoita vastaanottokeskuksessa erilaisissa viranomaisten kanssa asiointiin liittyvissä paperitöissä. Toisessa seurakunnassa diakoniatyöntekijää oli pyydetty käymään maasantuneiden turvapaikanhakijoiden luona vastaanottokeskuksessa. Hankaluutena oli yhteisen kielen puute ja se, ettei tällaiseen toimintaan voinut saada maahanmuuttoviraston kustantamaa tulkkia. Seurakunta olikin tässä esimerkkitapauksessa maksanut tulkin käytön.

5.3 Lisääntyvä yhteistyö työalojen välillä seurakunnissa

Kyselytutkimuksen mukaan yhteistyö seurakunnan sisällä eri työntekijöiden ja työmuotojen välillä näytti parantuneen. Kiinnostavaa oli huomata, että yhteistyö seurakunnan sisällä lisääntyi alle 4 000 asukkaan ja erityisesti yli 24 000 asukkaan seurakunnissa. Näissä seurakunnissa kyselyyn vastaajista yli 60 prosenttia oli sitä mieltä, että yhteistyö oli parantunut verrattuna aikaan ennen turvapaikkatyötä. Isoja kaupunkeja tutkittaessa yhteistyö oli vahvistunut ennen kaikkea Mikkelin (80 %), Oulun (66,7 %), Turun (60,8 %) ja Espoon hiippakunnissa (58,9 %). Vain Kuopion hiippakunnassa yli puolet (57,2 %) vastaajista koki, ettei yhteistyö seurakunnan eri työmuotojen välillä ollut parantunut turvapaikkatyön myötä juuri lainkaan.

Useammassa haastattelussa ilmeni, että seurakunnissa yhteistyö eri työalojen välillä oli lisääntynyt turvapaikkatyön käynnistyttyä. Haastatteluissa tuli esille erityisesti lähetystyön ja maahanmuuttajatyön välillä tiivistynyt, lisääntynyt ja vahvistunut yhteistyö. Työn lähentymisen taustalla nähtiin yhtäältä yhteisen työn tekeminen ja toisaalta työmuotojen yhdistyminen. Esimerkkejä työalojen yhteistyöstä olivat turvapaikanhakijoiden osallistuminen leiripäiville, nuttupiiriin, itämaiselle päivälliselle lähetyksen hyväksi sekä loppiaismessuun Itämaan tietäjinä. Toisaalta hämmäntävänä koettiin se, että jotkut lähetystyöstä omassa seurakunnassaan vastanneista papeista olivat joko varovaisia tai kokonaan haluttomia kohtaamaan turvapaikanhakijoita työssään.

Seurakuntien eri työmuotojen välisen yhteistyön parantumisen lisäksi myös yhteistyön naapuriseurakuntien kanssa mainittiin parantuneen turvapaikkatyön

käynnistettyä. Naapuriseurakuntaa autettiin muun muassa siellä sijaitsevan hätämajoitusyksikön järjestelyissä ja työvoiman hankkimisessa. Seurakuntien rajoja oli ylitetty, ja työntekijät ja vapaaehtoiset olivat voineet osallistua toisen seurakunnan alueella olevan vastaanottokeskuksen toimintaan. Yleisesti ottaen se seurakunta, jonka alueella vastaanottokeskus sijaitti, vastasi yhteistyöstä. Toimintaa olisi kuitenkin pitänyt koordinoida enemmän, sillä joskus kävi niin, että toiminnan järjestäjiä oli yhtä aikaa monesta seurakunnasta. Tätä olisi voinut välttää perustamalla nettiin vuorolistan.

Työn tueksi perustettiin tiimi omassa seurakunnassa ja yhtymässä. Joissakin paikoissa perustettiin kansainvälisen vastuun työryhmä, johon kutsuttiin mukaan myös maallikoita suunnittelemaan ja toteuttamaan toimintaa. Yksi seurakunta kertoi perustaneensa lähiseurakuntien kanssa yhteisen kriisirahaston ja varautuneensa näin paperittomien määrän kasvuun. Kriisirahaston tarkoituksena kerrottiin olevan asumis- ja elämiskustannusten maksaminen siinä tapauksessa, että paperittomalla ei ole enää oikeutta saada vastaanottorahaa eikä asua vastaanottokeskuksessa. Seurakunta oli valmistautunut myös varaamalla rahaa omaan budjettiin ja etsimällä huoneita, joissa paperittomat voivat yöpyä.

5.4 Lähetystyöntekijöiden ja maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden tuki

Lähetystyössä olleiden henkilöiden tuki oli monelle seurakunnalle merkittävä kädenojennus turvapaikkatyössä. Lähettien kulttuurin tunteminen ja kielitaito mainittiin monen seurakunnan työntekijän ja vapaaehtoisen haastattelussa. Kulttuurin tuntemisen ja kielitaidon lisäksi lähettejä keuhuttiin myös ripeydestä ja rohkeudesta turvapaikanhakijoiden kohtaamisessa. Moni turvapaikanhakija keskusteli ja kertoi tarinaansa lähetystyöntekijälle ja tuli näin kuulluksi omalla äidinkielellään. Myös seurakuntien työntekijöissä ja vapaaehtoisissa oli paljon entisiä lähetystyöntekijöitä ja muualta Suomeen muuttaneita, minkä arveltiin lisänneen motivaatiota turvapaikanhakijoiden kohtaamiseen ja auttamiseen. Arabiankielisiä pappeja hyödynnettiin erityisesti Etelä-Suomessa ja kutsuttiin eri puolelle Suomea pitämään niin sanottuja Alfa-kursseja, jumalanpalveluksia tai kevennettyä/yksilöityä rippikoulua.

Sitte toinen meil on ollu sitte toukokuussa... Siellä oli afgaaneja, elikkä meil on tuolla vastaanottokeskuksessa afgaaneja, näitä miehiä, sittenhän meil on perheitä täällä Irakista ja Iranista. Meillä oli sitte semmonen Afganistanissa pitkään työskennelly lähetti täällä, ja se oli kanssa tosi kiva päivä. Se alko yheltä vasta, että meil oli jumalanpalvelus ensin, ja kutsuttiin heti niitä miehiä siihen jumalanpalvelukseen ja jumalanpalveluksen jälkeen oli kirkkokahvit, ja sitte sen jälkeen oli semmonen tilaisuus. Se oli oikeestaan, mikähän siinä oli sitte, kulttuurien... Kulttuuri-iltapäivä, että saa kysyä sitte niistä toisista

kulttuureista, mitä ajatellaan ja tämmöstä. Se oli kanssa erittäin onnistunu, että näitä miehiä tuli jo sinne jumalanpalvelukseen ja sitte ne jotenki ne tykkäs. Nehän on semmosia aika nuoria kaikki, must tuntuu, että sitte tää lähettivieras siinä, nii osas kato sitte puhua daria, ja ne keskusteli sitte siinä sillä kielellä. Ne sai puhua omaa kieltään, ja sitten ne jotenki tuntu, että ku se oli kuitenkin semmonen vanhempi nainen, niin ne jotenki, miten se tuntu heti, että ihan ku semmonen äidillinen ote, ja ne tykkäs ja nauro, oli niin ilosia. Sitte ku meillä aika alko sitten loppua, että sitte kello oli jotain viis ja meillä oli sitte kuuelta vielä tuolla koululla semmonen iltatilaisuus, nii mää sitte sanoin siinä, että nyt tästä täytyy lopetella, mutta että jatkot ois sitte siellä koululla, ja jos joku haluaa lähteä, nii sitte kyyti järjesty. Nehän lähti kaikki siis sinneki.

työntekijä, maalaisseurakunta, Lapuan hiippakunta, S24

Sekä haastatteluista että kyselyn avoimista vastauksista kävi ilmi, että seurakunnat olivat jonkin verran tehneet yhteistyötä myös kirkon virallisten lähetysjärjestöjen ja herätysliikkeiden kanssa järjestämällä yhteisiä tilaisuuksia, leiripäiviä, naisten ja miesten ryhmiä sekä koulutuksia.

5.5 Ekumeeninen yhteistyö

Turvapaikkatyö lisäsi myös yhteistyötä eri kristillisten kirkkokuntien (lähinnä Suomen Helluntaikirkko ja Suomen Vapaakirkko) paikallisseurakuntien kanssa. Heidän kanssaan järjestettiin ystäväperhetoimintaa, yhteiskristillisiä leirejä, yhteyden iltoja, Alfa-kursseja, raamattupiiriä, kulttuurikerhoa, joulujuhlaa ja kahvila-toimintaa. Yhteistyötä organisoitiin päivittämällä kunkin kirkkokunnan toimintaa paikkakunnalla. Yhteistyönä syntyi myös esimerkiksi esitteitä ja kutsuiltoja, joissa esiteltiin paikkakunnalla toimivia kristillisiä seurakuntia. Moni haastateltava nosti esille niin sanottujen vapaiden suuntien nopean ja aktiivisen hengellisen työn käynnistymisen turvapaikanhakijoiden parissa. Erityisesti vapaaehtoiset ottivat usein puheeksi vapaiden suuntien välittömyyden ja notkeuden työn aloittamisessa turvapaikanhakijoiden parissa.

Ja helluntaiseurakunta heräs heti, että aha, sinne tulee perheitä. Sit pitäis saada ystäviä. Ja sitten ku heil on sellast yhteistyötä luterilaisten ja helluntaikirkon kanssa, niin meiltä tuli sit semmonen porukka, että ketkä oli halukkaita, ni siellä suurin piirtein jaettiin sulle ja mulle, sulle ja mulle. Sinä otat tuon perheen ja nyt mennään sitte kattomaan ja lähettää toimittamaan heille astioita ja vaatteita. Ja siitä se lähti.

vapaaehtoinen, kaupunkiseurakunta, Kuopion hiippakunta, S27

Yhteistyössä vapaiden suuntien kanssa järjestettiin esimerkiksi yhdellä paikkakunnalla yöpäävystys, jossa turvapaikanhakijoita haettiin junalta ja majoitettiin vuorooin eri seurakuntien tiloissa. Yksi vastaaja kertoi myös, että vapaiden suuntien kanssa jouduttiin sopimaan pelisäännöistä, miten turvapaikanhakijoita kohdataan. Osa seurakunnista koki heidän työnsä liian aktiiviseksi. Vapaiden suuntien aktiivinen panos antoi myös joillekin seurakunnille ”luvan” olla itse ryhtymättä turvapaikkatyöhön. Seurakunnat eivät juurikaan tuoneet esille yhteistyötä muiden uskontojen edustajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Vain yhdessä haastattelussa mainittiin yhteydenpito alueen moskeijan kanssa.

Yhteenveto

Yhteistyön lisääntymistä eri toimijoiden kesken kuvattiin ”yhdessä olemme enemmän” -hengellä. Myös maininta siitä, että yhdessä toteutetut tapahtumat olivat avartaneet niihin osallistuneiden työntekijöiden, seurakuntalaisten ja vapaaehtoisten maailmankuvaa, kertoo merkittävästä yhteistyön tunteesta ja kokemuksesta. Yhteistyön nähtiin myös synnyttäneen keskinäistä luottamusta niin, että jatkossa on matalampi kynnyks ottaa yhteyttä. Kokemus ripeästä reagoimisesta yhteiskunnallisesti merkittävään tilanteeseen yhdessä eri toimijoiden kanssa on ollut arvokasta uuden oppimista. Osa haastateltavista toivookin jatkossa lisää ja syvenevää yhteistyötä eri toimijoiden kesken.

Valitettavasti yhteistyössä oli myös haasteita. Seurakuntaa ei aina pidetty toivottuna yhteistyökumppanina, tai sen tarjoamalle toiminnalle asetettiin ehtoja. Yllättävää on aineiston kahtiajakoisuus suhteessa yhteistyöhön. Kun yhtäällä seurakunta otettiin iloitien jakamaan uutta vastuuta turvapaikanhakijoista, toisaalla seurakunta ja sen tarjoama toiminta yritettiin torjua. Aineiston mukaan tällä ei ole juurikaan tekemistä sen kanssa, oliko seurakunnalla vahva julistamisen visio vai painottiko se diakoniatyötä järjestämissään toiminnoissa turvapaikanhakijoille.

Tiivistelmä 3 Seurakunnan yhteistyökumppanit.

1. Kunta/kaupunki
2. SPR
3. Maahanmuuttovirasto
4. Yksityiset palveluntuottajat (Luona oy, Pihlajalinna jne.)
5. Yliopisto, muut oppilaitokset
6. Vapaakirkko, Helluntaiseurakunta ym.
7. Lähetysjärjestöt, lähetit
8. Herätysliikkeet

Tiivistelmä 4 Yhteistyön toteuttamisen tavat.

1. Hätmajoituksen järjestely ja toiminta
2. Suomen kielen opetus
3. Tervetuloilta
4. Yhteydenilta
5. Messut
6. Kastekoulut
7. Nuttupiirit
8. Naisten ja miesten ryhmät
9. Yhteiskristillinen leiri/ yhteinen leiripäivä yli työalojen
10. Yhteiskristillinen joulujuhla
11. Itämainen ruokapöytä
12. Ystäväperhetoiminta
13. Kulttuurikerho
14. Kahvilatoiminta
15. Yhteinen esite paikkakunnan kirkoista
16. Marhaba-ilta (paikkakunnan seurakuntien esittely)

6 VAPAAEHTOISET TURVAPAikkATYÖSSÄ

Vapaaehtoiset ovat seurakunnan korvaamaton voimavara. Turvapaikanhakijoiden parissa tehtävästä työstä seurakunnat eivät olisi selvinneet ilman vapaaehtoisten osallisuutta. Vapaaehtoisten rekrytointi vaihteli kuitenkin seurakunnittain.

6.1 Intoa, yhteistyötä ja haasteita

Vapaaehtoistoiminta käynnistyi valtavalla innolla, koska ihmiset halusivat auttaa. Seurakunnan vapaaehtoisten rekrytointi tapahtui vapaaehtoistyö.fi-sivuston tai vastaavan kautta sekä lehti- ja facebook-ilmoittelun ja henkilökohtaisten kutsujen avulla. Eräällä paikkakunnalla kunta pyysi seurakuntaa organisoimaan alueelle perustetun vastaanottokeskuksen vapaaehtoistyön. Yhdessä seurakuntayhtymässä kehiteltiin vapaaehtoistyön malli, joka oli sovellettavissa kaikissa alueen seurakunnissa. Vapaaehtoisten organisointi turvapaikkatyöhön tapahtui monissa seurakunnissa ohjaamalla työstä kiinnostuneet ihmiset Suomen Punaisen Ristin vapaaehtoistyöhön. Näin monet seurakunta-aktiivit löysivät tiensä SPR:n vapaaehtoisiksi.

Joillakin alueilla SPR tahtoi pitää vapaaehtoistyön itsellään eikä siten halunnut, että seurakunnassa puuhattiin vastaavaa. Toisaalta monet seurakunnat järjestivät myös omaa vapaaehtoistoimintaa. Osin tehtävät menivät päällekkäin SPR:n työn kanssa, osin työ taas liittyi vahvasti seurakunnan erityisosaamiseen.

Monet vapaaehtoiset olivat mukana vaatekeräyksissä ja vaatteiden lajittelussa. Yli 80 prosenttia kyselyyn vastanneista seurakunnista raportoi seurakuntansa olleen tavalla tai toisella mukana vaatekeräyksissä. Monilla paikkakunnilla tämä oli jätetty selkeästi SPR:n vastuulle, mutta useissa seurakunnissa vapaaehtoiset pääsivät osallistumaan vaatejakeluun. Tämä oli konkreettista työtä, johon voi osallistua ilman mitään erityistä koulutusta. Vaatejakelun haasteita oli kuitenkin se, että tarvitsijat ajautuivat välistä käsirsyyn, kun haluttuja vaatteita oli liian vähän.

Jotkut innostuivat työstä niin paljon, että voimavarat eivät riittäneetkään vaan syntyi väsymistä ja vapaaehtoistoiminnasta poisjäämistä. Osa vapaaehtoisista jäi pois myös sen takia, ettei heille oikein löytynyt sopivaa tehtävää. Tämä liittyi ainakin osaksi siihen, että alkuvaiheessa työ oli niin hektistä, että sitä ei oikein pystytty organisoimaan. Yleensä vapaaehtoisia löytyi paljon, mutta joissakin seurakunnissa vapaaehtoisia ei ollut riittävästi turvapaikkatyöhön, vaan muun muassa koulutuksia jouduttiin perumaan vähäisen osallistujamäärän vuoksi.

Emme myöskään onnistuneet rekrytoimaan riittävässä määrin vapaaehtoisia kuljettamaan asukkaita meidän tilaisuuksiimme tai kirkkoon. Näin myös henkilökohtaiset kontaktit pakolaisiin ovat jääneet vähäisiksi.

työntekijä, maalaisseurakunta, Mikkelin hiippakunta, kyselyvastaus

Joskus mukaan ei uskallettu lähteä yksinkertaisesti siitä syystä, että tulijoita kohtaa tunnettiin pelkoja. Mut pitää kyl sanoa, et pikkasen ollaan ihmetelty, mikä siinä pelottaa tässä hommassa, että monet voi puhua, mut tuntuu siltä, et on aika iso kynnys lähteä tämmöseen. Monet kuvittelee, et täytyis olla jotenkin tietyllä tavalla, tietää esimerkiks toisen kulttuuri, että voidaan kohdata heitä. Mun mielestä se on tällasia turhia esteitä.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Turun arkkhiippakunta, S50

Monet seurakunnan vapaaehtoiset olivat ammatti-ihmisiä, jotka pystyivät toimimaan erilaisten toimintojen vetäjinä. Monesta vapaaehtoisesta tuli suomen kielen ryhmien vetäjä. Vapaaehtoiset ohjasivat lisäksi talkootyötä, toimivat lastenhoitajina tilaisuuksissa, toimivat tulkkeina ja kuljettivat turvapaikanhakijoita tilaisuuksiin. Erityisasiantuntemusta omaavat antoivat esimerkiksi lääketieteellistä konsultaatia. Mukaan lähti myös monia sellaisia, joilla ei ollut aiempaa kiinnekohtaa tai edes jäsenyyttä seurakuntaan.

Aina vapaaehtoisia ei löytynyt sieltä, mistä heitä olisi kuvitellut löytyvän. Esimerkiksi eräässä seurakunnassa kerrottiin, että lähetyksen ja kansainvälisen vastuun työryhmästä ei löytynyt yhtään vapaaehtoista turvapaikkatyöhön. Joissakin seurakunnissa oli vaikeuksia rekrytoida vapaaehtoisia yleisen ennakkoluuloisuuden vuoksi. Myös oma kielitaidottomuus ja kulttuurin tuntemattomuus saattoi pelottaa. Lisäksi työntekijöiden luoman kuvan turvapaikkatyön haasteellisuudesta arveltiin olleen syynä vähäiseen vapaaehtoisten määrään. Työntekijätkään eivät välttämättä omien ennakkoluulojensa vuoksi aktiivisesti etsineet vapaaehtoisia turvapaikkatyöhön. Vapaaehtoiset saattoivat ryhtyä työhön myös ilman selkeää taustaorganisaatiota. Tällöin syntyi omalakista toimintaa, joka aiheutti ristiriitoja toimijoiden kesken. Yleensä ottaen vapaaehtoiset kokivat tekevänsä hyvin merkityksellistä työtä. Vapaaehtoistyön ympärille organisoitui myös pari yhdistystä, joiden alkuunpanossa seurakunnalla oli merkittävä rooli.

6.2 Vapaaehtoiset ja vapaaehtoistyö turvapaikanhakijoiden parissa

Vapaaehtoisiksi hakeutui monenlaisia ihmisiä. Heitä yhdisti auttamisen halu, avorakatseisuus ja kiinnostus muihin kulttuureihin. Lisäksi monilla oli huoli tulijoiden tilanteesta ja kotoutumisesta. Useimmat vapaaehtoiset olivat kuitenkin hyvin koulutettuja naisia, jotka olivat jääneet äskettäin eläkkeelle tai joilla oli muutoin mahdollisuutta irrottaa aikaa vapaaehtoistyöhön. Monilla heistä oli vahva kristillinen vakaumus. Mukaan hakeutui kuitenkin myös ihmisiä, jotka eivät olleet seurakunnan jäseniä. Lisäksi mukaan tuli vapaaehtoisia, joilla oli kokemusta asumisesta tai työskentelystä ulkomailla sekä kielitaitoa. Myös lähetyshenkisiä ihmisiä tuli mukaan vapaaehtoisiksi.

Kaikkia halukkaita ei kuitenkaan voitu ottaa vapaaehtoistyöhön, koska osalla innostuneista oma elämäntilanne ei ollut sellainen, että he olisivat voineet olla mukana toiminnassa. Syitä löytyi esimerkiksi epärealistisista käsityksistä työn luonteesta, terveydentilasta ja perhetilanteesta.

Yleinen seurakuntien järjestämä toiminta oli ystäväperheiden järjestäminen turvapaikanhakijoille. Monilla paikkakunnilla SPR organisoii turvapaikanhakijoiden ystävöitymisen ja koulutti vapaaehtoiset siihen. Seurakunnat lähettivät myös sen kautta turvapaikkatyöhön haluavia vapaaehtoisia SPR:lle eivätkä itse järjestäneet välttämättä lainkaan turvapaikanhakijoihin liittyvää vapaaehtoistoimintaa.

Yhtäältä seurakuntien vapaaehtoisten rooli alkoi löytyä kielenopetuksen ja vapaa-ajan toimintojen organisoimisesta ja toisaalta erityisesti seurakunnallisiin tilanteisiin liittyen kutsujana ja kuljettajana. Turvapaikanhakijoita kuljetettiin konsertteihin, jumalanpalveluksiin ja erilaisiin tapahtumiin. Tarkoituksena ei ollut vain tuoda turvapaikanhakijoita pois vastaanottokeskuksista vaan myös tuoda heitä suomalaisten pariin ja synnyttää tilanteita, joissa on helppo kohdata ja tutustua.

Ystävä- tai kummiperheiden organisoitumisen kautta turvapaikkatyöhön tuli myös tärkeä ulottuvuus: kotiin kutsuminen ja erityisesti yhdessä syöminen. Esimerkiksi yhdessä seurakunnassa 70 turvapaikanhakijaa sai kutsun seurakuntalaisten koteihin jouluna ja pääsiäisenä ja sai osallistua näiden juhlien viettoon. Ystäväperhetoiminnan kautta turvapaikanhakijat pääsivät osallistumaan myös perheen harrastuksiin ja siten normaaliin elämään suomalaisessa yhteiskunnassa.

6.3 Vapaaehtoisena vaativissa tehtävissä

Työntekijät kutsuivat vapaaehtoisia tuntemiensa ihmisten joukosta erityisesti vaativiin vapaaehtoistehtäviin. Tällöin kysymys oli joistakin ”täsmätilanteista”, esimerkiksi seurakunnan ylläpitämän hätämajoituksen vapaaehtoistyön organisoimisesta. Mukaan haluttiin ihmisiä, jotka tunnettiin jo entuudestaan ja joiden osaamiseen oli mahdollista luottaa. Uuteen tilanteeseen ei kuitenkaan ollut mahdollista soveltaa aiempia vapaaehtoistyön käytäntöjä suoraan. Näin seurakuntien toimintatavat erosivat hyvinkin paljon toisistaan. Esimerkiksi yhdessä seurakunnassa hätämajoitustoimintaan ilmoittautui niin päteviä ihmisiä, että he alkoivat organisoitua itsenäisesti sekä kouluttaa toisiaan. Toisessa seurakunnassa puolestaan hätämajoituksen vapaaehtoistyö oli yhtä kaaosta, josta kukaan ei ollut täysin selvillä. Tämä aiheutti vapaaehtoisissa poisjääntiä ja kritiikkiä. Hätämajoituksissa ja vastaanottokeskuksissa jouduttiin myös rajoittamaan vapaaehtoisten määrää toiminnassa, koska vastaanottotyö oli vaativaa ohjaajille ja tilanteet vaihtuivat nopeasti eikä aikaa vapaaehtoisten perehdyttämiseen yksinkertaisesti ollut. Vapaaehtoisissa olisi ollut kulttuurin osaajia, jotka olisivat voineet kouluttaa työntekijöitäkin kulttuuriosaamisessa. Tämä resurssi jäi kuitenkin kyseisessä seurakunnassa kokonaan käyttämättä.

Seurakuntien vapaaehtoisiksi pääsee yleensä koulutuksen kautta. Turvapaikanhakijoiden tulo paikkakunnalle vaati kuitenkin nopeaa toimintaa. Jotkut seurakunnat jäivät varovaisina seuraamaan tapahtumia, toiset taas uskaltautuivat rekrytoimaan vapaaehtoisia nopeastikin. Vapaaehtoisten perehdytys tapahtui yleensä kaiken työn lomassa, koska aikaa erilliselle koulutukselle ei ollut.

Suuri määrä ilmoittautui heti alussa, oli vaikea heille järjestää mitään kun alussa kaikki oli aika kaoottista eikä meillä ollut kokemusta vastaanottokeskustyöstä ollenkaan. Resurssit eivät riittäneet haastatella vapaaehtoisia ja organisoida tehtäviä kaikille. Osa hakeutui itse suoraan vastaanottokeskuksiin tai SPR:n kautta. työntekijä, kaupunkiseurakunta, Espoon hiippakunta, kyselyvastaus

Koulutuspäiviä saatettiin järjestää jälkepäin. Myös työnohjaus tapahtui usein työn lomassa, mutta monissa seurakunnissa oli järjestettyä työnohjausta, joka oli jo vanhastaan olemassa seurakunnan vapaaehtoistyön rakenteissa. Eräässä yhtymässä organisoitiin nopeasti työnohjausta, mutta käytännössä sitä käyttivät vain harvat. Tämä johtui ehkä siitä, että työnohjaukseen meno olisi edellyttänyt matkustamista yhtymän tiloihin ja toiminta kuitenkin tapahtui muualla. Poliisipappi piti yhdessä seurakunnassa debriefingin (jälkipuinti) vapaaehtoisille.

Kuluneen vuoden aikana olemme yrittäneet luoda parempia käytäntöjä vapaaehtoisten jaksamisen tukemiseen ja palkitsemiseen. Turvapaikanhakijatyo on lisännyt vapaaehtoisten tarvetta ja ”pakottanut” omaksumaan parempia tapoja vapaaehtoisten kouluttamiseen ja organisoitumiseen. työntekijä, maalaisseurakunta, Lapuan hiippakunta, kyselyvastaus

Vapaaehtoiset kirjoittivat vaihtolositoumuksen monissa haastatelluissa seurakunnissa. Kaikissa haastatelluissa tämä ei tullut esille, joten tietoa ei ole, oliko se vallitseva käytäntö. Vapaaehtoiset saivat samalla kirjalliset ohjeet vapaaehtoistyöstä, mikäli sellaisia oli tehty. Osassa seurakuntia mainittiin tällaisten olevan olemassa. Ainakin joissain ohjeissa vapaaehtoisia kiellettiin olemasta facebook-ystävä turvapaikanhakijan kanssa. Tämä aiheutti närää, sillä facebook koettiin hyvänä yhteydenpitovälineenä. Lisäksi joissakin ohjeissa kiellettiin kotiin kutsuminen. Tämä myös aiheutti vastustusta.

Vapaaehtoisten työrupeama erityisesti hätämajoituksissa oli hyvin intensiivinen. Työtä tehtiin sydämellä. Yhteinen tekeminen lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä opetti ratkomaan asioita yhdessä. Vapaa-ajan toiminta hätämajoituksessa oli pitkälti vapaaehtoisten vastuulla. He organisoivat erilaista toimintaa ja vapaa-ajan aktiviteettia sekä suomen kielen opetusta. Yhdessä hätämajoituspisteessä vapaaehtoiset hankkivat halal-lihaa ja organisoivat grillijuhlat Ramadanin päätteeksi kirkon pihalla.

Vapaaehtoistyö ei ollut vain antamista: monet vapaaehtoisista kokivat saavansa itsekin hyvin paljon toimiessaan eri kulttuuri- ja uskontotaustoista tulevien ihmisten kanssa. Vapaaehtoisia muistettiin intensiivisen vapaaehtoisrupeaman jälkeen vaihtelevasti. Joissakin seurakunnissa järjestettiin yhteinen kiitosjuhla, toisissa lähetettiin kiitossähköpostia urakan loputtua. Kaikki seurakunnat eivät osanneet pitää vapaaehtoisistaan kiinni, vaan nämä katosivat tiiviimmän vaiheen mentyä ohi. Joissakin seurakunnissa taas alettiin jo suuntautua oleskeluluvan ja kuntapaikan saamisen jälkeiseen vapaaehtoistyöhön.

6.4 Turvapaikanhakijat vapaaehtoisina

Varsin nopeasti myös turvapaikanhakijoista tuli vapaaehtoisia. He osallistuivat vaatelajitteluun, erilaisissa seurakunnan tilaisuuksissa kalusteiden järjestelyyn sekä muihin suntion tehtäviin. Ruuanlaitto erilaisissa tilanteissa innosti monia turvapaikanhakijoita vapaaehtoisuuteen. Esimerkiksi ravintolapäivinä seurakunnat tarjosivat tiloja, välineitä ja aineksia, ja turvapaikanhakijat tekivät ja tarjoilivat ruuan. Nämä vapaaehtoismuodot olivat hyvin suosittuja myös kävijöiden keskuudessa. Turvapaikanhakijat osallistuivat myös alueella vanhustyöhön ja olivat kiinnostuneita lasten parissa työskentelystä.

Nyt sitten yhden irakilaisen nuoren naisen kanssa kävin yhden vanhuksen luona, että hän rupee käymään tuota silloin tällöin, ehkä kerran kuukaudessa auttamassa siivouksessa tätä vanhusta. Ei oo yhteistä kieltä, mutta sovittiin, että tää vanhus laittaa paperille niitä asioita tai niitä tehtäviä ja sitten tällä naisella on kännykkä, jossa on kääntäjä, ja hän siitä pystyy sitten nää, sitä kokeiltiin siinä kotikäynnillä et kyl se löytyy sitten yhteinen kieli sitä kautta työntekijä, kaupunkiseurakunta, Mikkelin hiippakunta, S29

Haastatteluissa tuli ilmi, että joidenkin seurakuntien alueella turvapaikanhakijat kävivät ulkoiluttamassa vanhuksia. Useimmat seurakunnat kertoivat, että heidän diakoniaruokailussaan ja vanhusten juhlissa ja tapahtumissa turvapaikanhakijat olivat hoitaneet tarjoilua. Usein turvapaikanhakijat pääsivät myös tulkkamaan toisille turvapaikanhakijoille, koska englanti oli yhteinen kieli. Turvapaikanhakijoita toimi vapaaehtoisina myös enemmän ammattitaitoa vaativissa tehtävissä.

Yhteenveto

Seurakuntien voimavarana ovat seurakuntalaiset, joiden kutsuminen vapaaehtoiseksi oli merkittävää turvapaikkatyössä. Seurakuntalaisten osaamisen kartoittaminen ja rohkea kutsuminen mukaan oli seurakuntien turvapaikkatyön toimivuuden

ja volyymin kannalta ensiarvoisen tärkeää. Vapaaehtoisten monenlaiset taidot olivatkin hyväksi organisoitaessa toimintaa ja esikotouttavaa työtä. Vapaaehtoisten perehdyttäminen ja työssä ohjaaminen jouduttiin tekemään samalla kun turvapaikkatyötä jo tehtiin. Työ oli uuvuttavaa, ja osa vapaaehtoisista jäikin pois toiminnasta. Monet seurakunnat muistivat myös kiittää vapaaehtoisiaan intensiivisen vaiheen mentyä ohi.

Vapaaehtoisten motivaationa työhön oli antamisen ja saamisen tasapaino. Suurin osa vapaaehtoisista koki tärkeäksi auttaa omien mahdollisuuksien mukaan. Yhteisenä kokemuksena oli saamisen siunaus. Turvapaikanhakijoista tuli ystäviä tai jopa lähes sukulaisia. Joissakin seurakunnissa myös turvapaikanhakijat saivat toimia vapaaehtoisina kantasuomalaisten rinnalla. Vapaaehtoisuus ja yhdessä työskentely lisäsivät yhdessä elämisen taitoa ja rikastuttivat omaa elämää.

Tiivistelmä 5 Keskeiset tekijät vapaaehtoisten osallistamisessa.

1. Täsmäkutsu sosiaalisen median tai lehden kautta
2. Seurakuntalaisten kulttuurintuntemuksen, kielitaidon ja osaamisen kartoittaminen ja hyödyntäminen
3. Turvapaikanhakijat vapaaehtoistyöhön mukaan
4. Vapaaehtoisten perehdyttäminen, työnohjaus ja kiittäminen

7 SUHTAUTUMINEN SEURAKUNNAN TEKEMÄÄN TURVAPAIKKATYÖHÖN

Seurakuntien toiminta turvapaikanhakijoiden parissa herätti alueella yleensä kahdenlaista reagoitua. Yhtäältä seurakunnan toiminta turvapaikanhakijoiden parissa koettiin tärkeäksi, toisaalta toiminta herätti myös vastustusta. Seuraavassa tarkastellaan lähemmin, millaisia reaktioita seurakuntien toiminta herätti seurakuntalaisissa ja muissa alueen asukkaissa.

7.1 Juuri sitä, mitä seurakunnan kuuluukin tehdä

Seurakunnat saivat paljon kannustusta siitä, että olivat lähteneet mukaan työhön turvapaikanhakijoiden kanssa. Positiivista palautetta tuli esimerkiksi poliisilta siitä, että seurakunnan organisoima toiminta turvapaikanhakijoiden parissa vaikutti turvapaikanhakijoihin siten, että väliaikaiset vastaanottokeskukset olivat rauhallisia.

Tää palaute, mikä on tullu poliisilta, vartijoilta, mediaedustajilta on kauttaaltaan ollu se, että täällä on erilainen tunnelma ku muissa vastaanottokeskuksissa. työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, S52

Myönteinen asenne näkyi esimerkiksi vapaaehtoistoiminnassa, jonne hakeutui mukaan monia, jotka eivät olleet aikaisemmin olleet mukana seurakunnan toiminnassa. Työstä tuli positiivista palautetta myös kirkosta eronneilta, joista jotkut liittyivät takaisin kirkkoon. Turvapaikkatyöstä puhuttiin myös monen työntekijän ja vapaaehtoisen ystäväpiirissä, mikä voitiin kokea sekä tärkeänä että haastavanakin asiana.

Joissakin seurakunnissa mainittiin pelkästään positiivisesta palautteesta. Tällöin esille tuli auttajien innokkuus ja median positiivinen kiinnostus. Seurakuntalaiset ottivat turvapaikanhakijoita vastaan rakkaudella ja halusivat siten viestittää kristityn tavasta kohdata lähimmäinen. Joitain turhia pelkojakin kumoutui:

Kun turvapaikanhakijat oli siellä vanhusten puurojuhlassa tarjoilemassa puuroa, ja me vähän mietittiin et mitäköhän tästä tulee, mutta vanhukset varsinkin oli erittäin hyvällä asenteella ja tosi mielenkiinnolla siinä mukana, että he ei hätähtäny sitä et sieltä tulikin pojat tarjoilemaan sitä puuroa tai kahvia sit kahvia sitten toisilla syntäreillä. Ne on ehkä ainoot sellaset tilanteet, mitkä on ittee vähän etukäteen jännittäny, et mikä se on se asenne ku on ikäihmisistä kyse, mut se on ollu tosi positiivinen.

työntekijä, maalaisseurakunta, Tampereen hiippakunta, S14

Hätämajoitusta järjestäneissä seurakunnissa toiminta oli usein lyhytaikaista, eikä ympäristö välttämättä ehtinyt reagoimaan lainkaan. Toiminta kuitenkin auttoi seurakunnan luottamusmiehiä ja johtoa ymmärtämään laajemmin ja paremmin seurakunnan aiemmin tekemää työtä turvapaikanhakijoiden parissa.

Niissä seurakunnissa, joissa turvapaikanhakijoita otettiin mukaan erilaisiin vapaaehtoistyön tehtäviin, huomattiin turvapaikanhakijoiden halu yhteyteen ja toimintaan. Turvapaikanhakijoiden osallistumisesta talkootyöhön tuli paljon positiivista palautetta: ”ovat niin avuliaita, nopeita, ystävällisiä ja hymyileviä”.

Suhtautuminen oli myönteistä alueilla, joilla oli tehty työtä pakolaisten kanssa jo vuosia. Eräs haastateltu työntekijä kertoi huomanneensa tämän erityisen hyvin alueellisessa työssä, jossa varovaisimpia olivat ne seurakunnat, joissa ei ollut perinteitä pakolaisten kanssa työskentelystä. Myönteistä palautetta tuli myös yhteistyökumppaneilta. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla kaupunki antoi kiitosta seurakuntien mukaan lähdöstä ja järjesti kaikille vapaaehtoisille kiitostilaisuuden.

7.2 Hyysävä seurakunta

Jotkut seurakuntalaiset ja alueen asukkaat kritisoivat seurakuntien työtä turvapaikanhakijoiden parissa. Kirkon koettiin hyysävään turvapaikanhakijoita. Vastargumentteina käytettiin esimerkiksi omia huono-osaisia ja heidän tarvitsemaansa tukea sekä tulijoiden erilaista uskontoa. Jotkut erosivat kirkosta reaktiona seurakuntien myönteiselle suhtautumiselle turvapaikanhakijoihin. Yleensä vastustavia kommentteja oli vähemmän kuin kannattavia, mutta yhdessä seurakunnassa haastateltava arvioi, että jopa 80 prosenttia alueen asukkaista suhtautui kielteisesti turvapaikanhakijoihin. Muutamassa seurakunnassa mainittiin, että kirkosta eronneissa näkyi piikki syksyllä 2015, kun seurakuntien turvapaikkatyö sai julkisuutta.

...et se oli varmaan aikamoinen shokki ku pienellä paikkakunnalla tulee yhtäkkiä satamäärin että erinnäköisiä ihmisiä ja mitä kaikkee tässä on ollu esillä tiedotusvälineissä ja muissa niin se oli jonkunlainen shokki ja sitten kun niitä tuli nuoria miehiä pääosin niin tämmönen aiheutti monia kysymyksiä et mitäs väkeä tämä on että ei se se perusasenne oli aika kielteinen...

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S17

Naapurustoon tulleeseen vastaanottokeskukseen tai hätämajoituskeskukseen reagoitiin yleensä nopeasti. Ihmiset ilmaisivat yhteydenotoissaan hämmennystä, huolta ja pelkoa yleisestä turvallisuudesta, asuinalueen maineen kärsimisestä ja talojen arvon laskusta. Yllättävää oli, että vastustusta oli myös alueilla, joilla oli jo totuttu monikulttuurisuuteen. Jotkut eivät pitäneet siitä, että turvapaikanhakijoiden tavat olivat erilaisia. He esimerkiksi kuivasivat pyykkejään niin, että ne oli ripustettu roikkumaan ikkunoista asuntojen ulkopuolelle. Toiminnan laillisuuttakin

penättiin. Kun toiminta siirtyi muualle, saattoi jossakin tulla kirjeitä vielä senkin jälkeen, koska pelättiin turvapaikanhakijoiden tulevan takaisin.

Jotkut yksittäiset ihmiset saattoivat käydä haukkumassa myös turvapaikanhakijoita tulemalla paikalle. Näihin tilanteisiin puututtiin esimerkiksi kutsumalla paikalle poliisi. Myös omasta lähipiiristä saattoi tulla kriittisiä kommentteja sekä työntekijöille että vapaaehtoisille. Tämä johti siihen, että jotkut pitivät osallistumisestaan turvapaikkatyöhön matalaa profiilia välttääkseen vastakkainasettelua.

Minulta lähti 50 kaveria Fb:ssa kun kerroin olevani vapaaehtoisena: ”Eksä tiedä mimmosii pahantekijöitä ne on, ne tulee tänne vaan tappamaan ja raiskaa kaikki.” Ja ehkä vielä sellaisilla fundamentalistiuskovoisilla on todella kovia asenteita. vapaaehtoinen, maalaisseurakunta, Kuopion hiippakunta, S22

Sosiaalinen media oli paikka, jossa monet kritisoivat turvapaikanhakijoita ja heidän parissaan työskenteleviä tahoja ja henkilöitä. Siellä myös peloteltiin turvapaikanhakijoiden tuottamilla ongelmilla, kuten Isiksen soluttautumisella. Tästä niin kutsutusta someraivosta saivat myös seurakuntien työntekijät osansa, joskaan ei kaikissa seurakunnissa. Sosiaalisen median kirjoittelu oli usein rankkaa, ja erilaisia sosiaalisen median kautta organisoituja toimintoja vastaan hyökättiin. Muutakin vihapostia, uhkauksia ja puheluita tuli erityisesti niille henkilöille, jotka antoivat kasvonsa julkisuuteen. Joillakin paikkakunnilla oli vastustavaa kirjoittelua myös muussa mediassa. Työntekijöillä ei välttämättä ollut mitään yhdessä sovittua ohjeistusta siitä, miten reagoida eri puolilta tulvivaan vihakirjoitteluun. Jossakin seurakunnassa luotiin oma suljettu facebook-ryhmä, jotta vihapuhetta ei esiintyisi. Seurakuntien alueilla esiintyi erilaisia pelkoja. Eri ikäryhmät suhtautuivat varauksellisesti turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön. Joillakin paikkakunnilla järjestettiin mielenilmauksia turvapaikanhakijoita ja heidän parissaan tehtävää työtä kohtaan. Pelkoa lisäsi myös tarkoituksellinen vihanlietsonta, jota tultiin tekemään seurakunnan tilojen ulkopuolelle. Esimerkiksi Rajat kiinni -järjestön edustajia oli jakamassa tiedotteitaan alueen asukkaille järjestettävien tiedotustilaisuuksien ulkopuolella, tai heitä oli jopa tullut paikalle järjestettyihin tilaisuuksiin. Myös MV-lehti kävi joillakin paikkakunnilla tekemässä tarkoitushakuisia juttuja turvapaikanhakijoista ja heidän parissaan tehtävästä työstä. Tällainen toiminta aiheutti pelkoja myös turvapaikanhakijoissa. Yhdessä seurakunnassa kirkkoherra lähti vahvasti tukemaan turvapaikanhakijoita, kun Soldiers of Odin -ryhmä kävi heitä pelottelemassa. Vastustajia kutsuttiin jossain päin myös kirkkoon keskustelemaan, jotta mielipiteitä voitaisiin vaihtaa asiallisesti.

Ennakkoluuloista ja rasistista puhetta alkoi esiintyä, kun ihmeteltiin aikuisten miesten määrää turvapaikanhakijoiden joukossa. Hyvinvoivan näköiset nuoret miehet rikkoivat kuvaa sääliittävästä ja avuntarpeessa olevasta turvapaikanhakijasta. Samalla alettiin tuntea huolta kantasuomalaisista työistä ja naisista ylipäättään. Esille tuotiin pelkoja mahdollisista tulevista konflikteista, raiskauksista ja muista rikoksista

...vanhat ihmiset sano, et hei ei uskalla kauppaan mennä, jos se räjäytetään se heidän kauppa.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Turun hiippakunta, S25

Jossain päin oli syytetty heti turvapaikanhakijoita, kun kaupasta hävisi tavaraa. Yhdessä haastattelussa tuli myös ilmi, että alueella asuvat maahanmuuttajat koki asenneilmapiirin koventuneen. Toisaalta tuotiin esille myös sitä, että kun uhkakuvat eivät toteutuneetkaan ja vastaanottokeskukseen totuttiin, niin ainakin äänekäs vastustus hiipui.

Jotkut seurakunnat järjestivät tiloissaan majoittuville tai kokoontuville islaminuskoisille turvapaikanhakijoille rukoustilan. Sitä ihmeteltiin, ja sen vuoksi lähetettiin seurakunnalle myös uhkauksia. Muutamassa haastattelussa tuli esille, että seurakuntalaiset pelkäsivät seurakunnan tilojen saastuneen, koska islaminuskoiset turvapaikanhakijat olivat asuneet ja oleskelleet niissä. Myös islamin pelättiin leviävän. Jotkut seurakuntalaiset alkoivat myös pelätä, että heille suunnattu toiminta lopetetaan ja he jäävät ilman totuttua toimintaa. Jotkut vanhemmat ilmaisivat huolensa siitä, etteivät uskalla tuoda lapsiaan kerhoon, kun samassa rakennuksessa majoittui turvapaikanhakijoita. Myös vapaaehtoisina toimiviin turvapaikanhakijoihin suhtauduttiin aluksi epäluuloisesti.

Seurakunnissa, joissa turvapaikanhakijat osallistuivat myös hengellisiin tilaisuuksiin, tuli kriittistä palautetta turvapaikanhakijoiden erilaisesta tavasta olla tilaisuuksissa. Seurakuntalaiset häiriintyivät esimerkiksi kulkemisesta ja keskustelusta. Jotkut ilmaisivat tarpeensa siirtyä naapuriseurakunnan tilaisuuksiin, kun omassa seurakunnassa on ”häslinki”.

tämä häiriintyy meidän toiminta tästä

vapaaehtoinen, maalaisseurakunta, Oulun hiippakunta, S48

Jotkut seurakuntalaiset eivät halunneet, että turvapaikanhakijoita otetaan mukaan seurakunnan normaaliin toimintaan, toiset taas näkivät mukaan kutsumisen tapana tehdä lähetystyötä. Joissakin lähiöissä ei uskallettu viedä turvapaikanhakijoita seurakunnan tilaisuuksiin, koska pelättiin, että he saavat osakseen rasistista kohtelua seurakuntalaisilta.

7.3 Työntekijät puolesta ja vastaan

Monet seurakunnan työntekijät lähtivät mukaan turvapaikkatyöhön innostuneesti. Työntekijät osallistuivat kirjoitteluun sosiaalisessa mediassa ja pyrkivät vaikuttamaan siten ihmisten mielipiteisiin. Kun toiminnalla oli seurakunnan kirkkoherran ja luottamushenkilöiden tuki, työtä oli hyvä tehdä. Myös piispat ja hiippakuntien kansainvälisen työn sihteerit puolustivat seurakuntien turvapaikkatyötä. Toisaalta

taas joissain seurakunnissa työntekijät ja luottamusmiehet pysyivät hiljaa eivätkä lähteneet puolustamaan turvapaikanhakijoita. Muiden jo turvapaikkatyöhön lähteneiden seurakuntien esimerkki toimi innostajana ja esimerkkinä myös muille seurakunnille: meidänkin pitää tehdä jotakin.

Jotkut työntekijät eivät kuitenkaan olisi halunneet, että seurakunta lähtee vahvasti mukaan turvapaikkatyöhön. Tämä näkyi muun muassa siinä, ettei työntekijöitä saatu laajasti mukaan toimintaan. Turvapaikanhakijatyöhön lähteneitä saatettiin syyllistää siihen käytetystä työajasta ja kritisoida muutoinkin turvapaikanhakijoiden parissa toimimista. Jotkut seurakunnat jäivät odottamaan, miten tilanne etenee, ja joissain taas seurakunnan alueella asuvien vastustus vaikutti seurakunnan vähäiseen intoon aloittaa turvapaikkatyötä. Joissakin seurakunnissa mukaan eivät lähteneet ne henkilöt, joiden työnkuvaan turvapaikkatyön olisi ajatellut kuuluvan. Esimerkiksi diakoniatyöntekijät saattoivat yllättäen vastustaa työtä turvapaikanhakijoiden parissa tai lähetyssihteerit ja lähetyksestä vastaavat papit eivät innostuneet lähtemään työhön mukaan.

...et seurakuntayhteisössä, ihan työyhteisössä, ni se oli enemmänki sitä, että ei haluttu ottautua siihen ollenkaan. Ajateltiin, että ei oo niinku yksittäiset henkilöt, että ei oo tarvetta. Ja ihmeteltiin, miks he tänne tullee... Yllätyin siitä, että ei srk niinku tullu sydän sykkien tähän mukaan.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Kuopion hiippakunta, S27

Meidän vastaava diakoniatyöntekijä sano hirveen suoraan, että nyt ei saa, ole todella varovainen, ettei ne vyöry sieltä tänne.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta S37

Vastustuksessa nostettiin esille omien huono-osaisten auttamisen tärkeys. Esille tuli muidenkin ammattiryhmien vastustusta, esimerkiksi jossakin seurakunnassa suntiot eivät olisi halunneet turvapaikanhakijoita seurakunnan tiloihin, koska pelkäsivät paikkojen sotkeutuvan ja hajoavan. Työntekijät vetosivat myös muihin kiireisiinsä välttyäkseen osallistumiselta. Joissakin seurakunnissa painotettiin, että työntekijät eivät saa ilmaista ulospäin omia vastustavia mielipiteitään. Jotkut nosivat esille myös epäilyjä turvapaikanhakijoiden taustoista ja motiiveista. Lisäksi joidenkin turvapaikanhakijoiden yksittäiset teot herättivät vastustavaa keskustelua seurakunnassa.

Myös luottamuselimissä reagoitiin puolesta ja vastaan. Useammasta seurakunnasta tuli viestiä siitä, ettei luottamusmiehiä näkynyt vapaaehtoisina tai järjestyksessä tilaisuuksissa. Yhdessä seurakunnassa luottamushenkilö erosi tehtävästään protestiksi aktiiviselle turvapaikkatyölle. Toisessa seurakunnassa puuhattiin varoitusta yhdelle työntekijälle, joka oli ollut aktiivinen hätämajoituksen perustamisessa. Asian edetessä varoitus muuttui kuitenkin palkitsemiseksi. Joissakin seurakunnissa luottamushenkilöiden oli vaikea tehdä päätöstä tilojen varaamisesta

vastaanottokeskuskäyttöön. Jotkut luottamushenkilöt olivat kiinnostuneita osallistumaan toimintaan, mutta suuri osa ei reagoinut mitenkään, kun heitä kutsuttiin mukaan turvapaikkatyöhön.

Jotkut toivat esille omia ennakkoluulojaan esimerkiksi sanomalla, etteivät päästäisi omia tyttäriään mukaan leireille tai retkille turvapaikanhakijoiden kanssa. Toiset taas säikähtivät uuden haasteen edessä.

no se meni aluksi pikkasen sillain et ketkä oli kiinnostuneet ja sitten kun se rupes sitten kun oli tietynlaista väsymistä, mä huomasin kansa, mä soitin kirkkoherralle et nyt hei oikeesti nyt voitko ystävällisesti määrätä, ihan virkamääräyksenä et tänne pitää saada enemmän ihmisiä. Ihmiset on niin erilaisia et mä en kokenu sitä koko majoitusta, mun mielestä se oli niinku rippikoululeiri, mä en koke nu sitä hätämajoituksena, [...]siellä oli ihania ihmisiä, siellä ei ollu mitään hätää, ei meillä ollu mitään hätää, mut se ihmisen tunne ku se on yllättävää ja tapahtuu yllättävästi niin voi tulla semmonen paniikki, työntekijät menee sellaseen paniikki/väsymystilaan tai hätätilaan että nehän on aikuisia ihmisiä, ei ne oo miten mä sanoisin, ehkä mä oisin ollu enemmän huolissaan jos ois ollu perheitä tai jotain että, ne oli aikuisia äijiä et kyllä ne pärjää. Mä koen sen vähän sellaisena viikon rippikoululeiri, et siellä me käytiin päivittäin joka päivä pelaamassa rannassa urheilemassa, meillä oli aina semmonen retki päivittäin, [...] mut ihmiset on niin erilaisia, toinen taas ahdistuu ja hätääntyy työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S4

Toimintaa jarrutti joissakin seurakunnissa se, että vastaanottokeskus oli väliaikainen ja loppumassa joskus lähitulevaisuudessa. Näin ei mahdollisesti haluttu käyttää resursseja ihmisiin, jotka pian siirtyisivät pois omalta alueelta jonnekin muualle.

Toimintaan mukaan lähteneet huomasivat, että seurakuntien työntekijöitä kunnioitettiin eikä naistyöntekijöidenkään tarvinnut koskaan pelätä, vaikka työtä tehtiinkin miesvaltaisen turvapaikanhakijajoukon kanssa. Ristiriitoja syntyi vain vaatteidenjaossa, jos sopivia vaatteita ei riittänyt kaikille. Turvapaikanhakijoista välittyvä lämpö, sosiaalisuus, välittäminen ja kohteliaisuus olivat kuitenkin omiaan murtamaan ennakkoluuloja. Mukaan lähteneet kritisoivat myös apua tarvitsevien ihmisten vastakkainasettelua. Tämän näkemyksen mukaan apua tarvitsevaa tulee auttaa riippumatta hänen taustastaan.

7.4 Turvapaikanhakijoiden keskinäiset ristiriidat

Turvapaikanhakijoiden joukko ei ollut yhtenäinen. Joillekin seurakunnille tuli yllätyksenä se, että turvapaikanhakijoiden joukossa syntyi erimielisyyksiä ja käsirysyä. Turvapaikanhakijoiden välisiä erimielisyyksiä jouduttiin ratkomaan esimerkiksi retkillä ja hätämajoituksen arkisissa tilanteissa.

Olihan meilläkin täällä konflikteja, kurdit ja shiitit oli yhdessä vaiheessa erittäin käänteissään toisiaan kohtaan ja kyllä siinä kysyttiin jo vähän munkin uskonnon lukutaitoa että miten mä pystyn ne saamaan nukkumaan patjoilla vierekkäin kun ne on omassa kotikylässään ollut ojan toisilla puolella ja osa jopa ampunut toisiaan. Ykskin mies sanoi että mun naapurin patjalla istuu mies joka meinas tappaa mut, [...] mut silti nekin nuoret miehet pysty sopimaan sen keskenänsä. Ja kyl se että puhuttiin asiasta avoimesti ja käytiin niitä läpi, niin ratkasi varmaan niitä tilanteita

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S22

Toisenlaisia tilanteita kohdattiin silloin, kun turvapaikanhakijat etsivät tietään toimintaan, jossa oli aiemmin tulleita, omankielisiä ihmisiä. Erityisen herkkä tilanne saattoi olla kristillisessä yhteisössä, jonne tuli omankielisiä muslimitaustaisia turvapaikanhakijoita. Yhteisö ei välttämättä toivottanutkaan uusia tulijoita lämpimästi tervetulleeksi, vaan oli varauksellinen. Taustalla saattoi olla kristityiksi kääntyneiden pelkoja mahdollisesta muslimiyhteisön vainosta. Varovaisuuden taustalla saattoi myös olla huonot kokemukset toisen uskonnon edustajista kotimaassa.

7.5 Vaikuttamista asenteisiin

Monissa seurakunnissa, joissa oli oma hätämajoituskeskus tai väliaikainen vastaanottokeskus tai muutoin yhteistyötä vastaanottokeskuksen kanssa, järjestettiin alueen asukkaille asukasilta tai asukasiloja, joissa ihmiset saivat purkaa omia pelkojaan ja ennakkoluulojaan ja joissa voitiin jakaa asiallista tietoa. Pelkojen ja ennakkoluulojen kuulluksi tulemistä korostettiin joissakin vastauksissa. Toisaalta taas kerrottiin toisen tahon järjestämästä asukasillasta, joka päättyi sekavissa tunnelmissa. Seurakunta saattoi lähteä alueelle perustetun vastaanottokeskuksen kanssa yhteistyöhön myös siksi, että alueella oli paljon vastustusta keskusta kohtaan.

Usein nämä tilanteet keräsivät tilat täyteen ihmisiä, jotka olivat sekä turvapaikanhakijoiden alueelle tulon puolesta että sitä vastaan. Asukasiloihin koottiin erilaisia asiantuntijoita puhumaan, kuten poliisi, toisen vastaanottokeskuksen johtaja ja naapurisuusvittelija. Seurakunnan ääntä edusti näissä tilanteissa usein kirkkoherra, joka joissakin asukasilloissa veti tilaisuutta ja liitti kristinuskon eetoksen mukaan turvapaikanhakijoiden auttamiseen.

Silloin kun kirkkoherra oli vahvasti mukana turvapaikkatyössä, käytti hän turvapaikanhakijoiden tilannetta usein puheittensa sisällössä liittäen seurakunnan ja kristityn vastuun mukaan. Vastaavaa asennekasvatusta tekivät myös muut toiminnassa mukana olevat tai toimintaan myönteisesti suhtautuvat työntekijät. Joissakin seurakunnissa järjestettiin koulutusta esimerkiksi kouluissa. Koululaisille kerrottiin eri uskonnoista tai turvapaikanhakijoiden tarinoita. Traagisten tarinoiden kertominen herätti kuitenkin myös vastustusta koululaisten vanhemmissa.

Kun seurakuntien tiloja annettiin hätämajoitukseen tai väliaikaisiksi vastaanottokeskuksiksi, merkitsi se oman toiminnan uudelleen suunnittelua. Tämä aiheutti myös erilaisia reaktioita. Eri ryhmien kanssa käytiin keskusteluja oman toiminnan väistymisen tai rinnakkain toimimisen perusteista. Esimerkiksi kun leirikeskus oli vastaanottokeskuskäytössä, jouduttiin nuorten leirit perumaan kyseiseltä ajalta, ja vastaavasti jouduttiin käsittelemään vanhempien pelkoja, kun päiväkerholaisten naapurissa oli hätämajoitusta.

Joissakin seurakunnissa korostettiin suvaitsevaisuus- ja monikulttuurisuuskasvatusta. Työntekijät vierailivat kouluissa, rippikouluissa ja muissa seurakunnallisissa tilanteissa yhdessä turvapaikanhakijoiden kanssa. Turvapaikanhakijat kertoivat omia tarinoitaan sekä esittivät näytelmiä, jotka saattoivat olla hyvinkin koskettavia ja rankkoja. Kohtaamistilanteet auttoivat murtamaan ennakkoluuloja. Ihmisten tarinoiden kuunteleminen ja tavallinen yhdessä tekeminen paljastivat ihmisen turvapaikanhakijan takaa. Mutta rankkojen tarinoiden kertomisella oli myös vastakkaisia vaikutuksia: joissakin tapauksissa niistä seurasi yhteydenottoja seurakuntaan ja kirjoittamista yleisönosastoon. Eri uskontojen välinen rauhan kävely oli yksi esimerkki järjestetystä uskontojen välisestä toiminnasta. Seurakunnissa järjestettiin myös tietoa lisääviä koulutuspäiviä, joihin kutsuttiin asiantuntijoita kertomaan pakolaistilanteesta, kulttuureista ja uskonnoista.

Hyvä keino ennakkoluulojen murtamiseksi oli työskentely turvapaikanhakijoiden kanssa. Monet työhön osallistuneet käsittelivät omia ennakkoluulojaan. Esimerkiksi nuoret turvapaikanhakijat rikkoivat omalla avuliaisuudellaan ennakkoluuloja. Asennekasvatusta tehtiin myös vakiintuneissa toiminnoissa, esimerkiksi nuorisotyössä.

Paikkakunnallamme on ollut hyvin vähän ulkomaalaisia ennen vastaanottokeskuksen perustamisesta. Tärkeimmältä on tuntunut järjestää suomalaisten ja turvapaikanhakijoiden välille kohtaamisia. Se on poistanut monia ennakkoluuloja jo yhden kerran tapaamisella. Kuljetin turvapaikanhakijoita mukana kaikissa seurakunnan tilaisuuksissa, vierailin kouluissa yms, järjestin heitä vapaaehtoistyöhön seurakuntaan muutamaa tehtäviin, joissa työntekijä suostui heidät ottamaan sekä yhteen vanhusten palvelutaloon ulkoiluttamaan vanhuksia. työntekijä, maalaisseurakunta, Tampereen hiippakunta, kyselyvastaus

Useassa seurakunnassa panostettiin tiedotukseen ja luotiin tietoisesti myönteisiä uutisia työstä turvapaikanhakijoiden parissa. Juttuja tehtiin niin televisioon, radioon kuin lehtiinkin. Turvapaikkatyön käsittely julkisuudessa herätti kuitenkin useamassa seurakunnassa vastareaktion joidenkin kantasuomalaisten parissa, kun nämä kokivat, ettei seurakunnan alueen muita avuntarvitsijoita huomioida. Viestinnässä pyrittiin oikomaan myös vääriä käsityksiä, kuten sitä, että alueen kantaväestöön kuuluvia huono-osaisia ei hoidettaisi, kun työ suunnataan turvapaikanhakijoihin. Ainakin joissain seurakunnissa ja yhtymissä kirjoitettiin lehtijuttuja myös muusta

seurakuntatyöstä. Joissakin seurakunnissa kutsuttiin median edustajia erilaisiin tapahtumiin tai vain tutustumaan toimintaan.

Asenteisiin vaikutettiin myös olemalla mukana sosiaalisessa mediassa ja kirjoittamalla sinne oikeaa tietoa ja kumoamalla huhuja. Mitään yleisiä ohjeita ei kuitenkaan välttämättä seurakunnissa tehty siihen, miten reagoidaan. Joissakin seurakunnissa päätettiin noudattaa matalaa profiilia median suhteen. Eräässä näin toimineessa seurakunnassa työntekijä sai moitteita, kun oli ollut mukana lehden tekemässä jutussa. Matalan profiilin avulla pyrittiin joko suojelemaan turvapaikkatyössä olevia tai sitten se kuvasi seurakunnan varovaisuutta turvapaikkatyöhön lähtemisessä.

Yhteenveto

Turvapaikanhakijat jakoivat mielipiteitä sekä yhteiskunnassa että seurakunnan sisällä. Monien asenteet olivat usein lähtökohdiltaan ennakkoluuloisia, mutta muutuivat tiedon lisääntyessä ja turvaa hakeviin tutustuttaessa. Vahvat ennakkoluuloiset asenteet olivat kuitenkin myös esteitä työn aloittamiselle turvapaikanhakijoiden parissa. Aluksi asenteet olivat hyvinkin vahvoja, mutta kun julkisuudessa esillä olleet uhkakuvat eivät toteutuneetkaan, paikkakunnalle muuttaneisiin turvapaikanhakijoihin alettiin tottua ja vastustus laski.

Turvapaikanhakijoiden hätä vetosi hyvin monen suomalaisen auttamisen haluun, ja monet hyväksyivät siten myös seurakuntien turvapaikkatyön. Se koettiin asiaksi, jota seurakuntien ja kirkon kuuluukin tehdä. Mukaan toimintaan lähteneet saivat osana toimintaansa myös toimia turvapaikanhakijoiden ja heidän asioidensa puolestapuhujina ja näin vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen. Asenteisiin vaikutettiin parhaiten tiedottamalla, tutustumalla ja kohtaamalla. Seurakunnat voivat toimia avainasemassa tiedottamisen, tutustumisen ja kohtaamisen areenana.

Tiivistelmä 6 Seurakuntalaisten asenteet ja niihin vaikuttaminen.

1. Huomioi, että valtaosa ihmisistä on myönteisiä
2. Äänekäs pieni vähemmistö vastustaa haluten vaikuttaa mielipiteisiin
3. Seurakunnan työntekijöiden mielipiteet jakautuvat puolesta ja vastaan, varaudu perustelemaan näkemyksesi
4. Asenteisiin on mahdollista vaikuttaa
5. Kohtaaminen ja tuntemaan oppiminen on parasta asennekasvatusta

8 SEURAKUNTIEN LÄHESTYMISTAVAT TURVAPAIKKATYÖHÖN

Haastatteluaineiston perusteella seurakunnissa voi tunnistaa melko samanlaisia motiiveja ja tavoitteita turvapaikkatyölle. Tarkemmassa analyysissä voidaan kuitenkin löytää kolmenlaista toimintatapaa turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön:

- Hitaasti käynnistyvät seurakunnat
- Dynaamiset seurakunnat
- Evankelioivat seurakunnat

Seuraavassa tarkastellaan lähemmin kutakin lähestymistapaa erikseen.

8.1 Hitaasti käynnistyvät seurakunnat

Varovaisesti ja hitaasti turvapaikkatyöhön käynnistyviä seurakuntia löytyi eri puolelta Suomea. Syy varovaisuuteen tai hitauteen johtui useimmiten työntekijöiden omasta motivaation tai rohkeuden puutteesta tarttua turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön.

Se oli enemmän määräystä kyllä. Mä en oo ite päässy paikalle kertaakaan työntekijä, pieni kaupunkiseurakunta, Turun arkkihiippakunta, S5

Mekin mietittiin, että pitäiskö meidän nyt ryhtyä tässä johonkin. Ja sitten kuitenkin päätettiin, että eipä nyt heti hätiköijä siinä, vaan seurataan vähän tilannetta ja ollaan kuulolla.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Oulun hiippakunta, S16

Kun työhön määrättiin esimiehen taholta eikä omaa intoa tai kiinnostusta ollut, työhön ryhdyttiin hitaasti tai konkreettista työtä delegoitiin vapaaehtoisille tai toisille työntekijöille. Hitaasta käynnistymisestä seurasi suunnitelmien kokoon kuivuminen ja tilanteiden ohi valuminen.

Seurakunnan työntekijäpuolel on kuitenkin ollu semmonen asenne, että me ollaan pelätty, et täst tulee liikaa töitä meille ja tää on hankalaa. Työntekijäporukassa on ollu vähän sitä, kun on ollu eri näkökulmia, niin kaikil ei oo ollu kovin suuri into ehkä lähtee mukaan tähän. Se on sitte hankaloittanu ja kaikki ei oo lähteny mukaan kyllä ihan yksinkertaisesti, että ei resurssit ja työaika riittä. työntekijä, kaupunkiseurakunta, Turun arkkihiippakunta, S5

Työntekijät vetosivat myös usein kiireeseen, voimavarojen vähyyteen ja työnjaolliisiin haasteisiin ja jäivät siksi pois turvapaikkatoiminnasta. Myös moni aktiivisesti toiminnassa mukana ollut työntekijä koki joutuvansa yksin kantamaan isoa osaa seurakunnan osuudesta. He olisivat jaksaneet paremmin, jos työtä olisi jaettu taiseemmin ja sitä olisi johdettu selkeämmin. He peräänkuuluttivat johdon vastuuta ja toivoivat, että turvapaikkatyön loputtua tai tilanteiden rauhoituttua käydään palautekeskustelua siitä, mitä olisi pitänyt tehdä toisin.

kyl täs semmonen olo, että kierretään vähän, et aha me mennään nyt tällasella sapluunalla. Mutta sitten mitä mä ite aattelen, täs ois voinu, jos tässä olis ollu useempi seurakunnan työntekijä ja papistosta yhtään aktiivisia, niin tässä ois voinu olla vähän enemmän vielä lihaa luiden päällä... Nää ihmiset on tietyn jakson elämästään täällä, ja sit palaa jonnekin tai menee jonnekin suurin osa, voi olla, et ne ei koskaan enää niil ei oo sellasta saumaa, et ne vois kuulla, nähdä mitä on kristillinen usko, et tätä ei sais päästää käsistään, et jotenkin pitäis olla hereillä ja aktiivinen, et ehkä se välinpitämättömyys, kylmyys, viileys tai etäisyys, niin se on vähän hämmästyttäny.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Espoon hiippakunta, S6

Seurakunnan työntekijöiden varovaisuuden taustalla nähtiin myös turvapaikanhakijoiden tilanne. Seurakunta halusi odotella, jääkö turvapaikanhakijoiden paikkakunnalla olo vain lyhytaikaiseksi. Toisena tuotiin esille turvapaikanhakijoiden odottamat päätökset. Mikäli päätökset olisivat kielteisiä, ja turvapaikanhakijat palautettaisiin lähtömaihin, työ heidän parissaan olisi tarpeetonta tai jopa kielteistä turvapaikanhakijan näkökulmasta. Kolmantena haasteena ilmeni ylipäättään kriittisyyttä turvapaikkatyötä kohtaan. Työntekijät saattoivat olla keskenään eri mieltä työn luonteesta ja sen tarpeesta, varsinkin jos paikkakunnalle tuli pelkästään aikuisia miehiä.

Seurakunnan työntekijöiden keskuudessa me koettiin sit kuitenkin varmasti vähän vaikeena se koko asia ja mie luulen, että jos siellä ois ollu lapsia ja naisia, niin se ois ollu eri meininki, mut kun nää oli tosiaan sata miestä sisällä. Niin se oli se must, mikä teki sen rajanvedon siihen... me ei päästy siin työssä silleen etenemään, kun me oltais ehkä ajateltu

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Mikkelin hiippakunta, S3

8.2 Dynaamiset seurakunnat

Nopeasti ja diakonia edellä turvapaikkatyöhön mukaan lähteneet seurakunnat olivat haastatteluaineiston suurin ryhmä. Tämä johtui paljolti siitä, että tutkimuksessa lähestyttiin haastattelupyynnöin erityisesti niitä seurakuntia, joissa oli

Kirkon nelivuotiskertomuksen seurakuntakyselyn²⁰ perusteella tehty melko paljon ja paljon työtä turvapaikanhakijoiden parissa.

Dynaamisten ja aktiivisten seurakuntien turvapaikkatoiminnassa oli havaittavissa seuraavia yhteisiä piirteitä: työn nopea käynnistyminen edellytti kirkkoherran aktiivisuutta ja luottamuselinten tukea työlle, useamman seurakunnan työntekijän motivaatiota ja omaa innostusta työhön sekä nopeaa reagointia ja yhteydenottoja muihin viranomaisiin.

Saatiin päätökset aikaan sillä tavalla, että maanantaina oli päätökset pöydässä ja tiistaina toiminta käynnisty täällä. Sillä tavalla ollaan menty etukenossa. Hyvin poikkeuksellista toimintaa siinä mielessä.
työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, S52

Tää oli semmonen niiku aika siis positiivinen hengenkohotusjuttu. Ja samoin meidän luottamushenkilöitten tuki oli niinkun vahva, että jo käynnistysvaiheessa, siinä samalla tavalla kun kirkkoherra oli piispaan yhteydessä että saammeko tuen, niin oltiin siis yhteydessä ihan niinkun kirkkoneuvostoon ja valtuustoon, et nyt tällainen käynnistämässä, et ollaanhan tämän takana. Ja sieltä niiku kirkkovaltuuston puheenjohtaja oli henkilökohtaisesti vastaanottamassa nää bussit.
työntekijä, maalaisseurakunta, Turun arkkihiippakunta, S28

Olen...ajatellut sen, että tämmöinen mahdollisuus meille annettiin, et nää ei oo sattumia, ja et heidät johdatettiin meille tänne, ja me oltiin valmiina kuitenkin heidät ottamaan täällä vastaan, kyl semmonen kasvun paikka itselle ainakin ollut.
työntekijä, kaupunkiseurakunta, Mikkelin hiippakunta, S23

Ripeästi liikkeelle lähteneet seurakunnat saivat rekrytoitua myös vapaaehtoiset nopeaan toimintaan pääasiassa sosiaalisen median avulla. Työn luonteeseen kuului nopean aineellisen avun keräyksen käynnistämisen lisäksi turvapaikanhakijoiden tervetulleeksi toivottaminen. Lämmin vastaanotto, kohtaaminen ihmisenä ihmiselle, oli seurakunnille tunnusomaista ja luontevaa.

Ensimmäinen kohta, missä kaikki kohdattiin ensimmäisen kerran ja siinä käytiin kissanhännänvetoa sitten SPR:n työntekijän kanssa siinä, koska hän ois halunnu ensi, niin ku jälkimmäisen linja-autollisen laittaa suoraan majoitukseen, että he menee ensin majoittumaan ja sen jälkeen tulee teelle ja leivälle. Mut me pidettiin kiinni siitä, että he tulee ensin alkuinfoon, et jos he on niin ku monta kuukautta matkustanu, ni puol tuntii beiän elämästään ei oo niin paljon, et he kuulee sen, et he on tervetulleita ja et miten täällä toimitaan.
työntekijä, maalaisseurakunta, Kuopion hiippakunta, S22

20 Seurakuntakysely 2016.

Sinä päivänä kun he tulivat vokkiin, minä sain viimeiset mustikat ja kerättyä tuolta metsästä ja osassa oli puolukoita. Minä tarjosin heille mustikan ja puolukan ja katsoin heitä silmiin ja sanoin tervetuloa!

vapaaehtoinen, maalaisseurakunta, Kuopion hiippakunta, S22

Nopeassa työn aloittamisessa nähtiin yleisesti vieraanvaraisuuden periaatetta. Haluttiin ennakkoluulottomasti lähteä kohtaamaan ihmisiä, jotka olivat vieraita ja muukalaisia. Lähtökohtana oli rakkauden kaksoiskäsky: Mitä tahtoisitte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille (Matt 7:12). Toinen toisensa ja toisen uskon kunnioittaminen kuului vieraanvaraisuuteen sisäänkirjoitettuna. Myös yhdessä elämisen ja yhteistyön muslimien kanssa nähtiin edistävän rauhantyötä ja opimista yhteisestä elämästä. Ihmissyyteen kuuluu se, että kyyniseksi ei saisi tulla, vaikkei sinisilmäinenkään saa olla. Turvapaikanhakijoiden kohtaamisessa haluttiin välittää tervetulleeksi ja kotiin tulemisen kokemus. Eräskin vapaaehtoinen totesi kysyttäessä, onko hän ajatellut jäävänsä pois vapaaehtoisen tehtävistä:

..en jätä omaa tukiperhettä, joka on kuin uusi perhe meidän suvussa.

vapaaehtoinen, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S42

Turvapaikanhakijoita lähestyttiin auttaminen edellä. Sekä seurakuntien työntekijät että vapaaehtoiset sanoittivat mukaan lähtemistään haluna auttaa. Konkreettinen auttaminen on se kieli, jota kaikki ymmärtävät aluksi. Auttamisen motivaationa nousi keskusteluissa esille muun muassa oma elämäkokemus ja -tilanne, kristillinen lähimmäisenrakkaus, kiinnostus eri kulttuureja ja uskontoja kohtaan sekä yleisesti huoli ja hätä turvapaikanhakijoiden elämästä.

Yks semmonen asenne, mikä tuntuu olevan aika vallitseva, on se, että ihmiset ajattelee, että nää islaminuskoiset on sellaisia, että ne ei voi sopeutua tänne Suomen oloihin. Me ollaan aina haluttu alleviivata sitä, että tässä ei oo kyse islamin kohtaamisesta, tässä on kyse ihmisen kohtaamisesta. Täs ollaan ihmisenä ihmiselle. Se, mikä liittyy ihmisten kulttuuritaustaan ja uskontoon, se on sellanen asia, mikä tulee vasta sen jälkeen, kun ihmiselle on oltu ihminen. Tää on musta hirveen tärkeä peruslöytö koko asian eteenpäin viemisessä, ettei tätä lähestytä uskonnon kautta, vaan tätä lähestytään ihmisen hädän ja ihmisyyden kautta. Se on se tulokulma tähän koko asiaan [...] Yks asukas sano, että miks te teette tän meille, vaikka te ootte kristittyjä. Me sanottiin, että me tehdään tää siksi, että me ollaan kristittyjä. Teot puhuu koko ajan tässä sen puolesta, että naurettavaa olis puhua suuria sanoja ja olla tekemättä.

työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, S52

Kaikki ihmiset ovat samanarvoisia sen rakkauden perusteella, jota Jumala on osoittanut. Kristityn ilo on auttaa pyyteettömästi. Hyvän tekeminen johtaa

pysyvään tulokseen. Vaarana kuitenkin nähtiin, että jos lähdetään mukaan kaikenlaiseen auttamistyöhön, kadotetaan se ydin, jota seurakuntana edustetaan. Tämän tiedostaminen vaatii tasapainoilua.

Monessa seurakunnassa painotettiin sitä, että turvapaikanhakijoiden hädänalasta asemaa ei saa käyttää millään tavalla hyväksi. Esimerkiksi kristinuskoon kääntäminen ei saa olla piilossa oleva tavoite. Toiminnan lähtökohtana on turvapaikanhakijan oma elämäntilanne, tarpeet ja toiveet. Toista kunnioittavassa lähestymistavassa ei tuputeta omaa uskoa vaan pikemminkin ollaan valmiudessa keskustelemaan kysyttäessä ja olemaan rehellisesti kristittyjä. Luottamuksen syntyminen ja ystävyys pitävät sisällään sen, että ollaan kiinnostuneita toisen uskosta ja kerrotaan omasta uskosta. Joku haastateltava sanoitti, että rinnalla kulkeminen on parhaita evankeliumia. Se, miten turvapaikanhakijat otetaan vastaan ja miten heistä välitetään, viestii uskosta.

Rinnalla kulkemisen evankeliumia korostettiin useimmissa seurakunnissa. Siinä nähtiin olevan tärkeässä roolissa yhdessä tekeminen ja toisiinsa tutustuminen, minkä myötä kirkko ja kristillinen usko tulevat tutuksi turvaa hakevalle. Suurin osa seurakunnista sanoutui irti vahvasta kääntymisen ajatuksesta. Sen sijaan seurakunnan tehtävänä nähtiin rinnalla kulkeminen, rukoileminen ja auttaminen niissä asioissa, missä voi. Tai kuten joku totesi: ”teidät on kutsuttu viemään evankeliumia, mikä onkaan suurempaa evankeliumia kuin olla ystävällinen muukalaiselle”.

Mua harmittaa, että ne ei pääse tutustumaan tähän meidän kristinuskoon ja jotenkin tästä tehdään semmonen peikko tästä kristinuskosta, että voisko tarjota esimerkiksi ihan tämmöstä kristinuskon opetusta siis sillä tavalla ei kääntymismielessä, vaan niinku tietomielessä. Jos he tänne jää kerta, nii ois mahdollisuus tutustua meidän kristilliseen uskoon.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S39

Kääntymistä varotaan, mutta toki ollaan omalla vakaumuksella siinä mukana. Auttaminen on aina sitä, että pitää ottaa huomioon autettava ja hänen maailmansa, että ei siinä oikein oikopolkuja oo. Noiden turvapaikanhakijoiden käsitys on aika selkee siinä, että meillä on yhteinen Jumala. Että sillä tavalla oli helppo olla heidän kanssaan. Se on selvästi selkeempi heille ku mitä se on suomalaisille.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S18

Seurakunnan työntekijöiden haaveena oli muodostaa seurakuntaan yhteisö ja yhteenkuuluvuuden tunne kaikille, jotka haluavat tulla kristityiksi. Tämän ei ollut tarkoitus jäädä puheen tasolle vaan tulla konkretiaksi siten, että ollaan selkeästi kirkko, jossa vaikuttavat sekä sanat että teot. Kristillisen kirkon tunnusmerkkinä koettiin olevan ”tekemisen meininki” sekä kristillinen toivo ja evankeliumi, jotka hoitavat jokaista yhteisön sisällä olevaa ja sinne haluavaa ja sen vaikutuspiirissä

elävää. Tavoitteena oli ottaa yhteisöön mukaan uusia jäseniä, vaikka he olisivat eriuskoisia; evankeliumia haluttiin viedä eteenpäin mukaan kutsumalla. Yhteisön rakentamiseen nähtiin kuuluvan myös vastavuoroisuus, jossa turvapaikanhakijat voivat olla antamassa omaa osaamistaan muille ja näin tuntee kuuluvansa yhteisöön.

8.3 Evankelioivat seurakunnat

Lähetyskenttä on tullut luoksemme -otteella turvapaikkatyötä lähestyneitä seurakuntia esiintyi useassa haastattelussa, mutta seurakuntia, joissa esiintyi systemaattisesti voimakas lähetystoive, oli haastatelluista seurakunnista hyvin pieni osa. Näiden seurakuntien yhteisiä tuntomerkkejä olivat pienellä joukolla työskentely, evankelioimisen korostamisen tärkeys konkreettisen avun kustannuksella ja yhteistyön vaikeus muun muassa vastaanottokeskusten kanssa mutta myös seurakunnan sisällä työntekijöiden kesken. Myös vapaiden suuntien ihannointi rohkeina evankeliumin levittäjinä tuli esille muutamassa haastattelussa.

Synty selkee ystävyys heidän välille, vaikka sitten kun tuli puhetta Jeesuksesta, niin heti se oli tosi torjuva sillä lailla, että joo, että ei sille alueelle tarvi viel mennä... työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S53

Kaksi henkilöä tuli... heillä oli uhka päällä, että he joutuvat jättämään piankin Suomen, niin ottivat nimenomaan muhun yhteyttä ja kohdattiin heitä kirkkoherranvirastolla ja niin kuin pyysivät sitä, että voinko minä auttaa heitä, niin tämmösessä tilanteessa. Sitten nostin ihan reilusti kyllä heidän kielisen Raamatun esille ja kuvaili, kun heidän kanssa pysty englantia käyttämään, se oli mahdollista, kuvailin sitä apua, minkä kristillinen usko voi tarjota heille... työntekijä, kaupunkiseurakunta, Tampereen hiippakunta, S10

Mä oon monta kertaa miettinyt, että miten suurenmoisella tavalla nää vapaa-kirkot on voinu heittäytyä tähän ja he ei niinku, vaikka SPR:llä on niitä, ettei saa sitä ja ei saa tätä, niin he niin kuin ottaa ihmiset luokseen ja siellä saa evankelioida ihan vapaasti ja ihmiset niin ku lähtee mukaan... työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, S40

Minä olen ajatellut, että tuodaan joulun sanoma esille, ei puhuta joulupukeista ja tontuista, vaan koska on seurakunnan tilaisuus, niin tuodaan se jouluevankeliumi sitten esille, niinku se on, tää on jonkun verran aiheuttanut ristiriitoja, joku pelkää sitä, et jos he kääntyy kristityksi tai kiinnostuu siitä niin sitten heillä tulee entistä enemmän riitoja vastaanottokeskuksessa, kun siellä on omat jännitteensä olemassa.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S17

Kyllä ne on hyvin kiinnostuneita meidän uskosta ja tosiaan moni on tullu uskoon ja kasteita sitten paljonkin ja moni on tietysti kriittinen, et mitä taka-ajatuksia, että mitä nyt, onko se ihan vilpittöntä tuo toiminta, mut varmaan sekä että, toiset varmaan pienellä taka-ajatuksella, että jotain hyötyä on olla kristitty Suomen maassa, kyllä toisaalta mä sanoisin, et mieltii kans, mitä vaaroja tämä seurakuntatyö ja toiminta ja kasteenottaminen heilläkin tuo mukanaan, niin kyllä mä sanoisin, että mä oon nähny sen, et kyllä se on ihan oikeasti tarkoitettu... työntekijä, kaupunkiseurakunta, Porvoon hiippakunta, S34

Yksi silmiinpistävä piirre evankelioimista painottavissa seurakunnissa oli islaminuskon näkeminen ennen kaikkea suurena riskinä ja uhkakuvana suomalaiselle yhteiskunnalle. Hengellinen sodankäynti esiintyi parissa kommentissa.

Missä vaan islam lisääntyy, niin sehän on nimenomaan valtaosin semmosta pelon lietsomaa lähetystä, että jotenkin nää meidän maat, hyvinvointivaltiot ja Euroopan maat on... niinku vähä lähetä. Tän sillä tavalla, että ollaan nyt hissukseen ja tehdään niin ku ne haluaa, muuten joku Isis hyökkää tänne ja tekee vielä suurempaa tuhoa... Ja mun mielestä se on aika hurja, et se on sillä tavalla, koska muissa maissahan, hirveen monessa Euroopan kaupungissa, niin he vaatimalla vaatii kaikkennäkösiä oikeuksia, monessa kaupungissa he elää saria-lain mukaan, siis ajatelkaa. Ei edes sen maan lain mukaan, vaan... työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, S40

Yhteenveto

Seurakunnat lähtivät liikkeelle varoen tai innostuneena. Työhön lähdettiin joko diakonisista lähtökohdista tai lähetysnäyn innoittamina. Haastattelujen ja kyselyn mukaan seurakuntien motivaatio turvapaikkatyöhön oli pääasiassa korkealla. Ensijaisen tärkeänä nähtiin kirkkoherran into, motivaatio ja tuki turvapaikkatyölle. Kun työlle saatiin esimiehen siunaus ja työntekijän omakin motivaatio löytyi, turvapaikkatyö lähti nopeasti käyntiin. Työtä vauhdittivat myös valmiit kontaktit ja verkostot, koko työyhteisön yhteinen into työstä, lähimmäisen rakkaus, hädänalaisten auttaminen ja evankeliumin julistamisen mahdollisuus.

Esteinä työn ripeälle käynnistymiselle koettiin kirkkoherran määräys työhön, verkostojen puute, työnjaolliset kysymykset, kiire ja pelko vierasta kohtaan. Mikäli omalle alueelle tuli vain aikuisia miehiä, sen koettiin myös vähentävän motivaatiota auttaa.

Tiivistelmä 7 Varovaisten ja hitaasti käynnistyvien seurakuntien tunnuspiirteet.

1. Kirkkoherran määräyksestä liikkeelle
2. Oma motivaatio työhön heikko
3. Kiireinen työtilanne
4. Erimielisyyttä työn tavoitteista työntekijöiden välillä
5. Yhteistyöverkostojen vähyyt
6. Rohkeuden puute
7. Turvapaikanhakijoiden väärä ikä ja sukupuoli

Tiivistelmä 8 Dynaamisten seurakuntien tunnuspiirteet.

1. Kirkkoherran ja luottamuselinten aktiivisuus
2. Työntekijöiden välinen yhteistyö
3. Oma into ja motivaatio
4. Vahvat yhteistyöverkostot
5. Ripeys
6. Vieraanvaraisuus
7. Auttaminen edellä
8. Rinnalla kulkemisen evankeliumi
9. Yhteisöllisyys ja yhteenkuuluvuuden tunne

Tiivistelmä 9 Evankelioivien seurakuntien tunnuspiirteet.

1. Pienellä joukolla työskentely
2. Evankeliumin korostamisen tärkeys konkreettisen avun kustannuksella
3. Yhteistyön vaikeus esim. vastaanottokeskusten kanssa ja työntekijöiden kesken seurakunnassa
4. Vapaiden suuntien ihannointi
5. Islamilaisuuden uhkakuva

9 TURVAPAIKANHAKIJAT SEURAKUNNAN HENGELLISSÄ TOIMINNASSA

Kirkon nelivuotiskertomuksen seurakuntakyselyn²¹ mukaan 37,6 prosenttia seurakunnista on kutsunut turvapaikanhakijoita mukaan omaan hengelliseen toimintaansa. Seurakuntien monikulttuurisuustyön yhdyshenkilöille tehtyyn kyselyyn osallistuneista 80 prosenttia (N=67) arvioi muslimien ja noin 66 prosenttia (N=56) arvioi kristittyjen osallistuneen seurakuntansa hengellisiin tilaisuuksiin. Tämä kertoo siitä, että valtaosa turvapaikanhakijoista on taustaltaan muslimeja.

Usein seurakunnan ensimmäinen kontakti turvapaikanhakijoihin tapahtui järjestämällä niin sanottu ystävyden ilta, jonne kutsuttiin ja haettiin turvapaikanhakijoita busseilla. Illat sisälsivät tutustumista puolin ja toisin esimerkiksi pelien, leikkien, tanssin ja laulujen avulla, kirkon esittelyä, suomalaisen kulttuurin esittelyä ja tarjoilua. Osa seurakunnista kertoi tämän tyylisten iltojen päättyneen hartauteen. Tällaiset illat (tervetuloilta, pakolaisilta, ystävyden ilta, tullaan tutuksi -ilta) sijoitimme hengellisten tilaisuuksien rajapintaan.

9.1 Turvapaikanhakijat jumalanpalveluksissa

Kyselyyn vastanneista 75 prosenttia (N=58) kertoi turvapaikanhakijoiden osallistuneen Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jumalanpalveluksiin. Osallistuminen jumalanpalveluksiin näyttää olleen samansuuntaista sekä kaupunki- että maalais-seurakunnissa eri hiippakunnissa. Vähiten jumalanpalveluksissa kävijöitä on ollut alle 4 000 tuhannen asukkaan seurakunnissa. Seurakunnat, joiden messuissa oli vähän turvapaikanhakijoita kävijöinä, kertoivat usein syyksi vastaanottokeskusten sijainnin kaukana kirkosta ja yhteiskuljetusten järjestämisen haasteellisuuden. Pääasiallisen vastuun näistä kirkkokuljetuksista ja niiden koordinoinnista kantoivat vapaaehtoiset.

Sekä kyselyn että haastattelujen mukaan turvapaikanhakijat osallistuivat eniten jumalanpalveluksiin ja erityisesti pian Suomeen saapumisen jälkeen. Suuren osallistumisinnon taustalla on ollut seurakuntien aktiivisuus Tullaan tutuksi -kutsuiltojen järjestämisessä ja henkilökohtaisen kirkkoon kutsun lähettämisessä. Into jumalanpalveluksissa käymiseen laimeni jonkin verran ajan kuluessa.

Turvapaikanhakijat osallistuivat erilaisiin jumalanpalveluksiin: erityiseen kutsu-messuun, Tuomasmessuun, maailmojen messuun, kansainväliseen messuun,

21 Seurakuntakysely 2016.

mukulamessuun, perhemessuun tai normaaliin päivämessuun, johon oli usein järjestetty tulkkaus (pääasiassa joku vapaaehtoinen on tulkannut englanniksi, ja englanninkielinen turvapaikanhakija on kääntänyt omalle kielelleen). Osa seurakunnista käänsi tai käännätti pyhän tekstit ja liturgian arabiaksi, farsiksi ja/tai dariksi. Apuna käytettiin myös Kirkkohallituksen Sakasti-sivuilta löytyneitä käännöksiä.²²

Kyselyn mukaan joka kymmenes työntekijä kertoi turvapaikanhakijoiden osallistuneen ehtoolliselle. Vähiten ehtoolliselle osallistuneita (4.8 %) oli Turun hiippakunnassa. Ehtoollisen jakamista pohdittiin seurakunnissa ja mediassa turvapaikanhakijoiden aktiivisen kirkossakäynnin alkaessa. Aktiivinen osallistuminen messuihin yllätti seurakunnat niin, ettei esimerkiksi ehtoolliselle osallistumiseen ollut varauduttu eikä sen käytännöistä ehditty ohjeistaa seurakuntia. Ehtoolliselle osallistuneiden uskonnollista taustaa ei aina tiedetty eikä kysytty, siksi käytännössä suurin osa ehtoolliselle tulleista turvapaikanhakijoista siunattiin. Tiedetään kuitenkin, että ehtoollista jaettiin myös muslimeille. Osa papistosta oli epävarma ehtoollisen jaosta, ja siksi seurakunnissa tehtiin havaintoja kolmenlaisesta toimintatavasta turvapaikanhakijoiden osallistuessa ehtoolliselle: ehtoollinen jaettiin kysymättä uskonnollista taustaa, turvapaikanhakija siunattiin tai turvapaikanhakijan ohi käveltiin ehtoollispöydässä. Uskonnollisen taustan kysymättä jättäminen tai ohi käveleminen kertoi osin ehkä jäykkyydestä liturgisissa käytännöissä, kielitaidottomuudesta tai suomalaisesta arkuudesta. Messun kulkua ja ehtoollisen käytäntöjä ei myöskään aina avattu tulkin välityksellä turvapaikanhakijoille heidän täyttäessään kirkot. Toisaalta luterilaisessa kirkossa on totuttu avoimeen ehtoolliskäytäntöön niin, että osa seurakunnan työntekijöistä ei nähnyt ehtoolliselle osallistumisesta mitään ongelmaa uskonnosta riippumatta, mitä sanoitettiin yhdessä haastattelussa seuraavalla tavalla:

Luterilainen ehtoollinenhan on avoin, että en oo kiinnittänyt huomioo.
työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S18

Seurakunnissa haluttiin pääasiassa tukea turvapaikanhakijoita aineellisen avun lisäksi myös hengellisesti. Useimmiten hengellinen tuki oli rukoustukea. Suurimaksi osaksi messuissa muistettiin turvapaikanhakijoita yleisissä esirukouksissa. Seurakunnissa järjestettiin myös erityisiä sanan ja rukouksen iltoja, rukouspiirejä, ylistysrukouspiirejä sekä rukouspalvelua, jonne turvapaikanhakijat ovat jättäneet esirukouspyyntöjä. Osa turvapaikanhakijoista hakeutui sielunhoitoon.

ne kysy, et where is the prayer room, missä on rukouspiiri, mä olin niinku, et mun täytyy odottaa, et mun täytyy soittaa meidän päivystävälle papille, joka tulikin sit yhtäkkiä siihen ja sano, et tuolla on rukouspiiri tuolla ylhäällä, jolloin

22 Aineistoja eri kielillä: kristinuskoon liittyviä aineistoja (<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp?open&cid=Content3E24E7>).

ne pääsi sinne sitten. Ja meidän lähetysväkihin on ihan liekeissä, että he sai vihdoinkin uutta väkeä sinne ja he saa rukoilla näiden turvapaikanhakijoiden puolesta. Se oli heille tosi merkittävä asia.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S37

Niin jotenkin siinä vaan mielti, että on tärkeätä, että me rukoilemme, kun jotain vastataan niihin oikeisiin tarpeisiin ja nähdään myöskin se lähetysten mahdollisuus, mikä vastuu meille on siinä.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Helsingin hiippakunta, S53

Yhdessä seurakunnassa mainittiin, että perhekerhossa kukin lausui oman uskontonsa mukaisen rukouksen. Tämän katsottiin olevan uskontojen rinnakkaiselo kauneimmillaan. Ainakin kahdessa haastattelussa kerrottiin, että seurakunnassa oli organisoitu erillinen rukoustila tai hiljainen huone, jossa muslimit voivat rukoilla. Uskontojen yhteensovittamisen toiminnoissa ei vaikuttanut olevan ongelmia. Toisessa seurakunnassa tämä aiheutti närää, ja kirkkoherra saikin siitä kriittistä palautetta. Kuitenkin erilaiset uskonnot ja katsomukset ovat haasteltujen mukaan rikastuttaneet keskustelua.

Yhteisen kielen puuttuessa musiikki toimi yhdistävänä tekijänä. Seurakunnat järjestivät tai kutsuivat turvapaikanhakijoita erilaisiin musiikkitilaisuuksiin. Osa tilaisuuksista oli perinteisiä kirkkovuoden kulkuun kuuluvia tilaisuuksia (Kauneimmat kansainväliset joululaulut, joulukonsertit), mutta myös muunlaisista musiikkitilaisuuksista kerrottiin (hyväntekeväisyyskonsertit, ystävänpäiväkonsertit, esim. Pekka Simojoen konsertit sekä lasten ja nuorten konsertit). Myös turvapaikanhakijat lauloivat ja soittivat itse joko messuissa tai muissa seurakunnan tilaisuuksissa. Muutamassa haastattelussa toivottiin, että seurakunnat ymmärtäisivät hyödyntää turvapaikanhakijoiden musiikillista lahjakkuutta rohkeasti!

Seurakunnissa suhtauduttiin pääasiassa myönteisesti ja iloittiin turvapaikanhakijoiden kirkossa käynneistä. Sen sijaan turvapaikanhakijoiden kirkossa käyttäytyminen herätti hämmennystä ja tuohtumusta, kun he olivat käyttäneet puhelinta kesken tilaisuuden tai käyneet ulkona tupakalla ja palanneet takaisin kirkkoon.

Turvapaikanhakijat eivät keskittyneet siihen, vaan ne ramppas sieltä konsertista pois..

työntekijä, maalaisseurakunta, Espoon hiippakunta, S33

Jumalanpalvelusten ja kirkkokonserttien lisäksi turvapaikanhakijat osallistuivat muun muassa erilaisiin joulun ja pääsiäisen ajan vaelluksiin ja näytelmiin (Kuningas tulee, Ristintie). Parissa seurakunnassa esitettiin Jeesus-filmi. Yhdessä seurakunnassa oli kevään aikana ikoninäyttely, josta turvapaikanhakijat kiinnostuivat. Ikonien äärellä oli tutustuttu kristinuskon keskeisiin sisältöihin. Yhdessä seurakunnassa oli loppiaisen messussa turvapaikanhakijaperhe esittänyt Itämaan tietäjiä.

9.2 Yhteisölliset ja sosiaaliset toiminnot turvapaikanhakijoille

Perheiden kanssa tehtävä työ oli keskeinen työmuoto turvapaikanhakijoiden parissa. Kyselyn perusteella vajaa puolet (48,1 %) vastaajista ilmoitti turvapaikanhakijoiden osallistuneen perheille suunnatuille retkille. Retkikohteena oli useimmiten seurakunnan oma leirikeskus. Kyselyyn vastanneista reilu viidennes arvioi turvapaikanhakijoiden osallistuneen seurakuntien järjestämiin perhekerhoihin (22,1 %) ja erilaisiin lasten kerhoihin (20,8 %). Kyselytutkimuksen mukaan maalaisseurakunnat (39,1 %) tavoittivat turvapaikanhakijaperheitä lasten- ja perhekerhoihin kaupunkiseurakuntia (13 %) paremmin.

Muita lapsia ja lapsiperheitä tavoittavia tilaisuuksia olivat lastenkonsertit, pyhäkoulut, Donkkis-tapahtuma, perheillat sekä nukketatterit. Toiminta sisälsi muun muassa laulua, leikkiä, askartelua, yhdessä ruoan valmistamista ja syömistä, keskustelua, ulkoilua ja hartaushetkiä. Seurakuntien olemassa oleva työ lapsille ja perheille tavoitti monta turvapaikanhakijaperhettä. Turvapaikanhakijoiden parissa tehtävä työ lisäsi myös suomalaisten perheiden osallistumista seurakunnan toimintaan. Perinteisesti sekä työntekijät että seurakuntalaiset ovat suurelta osalta naisia. Turvapaikkatyön myötä myös seurakunnissa vähemmistönä oleville suomalaisille miehille löytyi erilaisia väyliä osallistua seurakunnan toimintaan. Seurakunnan miehiä saatiin aktivoitumaan esimerkiksi turvapaikanhakijoiden kuljetuksissa kirkkoon sekä erilaisissa miesten välisissä tapaamisissa, kuten kalastus ja saunaillat.

Suomeen saapui vuonna 2015 noin 3 000 alaikäistä turvapaikanhakijaa. Seurakunnissa nuorten parissa tehtävästä työstä oli kuitenkin vain vähän mainintoja. Kyselyyn vastanneista 26 prosenttia ilmoitti nuorten turvapaikanhakijoiden osallistuneen seurakunnan nuorten toimintaan. Nuoria turvapaikanhakijoita oli mukana nuorten illoissa ja kirkossa. Nuorille aikuisille järjestettiin yhdessä seurakunnassa olohuoneiltoja, joissa tutustuttiin omien elämäntarinoiden kautta.

Yhden seurakunnan alueella olevassa lukiossa toteutui uskontokurssi lähetystyöstä ja kansainvälisestä työstä, ja kurssi sai konkreettisen sisällön turvapaikanhakijoiden tultua seurakunnan alueelle. Uskontokurssilla lukiolaiset vierailivat hätämajoituskeskuksessa, ja turvapaikanhakijanuoret tekivät vastavierailun lukio-laisten järjestämään iltaan. Vierailu jatkui avointen ovien iltana, jonne saapui myös muita nuoria. Tuon illan jälkeen turvapaikanhakijanuoret olivat vakituisia avointen ovien illan ja muiden seurakunnan nuorten iltojen kävijöitä. Nuoret kutsuivat iltoja ”juhliksi”, mikä kertoo iltojen merkityksestä.

Ne seurakunnat, joiden alueella toimi alaikäisten turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskus, olivat varovaisia kutsumaan nuoria seurakunnan hengelliseen toimintaan. Seurakunnissa haluttiin ensisijaisesti järjestää vapaa-ajan toimintaa, kuten jalkapalloa tai liikuntaa nuorille. Yksi työntekijä selitti varovaisuuden hengellisen ohjelman järjestämisessä uskonnollisella lastensuojelulla.

Mä keksin semmosen sanan, mä huomaan että mä mietin myös sitä kautta sitä tilannetta, että kun itse oon asunut muslimimaassa alaikäisten lasten kanssa, ja miettinyt sillä tavalla et jos mun lapseni olis siellä maassa ollut ilman meitä vanhempia, niin en mäkään olisi halunnut et muslimiyhteiskunta olisi tavallaan ollut kauheen aktiivinen mun lapsia kohtaan, et tässä on tämmösiä..
työntekijä, maalaisseurakunta, Tampereen hiippakunta, S7

Seurakuntien perhetyö soveltuu erittäin hyvin turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön. Kerho-, retki- ja leiritoiminta on seurakuntien vahvaa osaamisaluetta. Tähän työhön kutsuttiin luontevasti mukaan turvaa hakevia. Sen sijaan seurakunnan nuorisotyössä koettiin eettisesti haastavaksi kutsua alaikäisiä, yksin maahan tulleita, turvapaikanhakijoita mukaan toimintaan. Seurakunnan nuorisotyö ankkuroiduu vahvasti rippikoulu- ja isostoimintaan, johon turvapaikanhakijoiden mukaan kutsuminen on vaikeaa. Joissakin haastatteluissa tuli myös esille suomalaisten nuorten haluttomuus kohdata turvapaikanhakijanuoria. Nuorten arkuuden, ennakkoluulojen ja pelon poistamisessa tarvitaan aikuisten tukea ja työtä.

9.3 Kristinuskon opetusta turvapaikanhakijoille

Kyselyyn vastanneista työntekijöistä reilu kolmannes arvioi turvapaikanhakijoiden osallistuneen rippikoulun tapaiseen kristinuskokouluun. Monessa seurakunnassa järjestettiin kristinuskosta kiinnostuneille myös erilaisia raamattupiirejä ja Alfa-kursseja, Raamatun ABC-kursseja tai kevennettyä rippikoulua. Vastanneista 6,5 prosenttia arvioi turvapaikanhakijoiden osallistuneen Alfa-kurssille. Osallistujien määrä vaihteli yksittäisistä kiinnostuneista useisiin kymmeneen. Rippikoulun tapaista kristinuskokoulua järjestettiin myös useassa seurakunnassa. Osallistujista suurin osa oli aikuisia. Keskustelupiiri Raamatun ja kristinuskon sisällöistä miellettiin myös seurakunnan kotouttavaksi työksi. Muutama haastateltava nimittäin mainitsi keskustelua käydyn selkosuomella. Osa seurakunnista jäi odottavalle kannalle eikä vielä käynnistänyt esimerkiksi rippikoulua. Nämä seurakunnat seurasivat kirkon yleistä linjausta siitä, että kasteopetus aloitetaan vasta oleskeluluvan myöntämisen jälkeen.²³

Kristinuskoa opetettiin eri keinoin ja kielin. Kyselyssä ja haastatteluissa mainittiin ainakin seuraavia: kristinuskon abc-kurssi, kristinuskokoulu, kevennetty rippija kastekoulu (aikuisrippikoulu), kummitoiminta, Alfa-kurssi, Al Massira -kurssi, Sana ja leipä -selkosuomenkielinen raamattupiiri, ilosanomapiiri ja raamattupiiri.

²³ Hyvät käytännöt: Tule jatkamaan turvapaikkatyön kehittämistä (<http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?open&cid=Content431C85>). Diakin opiskelijat ovat koonneet sivustolla esitellyt hyvät käytännöt -oppaat tämän tutkimuksen aineiston pohjalta.

Myös erikielistä hengellistä kirjallisuutta ja Raamattuja jaettiin useassa seurakunnassa. Mainintoja tuli esimerkiksi arabiankielisistä Raamatuista ja katekismuksista, Hyvä tietää kristinuskosta -oppaista muslimeille sekä erikielisistä Uusista testamenteista ja traktaateista. Seurakunnissa ohjattiin turvapaikanhakijoita myös hengellisten radio-, tv-, ja nettiohjelmien äärelle. Vapaiden suuntien mainittiin olleen erittäin aktiivisia hengellisen kirjallisuuden jakamisessa.

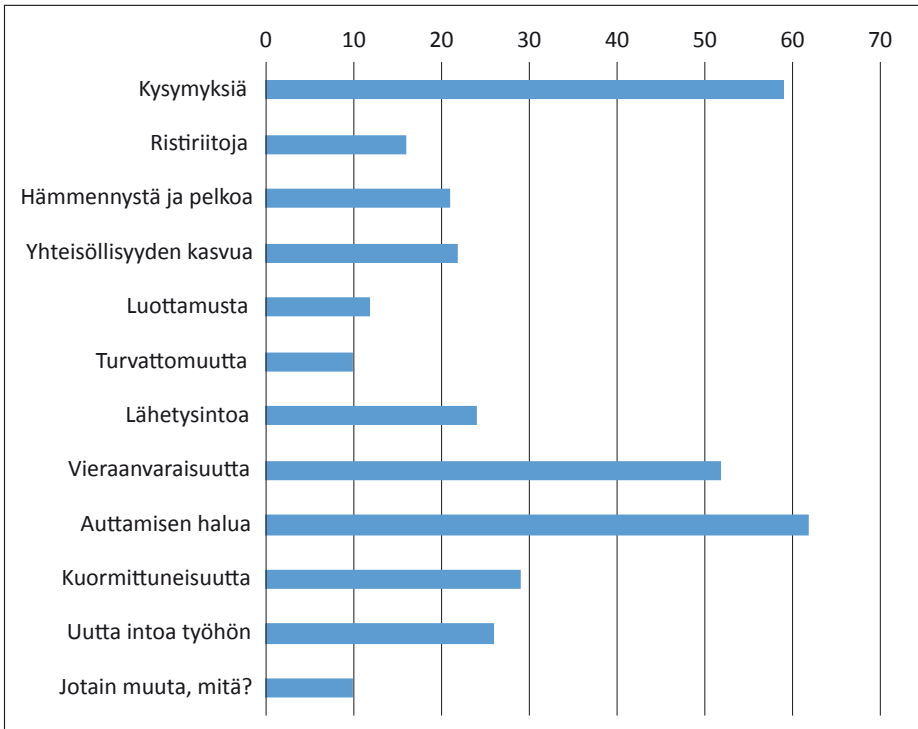
9.4 Kiinnostus kirkkoa kohtaan yllätti

Kyselyssä selvitettiin maahanmuuttotyötä tekeville seurakuntien työntekijöiltä ja vapaaehtoisilta turvapaikanhakijoiden osallistumista seurakuntien hengellisiin tilaisuuksiin. Vastaajista 77,4 prosenttia (N=72) kertoi turvapaikanhakijoiden osallistuneen seurakuntien niin sanottuihin hengellisiin tilaisuuksiin. Maalais- ja kaupunkiseurakuntien välillä ei näkynyt merkittävää eroa osallistumisessa. Sen sijaan suurissa seurakunnissa osallistuminen hengellisiin tilaisuuksiin oli aktiivisempaa kuin pienemmissä seurakunnissa. Tähän saattaa olla syynä isojen seurakuntien tilaisuuksien määrä. Eri hiippakuntien välisessä vertailussa eniten kirkossa kävijöitä on ollut Oulun, Tampereen, Kuopion, Porvoon ja Mikkelin hiippakunnissa. Vähiten kävijöitä on ollut Helsingin, Espoon ja Turun hiippakunnissa. Vastaajien vähäisen määrän takia tulos ei ole kuitenkaan kovin merkittävä.

Noin joka kolmas kyselyyn vastanneista seurakunnan työntekijöistä kokee seurakuntien hengellisen työn vastanneen hyvin tai erittäin hyvin turvapaikanhakijoiden tarpeeseen. Seurakuntien työntekijöistä diakonit (36,9 %, N=14) suhtautuivat kirkkoherroja (31 %, N=9) myönteisemmin väitteeseen, että seurakunnat ovat pystyneet vastaamaan hyvin turvapaikanhakijoiden hengellisiin tarpeisiin. Kuitenkin myös reilu kolmannes kaikista vastanneista (39,5 %, N=34) ajatteli, ettei seurakunnan hengellinen toiminta vastannut ollenkaan tai vastasi huonosti turvapaikanhakijoiden hengelliseen tarpeeseen. Syynä saattoivat olla toimintakulttuurien erilaisuus, hengellisten näkemysten erilaisuus, kielitaidon tai tulkkauksen puutteellisuus sekä uskontojen erilaisuus. Vastaajat saattoivat myös ajatella, että turvapaikanhakijoiden hengelliset tarpeet liittyvät islamin uskoon.

Toisaalta turvapaikanhakijoiden osallistuminen seurakunnan tilaisuuksiin herätti seurakunnan työntekijöissä eniten auttamisen halua (73 %), kysymyksiä (69 %) ja vieraanvaraisuutta (60 %). Sen sijaan vähiten mainintoja saivat turvattomuus (12 %), luottamus (14 %) ja ristiriidat (19 %). Jako käy tarkemmin ilmi seuraavassa kuviossa.

Tässä tutkimuksessa ei selvitetty turvapaikanhakijoiden tarkeitä osallistujamääriä seurakuntien hengellisiin tilaisuuksiin. Sekä haastattelujen että kyselyn perusteella voidaan kuitenkin päätellä, että turvapaikanhakijat ovat olleet aktiivisia seurakuntien tilaisuuksiin osallistujia.

Kuvio 2 Turvapaikanhakijoiden osallistuminen seurakunnan tilaisuuksiin on herättänyt seurakunnan työntekijöissä, N=86.

Se on jännä heidän tapa kanssa puhua, et mä oon huomannu, et heil on hyvin voimakkaasti, jos suomalaisilla välillä on vähän vaikeeta tietää, mikä heidän oman seurakunnan nimi on, nii nää tietävät tosi hyvin, vaikka nei ei virallisesti kuuluis tietenkään, jos ne on turvapaikanhakijoita...mut nää, jotka näissä ryhmissä olleet, heille se on tosi tärkeetä, Xn seurakunta on heidän seurakunta ja he kokevat, että se on heidän kotiseurakunta...nää muslimit kans kokevat jotenkin, että tää on heidän jollain tavalla seurakunta. Että muslimitkin on puhunu semmosta, että joskus kun heidän kanssa on puhuttu, niin hyvin suurilla sanoilla kuvaavat x:n seurakuntaa, et esimerkiks me rakastamme tämä seurakunta, tämä seurakunta on meidän ystävät.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Turun arkkhiippakunta, S50

Haastatteluaineistosta ilmeni, että turvapaikanhakijoiden kiinnostus kirkkoa ja sen toimintaa kohtaan oli suurta. Tämä yllätti monet työntekijät ja vapaaehtoiset. Seurakunnissa haluttiin kuitenkin korostaa, että kaste ja kristityksi kääntyminen eivät ole tae oleskeluluvan saamisesta. Samalla tiedostettiin myös kääntyneiden turvapaikanhakijoiden riski joutua maanmiestensä syrjinnän ja väkivallan kohteeksi. Lisäksi kääntyminen ymmärrettiin uhkatekijäksi, mikäli turvapaikanhakija ei saa

myönteistä oleskelulupapäätöstä ja hänet käännytetään takaisin lähtömaahansa. Konfliktien estämiseksi seurakunnissa haluttiin turvata turvapaikanhakijoiden turvallisuus muun muassa sillä, ettei heistä oteta valokuvia sosiaaliseen mediaan.

Mut kiinnostus on ihan tosi valtavaa, ihan sellainen että he haluaa tietää että kenen hoivissa, tai mikä tää kirkko on, ja mitä niin kun ja siitä käydään paljon keskustelua, tavallaan se on kyl silleen, sen palautteen mukaan, he tuntevat nimenomaan tulleen kohdatuiksi... ja näkyy ehkä sillä tavalla, jotka käy tällä hetkellä rippikoulua ja siitä huolimatta että heillä ei ole vielä sitä lopullista päätöstä ja he tietää että se ei vaikuta heidän siihen päätösprosessiin. Asioita ei voi myöskään estää tapahtumasta.

työntekijä, maalaisseurakunta, Turun arkkihiippakunta, S28

Seurakunnissa tehdyn turvapaikkatyön yhtenä haasteena kerrottiin olleen kummien löytäminen kääntyneille ja kastetuille turvapaikanhakijoille. Osa seurakunnista aikoikin järjestää koulutusta ja vertaistukea kummeiksi ryhtyville.

9.5 Pohdintaa turvapaikkateologiasta

Ennennäkemättömän pakolaisten määrän kasvun takia Suomen evankelis-luterilainen kirkko joutui yllättäen ja nopeasti reagoimaan yli 30 000 turvapaikanhakijan vastaanottamiseen. Seurakunnissa ei ollut etukäteen pohdittu turvapaikanhakijoiden vastaanottamista ja kohtaamista tässä mittakaavassa. Seurakuntien rakenteet ja toimintatavat eivät ole perinteisesti tukeneet nopeasti käynnistettävää työtä. Työntekijät joutuivat turvapaikkatyössä sietämään monenlaisia epävarmuuden ja turhautumisen tunteita, kun asiat eivät menneet suunnitelmien tai säädösten mukaan. Samalla koettiin myös erityistä innostusta. Työ toi vaihtelua seurakunnan normaaliin arkeen, ja joissakin seurakunnissa koettiin, että turvapaikanhakijoiden kanssa tehty työ oli pitkästä aikaa mukavin, hauskin ja vaihtelevin työtehtävä.

Toimijoita ei ollut kuitenkaan aina tarpeeksi, ja oma rooli ja kokonaisvastuun kantaja saattoi jäädä epäselväksi. Työntekijät joustivat kuitenkin ja venyivät ääri-rajoihin asti, jotta turvapaikanhakijat voivat kokea olonsa tervetulleiksi. Jatkossa seurakunnissa tarvitaan myös koulutusta tai vähintään keskustelua siitä, miten jäsentymättömän ja nopeasti muuttuvan turvapaikkatyön epävarmuuden voi jaksaa ja kääntää voimavaraksi.

...mielenkiintosta koska ihmisillä oli tätä lähimmäisenrakkautta ja sitte oli paljon jotenki semmosta vieraanvarasuusteologiaa ja sitte joillakin oli tätä evankeliumin julistamusteologiaa, sitä oli todella moneen lähtöön. Se must kuvas sitä, halusinkin tuoda sen esiin et ihmiset mielti et mikä se on se funktio millä me tätä työtä tehdään, että näähän on sen verran nuorta työmuotoa et

se ei oo niin selkeet, meil ei oo ABC-kurssia tästä että näin se on. Mutta kyllä meillä Raamatussa on vahvat perusteet, kristinuskossa on vahvat perusteet siitä et miten se toimii meidän tää ajatus ihmisestä ja siitä et me otetaan vastaan vieraalta maalta tulevia niin sanottuja, muukalaisiksi niitä Raamatus sanotaan, paljon puhutaan muukalaisista ja kuinka me kunnioitetaan ja huomioidaan heitä ja annetaan ihmisille vaatteita, tai laupias samarialainen tai mitä tahansa siin on. Et on se pitkälle sitä, mut mitä se sit käytäntöön vietyinä tarkoittaa, ja se onki se haaste [...] Mutta että ollaan rinnalla, vierelläolijana, niin kyllä se parhaita evankeliumia on ja siihen myös muslimeitten kanssa tämmösestä vuorovaikutuksesta kuunneltiin kans et miten he kokivat sen, ja he kokivat sen hyvänä kun me olimme ottaneet heidät vastaan ja kohtelimme heitä arvokkaasti ja he oli hyvin tullu kunnioitettua.

työntekijä, seurakuntayhtymä, Tampereen hiippakunta, Y6

Monenlaiset käsitykset suhtautumisesta turvapaikkatyöhön vaativat vielä työstämistä. Turvapaikkateologian pohdinta on kuitenkin käynnistynyt.

Yhteenveto

Turvapaikanhakijoiden aktiivisuus hengellisiin tilaisuuksiin osallistumisessa yllätti ja haastoi evankelis-luterilaisen kirkon. Seurakunnat ovat aiemmin pääasiassa huomioineet vain suomenkielisen osallistujan; turvapaikanhakijoiden myötä seurakunnissa piti varautua tulkkaukseen, tekstien ja laulujen kääntämiseen, ehtoolliseen, kirkkokuljetuksiin ja yhteisöllisyyden toteutumiseen. Haastattelujen ja kyselyjen perusteella seurakunnissa löytyi nopealla aikataululla kirkkoon kutsumisen tahtoa ja luovia ratkaisuja osallistumiseen ja tilaisuuksiin. Samaan aikaan seurakuntien kansainvälistyminen ravisteli suomalaista jäyhää seurakuntaelämää ja toi siihen yhteisöllisyyden ja ”elävän” kristillisyyden elementtejä.

Työntekijöiden ja vapaaehtoisten halu kutsua turvapaikanhakijoita mukaan seurakuntaan näkyi selvästi tuloksissa. Seurakuntien monipuolinen tarjonta ja kekseliäisyys käytännön asioiden järjestelyssä tulivat myös esille. Seurakuntien tehtävänä ja haasteena on kristinuskosta kiinnostuneiden ja jo kastettujen juurruttaminen seurakuntiin.

Tiivistelmä 10 Jumalanpalveluksissa huomioitavaa.

1. Henkilökohtainen kutsu jumalanpalvelukseen
2. Tervetulleeksi toivottaminen ja messun kulun esittely
3. Jumalanpalveluksen liturgia eri kielillä
4. Tulkkaukset
5. Musiikki: kutsutaan mukaan soitto- ja laulutaitoiset turvapaikanhakijat
6. Tekstit eri kielillä
7. Yhteinen esirukous turvapaikanhakijoiden puolesta
8. Ehtoollisen merkityksen avaaminen: ei-kristityt siunataan
9. Kolehti (esim. lelukolehti, pakolaistyölle kerätty kolehti)
10. Kirkkokahveille kutsuminen
11. Kuljetusten järjestäminen jumalanpalveluksiin
12. Jumalanpalvelustyöryhmien kokoon kutsuminen: kutsutaan mukaan turvapaikanhakijoita

Tiivistelmä 11 Hengelliset tilaisuudet, jotka tavoittivat eniten turvapaikanhakijoita.

1. Ystävyyden illat (pakolaisilta, tullaan tutuksi -ilta)
2. Jumalanpalvelukset (Tuomasmessu, kansainvälinen messu, mukulamessu, perhemessu)
3. Rukoustilaisuudet (yleinen esirukous jumalanpalveluksessa, sanan ja rukouksen ilta, rukouspiiri, rukousilta)
4. Musiikkilaisuudet (majataloilta, kauneimmat (kansainväliset) joululaulut, hyväntekeväisyyskonsertit)
5. Juhlapyhien vaellukset ja näytelmät (joulu- ja pääsiäisvaellus, Ristin tie -näytelmä)
6. Kristinuskon ja Raamatun abc -kurssit (Alfa-kurssit, kevennetty rippikoulu, ilosanomapiiri, raamattupiiri)

10 TULEVAISUUTEEN KATSOVA SEURAKUNTA

Turvapaikanhakijoiden kanssa tehtävä työ muutti työhön osallistuvien seurakuntien suunnitelmia ja näkökulmia monikulttuuriseen työhön. Keskeisimmät suunnitelmat, tavoitteet ja toiveet tulevaisuuden työtä ajatellen liittyivät kirkkoturvamenettelyn haltuunottoon, tutustumiseen eri kulttuureista tuleviin, maahanmuuttajien integroimiseen osaksi seurakunnan perustoimintaa, seurakunnan kotouttavaan työotteeseen, yhdessä tekemisen kulttuuriin sekä rohkeuteen vaikuttaa rasismien vähenemiseen.

Kuitenkin joka viidennen kyselyyn vastaajan (19 %) mukaan on vielä avoimena kysymys siitä, millä tavalla turvapaikanhakijoiden tai myönteisen päätöksen saaneiden parissa työtä tehdään tulevaisuudessa. Synä työn avoimena oloon mainittiin, ettei asiasta ole keskusteltu kirkkoherran tai työntekijöiden kesken, tulevaisuuden suunnitelmia ei ole tehty, tilanteen kehittymistä halutaan seurata tai kaikki on auki vastaanottokeskusten tai turvapaikanhakijoiden tilanteen epävarmuuden takia.

10.1 Turvaa tarjoava seurakunta

Monet seurakunnat joutuivat myös miettimään kirkkoturva-asioita ja niiden päivittämistä. Asia ei tullut kuitenkaan ilmi kovinkaan monessa haastattelussa, mikä voi johtua siitä, että osa haastatteluista tehtiin jo alkuvuodesta 2016, eikä silloin ollut vielä tiedossa, että Suomen turvapaikkalinja muuttuu siten, että oleskeluluvan myöntäminen humanitaarisin perustein loppuu. Kielteisten oleskelulupien määrän kasvu näkyi varsinkin loppukeväästä ja alkusyksystä tehdyissä haastatteluissa mainintoina paperittomien tilanteesta. Kirkkoturvan miettiminen seurakunnissa aktivoituikin kielteisten päätösten yhteydessä.

Seurakunnissa varauduttiin eri tavoilla tuleviin turvapaikkapäätöksiin. Suurin osa seurakunnista suhtautui myönteisesti kirkkoturvan tarjoamiseen, mutta oli myös seurakuntia, jotka olivat haluttomia antamaan turvaa sitä hakeville turvapaikanhakijoille. Osassa seurakunnista keskusteltiin jo pelisäännöistä ja päätösten seurauksista sekä varauduttiin muun muassa laatimalla hyvä ja yksinkertainen ohjeistus seurakunnan kirkkoturvamenettelystä. Jotkut seurakunnat olivat järjestäneet työntekijöilleen koulutusta kirkkoturvamenettelystä. Myös vapaaehtoisten roolia kirkkoturvan käyttöön otossa oli pohdittu.

Osa seurakunnista oli perustanut kirkko turvapaikkana -työryhmiä ”kaiken varalta.” Osassa kirkkoturvatiimit olivat jo hyvinkin toimivia. Isommat seurakunnat, joissa kirkkoturvamenettelyä oli jo käytetty, olivat resursoineet kirkkoturvaan palkkaamalla siihen erikseen työntekijän. Kirkollinen media on myös nostanut esille kirkkoturvan käyttöä, vaikka seurakunnissa usein kirkkoturvatiimi onkin toiminut hiljaisuudessa.

10.2 Kohtaava seurakunta

Turvapaikanhakijoiden tultua Suomeen lähes 50 prosenttia (N=44) kyselyyn vastanneista koki, ettei seurakunnissa osattu riittävästi hyödyntää mahdollisuuksia turvapaikanhakijoiden ja kantasuomalaisten keskinäiselle tutustumiselle. Vain vajaa 5 prosenttia (N=4) oli sitä mieltä, että seurakunnissa on hyvin hyödynnetty vastavuoroista tutustumista.

Moni seurakunnan työntekijä ja turvapaikkatoimintaan osallistunut vapaaehtoinen suhtautui myönteisesti turvapaikanhakijoihin ja koki siksi tärkeäksi tutustumisen toisesta kulttuurista tulevan kanssa. Tutustumisessa koettiin tärkeäksi erityisesti se, että opitaan tuntemaan ja kunnioittamaan toisen kulttuuria ja elämäntapaa, esimerkiksi miten asuntoa ja työtä haetaan, miten kouluja käydään. Tämä tunteminen tarkoittaa vastavuoroisuutta: opitaan sekä tuntemaan toisen kulttuuria että tulemaan tietoiseksi oman kulttuurin erityispiirteistä. Esimerkiksi alastomana saunaan meneminen on suomalaisille luontevaa, mutta se ei kuulu yleisenä tapana kaikkiin kulttuureihin. Vastavuoroisessa kulttuuriin tutustumisessa hyviä kokemuksia ja käytänteitä olivat retkien tekeminen suomalaiseen luontoon ja turvapaikanhakijoiden kutsuminen suomalaisten perheiden koteihin arkena ja erityisinä juhlapäivinä, kuten jouluna ja pääsiäisenä.

Suomalaisen kulttuurin tuntemuksen lisäksi tavoitteena oli oppia tuntemaan toista ihmistä ja hänen elämäntarinaansa. Kertomalla omasta elämästämme ja tulemalla kuulluksi annamme toisillemme lahjan. Seurakunnat olivat järjestäneetkin tutustumistilanteita erilaisten keskustelutilaisuuksien ja ystävätoiminnan lisäksi. Tällainen toiseen tutustuminen edistää rauhallista rinnakkais- ja yhteiseloä.

rauhantyö on yks sana mitä mä käytän myös, että se että me tulemme toimeen ja tutustumme muslimien elämään ni se on sitä koska se on todellisuutta et heitä on täällä, me emme voi heitä poiskaan heittää täältä, mut se et me opitaan elämään yhdessä toistemme kanssa.

työntekijä, seurakuntayhtymä, Tampereen hiippakunta, Y6

...semmosella miesten vaelluksella Lapissa ja siinä viikossa kerettiin aika hyvin tutustua ja hän kerto koko sen oman pitkän vaelluksen sieltä tänne, se oli kestänyt melkein kaks vuotta kun hän sitten pääsi tänne, se oli jotenkin aika kiva siellä Lapissa tunturissa kun valettiin siellä hän kertoi mulle niitä hurjia tarinoita siitä vaelluksesta, hän itte sano et kuinka tää on oikeesti terapeutista siellä tunturissa kävellä ja käydä niitä asioita läpi ja kertoo meille ja siellä oli aika kiva kun siellä oli päihdeasiakkaita meillä vaeltamassa ja tämmösiä mielenterveysihmisiä niin kuinka nää suomalaiset miehet kyseli tältä nuorelta mieheltä näitä asioita ja siinä kuinka nämä vähän perussuomalaisia mielipiteitä omaavia asiakkaita kuinka heidän ajatusmaailma pikkuhiljaa muuttu kun he tutustu tähän yksittäiseen ihmiseen ja kuuli tämän ihmisen tarinan.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S10

Seurakuntalaisten tietotaidon hyödyntäminen tuli esille sekä haastatteluissa että kyselyssä. Seurakuntalaisissa ja seurakunnan alueella asuvissa on paljon asiantuntijoita, joiden osaaminen tulisi tiedostaa ja ottaa käyttöön seurakunnissa. Eniten tuli mainintoja lähetystyöntekijöistä, joiden käyttö tulkkeina ja kulttuuritulkkeina koetaan jatkossakin tärkeäksi.

Seurakunnissa havaittiin, että maahanmuuttajapainotteisiin tilaisuuksiin löytyi uusia tulijoita. Näyttää siis siltä, että seurakunnissa on vahva tahtotila tutustua vieraasta kulttuurista tulevien kanssa, mutta suurena esteenä koetaan suomalaisten ujous ja arkuus vieraiden kielten osaajina ja käyttäjinä. Myös suomalaisten vähäiset ”small talk” -taidot ja hiljaisuus voidaan tulkita vihaisuutena tai välinpitämättömyytenä muualta tulleiden keskuudessa. Moni kyselyyn vastaaja ja haastatteluun osallistuja halusi peräänkuuluttaa rohkeutta ja heittäytymistä seurakunnassa niin, että vieras voisi tuntea olonsa kohdatuksi ja kotoisaksi.

10.3 Yhteinen seurakunta

Useat seurakunnan työntekijät ja seurakuntalaiset halusivat kohdata vieraasta kulttuurista tulevia ihmisiä. Kohtaamisen motivaationa oli vahva halu auttaa sootaa, vainoa ja kurjuutta pakoon lähteneitä ihmisiä. Apu oli aluksi konkreettista auttamista: lahjoitettiin esimerkiksi vaatteita, kenkiä ja hygieniatuotteita. Hyvin pian hädänalaisten auttamisessa nähtiin myös henkisen avun ja tuen tarvetta: keskustelua, ystävöimintää, retkiä ja kirkkoon kutsumista.

Turvapaikanhakijoiden kirkossakäynnin myötä seurakunnissa syntyi halua saada turvaa hakevat osaksi seurakunnan perustoimintaa. Tätä sanoitettiin kyselyssä ja haastatteluissa eri tavoin: seurakuntaan perustetaan työtiimi, joka suunnittelee ja kehittää maahanmuuttotyöstä seurakunnan yhteistä toimintaa; osa turvapaikanhakijoista oli pettyneitä islamiin, ja sen vuoksi on hyvä vastata janoon tarjoamalla uskoa; hengellisyys tukemiseen on kiinnitettävä huomiota; kutsutaan edelleen turvapaikanhakijoita seurakunnan toimintaan ja tuetaan heitä erilaisissa elämäntilanteissa.

...pitäis olla niin, että kaikki työntekijät ja kaikki työmuodot ottais omassa suunnittelussaan ja työssään huomioon nää maahanmuuttajat joita yhä enemmän on, se on ihan varma, sille ei, ei meil rajoja kiinni saa, että tää joukko pienis, se suurenee. Et kaikki oikeesti ymmärtäis sen ja tekis töitä Voi kun ne sais jäädä tänne. Moni on saanut työpaikan täällä. «me ollaan saajan puolella: me ollaan saatu heidän kautta iloa, rikkautta ja oppimista.

työntekijä, maalaisseurakunta, Lapuan hiippakunta, S24

Alaikäisten turvapaikanhakijoiden parissa työskennelleet tunsivat huolta nuorten integroitumisesta suomalaisten nuorten pariin. Syytä huoleen lieneekin. Vain noin neljäsnes kyselyyn vastaajista arvioi nuorten turvapaikanhakijoiden osallistuneen johonkin nuorten toimintaan seurakunnassa. Tätä havaintoa tukee myös Espoon

ja Helsingin hiippakunnan järjestämä Kasvatuksen ja monikulttuurisuuden laivaseminaari syyskuussa 2015, jolloin turvapaikanhakijoiden tulo Suomeen oli kuumimmillaan. Tuolloin seminaari herätti jonkin verran ihmetystä: mitä tekemistä kasvatuksella on monikulttuurisuuden kanssa.

Moni kyselyyn vastaaja toivoi nimenomaan nuorisotyönohjaajien vahvempaa osallistumista turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön. Nuorisotyönohjaajilla on merkittävä tehtävä nuorten asennekasvattajina ja esimerkkinä olemisessa. Mikäli alaikäiset turvapaikanhakijat jäävät Suomeen, heidän integroitumisensa suomalaiseen yhteiskuntaan on äärimmäisen tärkeää syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi.

Muutama vastaaja haaveili tulevaisuudessa maahanmuuttajien palkkaamisesta työntekijöiksi seurakuntaan:

Ja mun haave ainakin on se että maahanmuuttotaustaiset ihmiset, on ne siirtolaisia, opiskelijoita, turvapaikkahakijoita, pakolaisia, mitä vaan, et he löytäisi meidän seurakunta-alueelta paikkansa että he voi tehdä siellä jotain, osallistua, jopa opiskella näihin meidän ammatteihin joskus, toivoisin et meillä ois joskus nuorisotyössä diakoniatyössä pappina, kanttorina, joku maahanmuuttotaustainen. työntekijä, kaupunkiseurakunta, Lapuan hiippakunta, S10

10.4 Osallisuuden seurakunta

Suomalaiseen yhteiskuntaan ja kieleen perehdyttäminen ovat keskeisiä kotoutumisen keinoja. Luterilainen seurakunta sanan kirkkona on perinteisesti vahvasti keskittynyt jumalanpalveluselämään ja erilaisten tilaisuuksien järjestämiseen. Palvelemisen painopistettä halutaan jatkossa siirtää aktiivisen toimijuuden korostamiseen. Siksi kirkko omalla panoksellaan auttaa turvapaikanhakijoita löytämään paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Haastattelussa ja kyselyssä selvitettiin seurakuntien keinoja ja suunnitelmia kotoutumisen ja osallisuuden edistämiseksi. Hyviä käytänteitä syntyi paljon, ja luovia ideoita osallisuudelle oli useita:

- ystävöimintää, joka mahdollistaa suomen kielen oppimista ja suomalaiseen kulttuuriin sisään pääsemistä esim. yhteisen ruoanlaiton tai kristinuskon opetuksen keinoin
- vapaaehtoistyötä esim. seurakunnan keittiöllä, puutarhassa, hautausmaalla
- vaatureille vaatteiden ompelemista esim. joulun ja pääsiäisen vaelluksiin
- ikäihmisille avuksi pihoja siivoamaan
- palvelutaloihin ikäihmisiä ulkoiluttamaan
- talkootyön tai kesätöiden tarjoaminen
- työkokeilua tai harjoittelupaikkoja seurakunnan olkkaritiloihin
- pop up -kahvila tai ravintola seurakunnan tiloissa
- ravintolapäivän järjestäminen, jossa turvapaikanhakijat ja suomalaiset opettavat omien ruokien valmistamista

- kotokummitoimintaa
- hygieniapassikoulutusten järjestäminen työn saamisen edistämiseksi
- työelämäkorttikoulutuksen järjestäminen
- osaamiskartoitusten ja CV:n teossa auttaminen yhdessä vapaaehtoisten ja/tai opiskelijoiden kanssa
- kotouttamisryhmän perustaminen
- palveluohjauksen huomioiminen
- harrastuspaikkojen tarjoaminen tai etsiminen

10.5 Verkostoituva seurakunta

Turvapaikanhakijoiden parissa tehtävän työn myötä seurakunnissa nousi esille toiveita yhteistyön syvenemisestä seurakunnan eri työalojen työntekijöiden kesken sekä työntekijöiden ja vapaaehtoisten välille. Eräässä seurakunnassa diakoni haluaisi saada työparin nuorisotyönohjaajasta, jonka kanssa alettaisiin miettiä, miten turvapaikanhakijanuoret saataisiin tutustumaan paikallisiin nuoriin. Muutamissa haastatteluissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, tuli myös esiin halua vahvistaa yhteistyötä naapuriseurakuntien kanssa. Tämän yhteistyön koordinoinnin tavoitteena nähtiin erityisesti päällekkäisen työn välttäminen tai vähentäminen sekä yhteistyön kokonaiskuvan hahmottaminen. Joillakin seurakunnilla oli turvapaikkatyön aikana ollut haastava yhteistyösuhte SPR:n kanssa. Tämän yhteistyön halutaan jatkossa rakentuvan molemminpuolisen luottamuksen varaan.

Yhteistyön myötä vahvistui kokemus siitä, että kirkolla on valmiina hyvät verkostot kristillisiin kirkkoihin ja eri uskontokuntiin. Tätä verkostoa myös kaupunki ja vastaanottokeskukset arvostavat. Herätysliikkeet ja kristilliset (lähetys) järjestöt ovat myös tehneet turvapaikanhakijoiden parissa merkittävää työtä, jota seurakunnissa on jatkossa tärkeätä korostaa ja vahvistaa.

Pelastusarmeijan osuus seurakuntien yhteistyökumppanina oli tämän aineiston mukaan vähäinen. Jatkossa yhteistyötä on hyvä edistää ja vahvistaa erityisesti paperittomien määrän lisääntyessä, koska Pelastusarmeijalla on työhön vahva osaaminen ja tietotaito.

10.6 Vaikuttava seurakunta

Kirkolla ja sen seurakunnilla on tärkeä rooli ihmisarvoisen elämän puolestapuhujana. Inhimillisen kohtelun turvaaminen on yksi kirkon tehtävistä. Sanojen lisäksi teot ovat parasta asennemuokkausta. Ihmisten motivoiminen passiivisesta olemisesta oman elämänsä aktiiviseksi toimijaksi on haastava ja tärkeä tehtävä. Tällaista ajattelun ja toimintakulttuurin ravistelua tarvitaan sekä seurakuntien sisällä että yksityisten ihmisten elämässä.

Niistä kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneista, joiden päätös pysyy samana vielä valituksenkin jälkeen, on kasvava huoli. Nämä ihmiset ajautuvat paperittomina lainsuojattomuuteen. Päävastuu paperittomista on virallisessa työnjaossa kunnilla ja kaupungeilla. Seurakunnissakin kohdataan yhä enemmän paperittomia. Miten heitä kohdataan? Minne heitä ohjataan? Monissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä toimitaan tällä hetkellä vahvasti paperittomien hyväksi. Esimerkiksi pääkaupungin seurakunnissa on käynnistetty talvikautena 2016–2017 asunnottomien majoittaminen, joka koskee myös paperittomia.

Erlaisista vaikuttamismahdollisuuksista ja niiden ideoinneista haastattelut ja kysely nostivat esiin seuraavaa:

- maaseudulla olevat autiotalot ja tyhjentyneet tilat asutettava ja otettava maanviljelyksen käyttöön
- kaikenlaisen passivoimisen välttäminen
- ihmiset tekijöiksi ja tähän seurakuntien tuki
- seurakuntien työntekijöille koulutus, jossa mukana myös turvapaikanhakijat
- seurakunnat aktiivisesti työskentelemään rasismien vastustamiseksi
- viestintä jokaisen ihmisen tärkeydestä ja paperittomien tilanteesta
- työntekijöiden ja vapaaehtoisten kouluttaminen paperittomien kohtaamiseen
- viesti lainsäätäjille maahanmuuttopolitiikan linjausten tarkistamiseksi

Yhteenveto

Suomi on muuttumassa kulttuurisesti ja uskonnollisesti yhä monimuotoisemmaksi. Se tarkoittaa samalla sitä, että myös seurakunnat kohtaavat muutoksia: monikielisyys, moninaisuus ja kristinuskon monimuotoisuus haastavat seurakuntia tarkastelemaan tavoitteitaan, toimintatapojaan ja sisältöään. Haastattelujen mukaan työntekijät ja vapaaehtoiset suhtautuivat tulevaisuuteen odottavalla mielellä. Moni esitti toiveita ja odotuksia tulevaisuudelle. Toiveissa ja odotuksissa nousivat esille seuraavat seurakunnan tuntomerkit:

Tiivistelmä 12 Tulevaisuuden seurakunnan tuntomerkit.

1. Turvaa tarjoava seurakunta suhtautuu myönteisesti kirkkoturvan tarjoamiseen
2. Kohtaava seurakunta korostaa vastavuoroista tutustumista ja tuntemaan oppimista
3. Yhteinen seurakunta kokoo kaikki osaksi seurakunnan perustoimintaa
4. Osallisuuden seurakunta auttaa omalla panoksellaan turvapaikanhakijoita löytämään paikkansa suomalaisessa yhteiskunnassa
5. Verkostoituva seurakunta toimii seurakuntana ja kirkon sisällä yhdessä kirkkojen ja eri uskontokuntien kanssa sekä kunnan ja järjestöjen kanssa
6. Vaikuttava seurakunta puolustaa ihmisarvoista elämää

11 LOPUKSI

Turvapaikanhakijoiden määrän äkillinen kasvu pakotti seurakunnat miettimään suhdettaan turvapaikanhakijoihin ja tarttumaan työhön. Seurakuntien reagointi turvapaikanhakijoiden tilanteeseen sai jatkoa myös tutkimusjakson päätyttyä. Kallion seurakunnan kirkkoherran aloitteesta alettiin lokakuussa 2016 soittaa kirkonkelloja Syyriassa sijaitsevan Aleppon kaupungin katastrofin ja asukkaiden tilanteen huomioimiseksi. Samalla siitä tuli myös vuoden uskontouutinen.²⁴ Se on yksi osoitus siitä, mitä kaikkea seurakunnissa voidaan tehdä ihmisten tietoisuuden lisäämiseksi. Vaikka turvapaikanhakijoiden tulo tällä erää laantuikin, maailman pakolaistilanne on katastrofaalinen. On vain ajan kysymys, milloin paine kasvaa liian suureksi ja turvapaikanhakijat lähtevät uudelleen liikkeelle esimerkiksi Turkista, Italiasta ja Kreikasta. Viimeistään nyt jokaisen seurakunnan on herättävä miettimään, miten maahanmuuttajat, pakolaiset ja turvapaikanhakijat voivat tulla seurakunnan voimavaraksi. Miten he voivat rikastuttaa seurakunnan elämää? Yksi haastateltava kuvasi sitä seurakunnan musiikkitoiminnan monipuolistumisena turvapaikanhakijoiden myötä:

meil on paljo oppimista esimerkiksi afrikkalaisesta kristillisyydestä - miten siellä pulppuaa ilo, ja vahva rukouselämä. Että meillä on kummalleki, toinen toisillemme paljon annettavaa.

työntekijä, seurakuntayhtymä, Tampereen hiippakunta, Y3

Seurakuntien tapa hoitaa hätämajoitusta tai väliaikaista vastaanottokeskusta eroaa vahvasti muiden toimijoiden tavasta. Seurakuntien työntekijöille on ollut tärkeää luoda turvapaikanhakijoille tunne siitä, että he ovat kotona ja että eletään yhteisössä, vaikka ulkoiset puitteet eivät välttämättä olekaan olleet vaatimusten mukaiset. Tervetulleeksi itsensä kokemisen ja mukaan otetuksi tulemisen kokemus välittyivät vahvasti haastateltujen kautta, vaikka aineistossa ei turvapaikanhakijoita ollutkaan. Tämä asenne on seurakuntien vahvuus turvapaikkatyössä. Seurakunnissa sovellettiin sekä vieraanvaraisuuden että solidaarisen yhdessä elämisen taidon periaatteita.²⁵ Kun ihmiset tulevat jäädäkseen, on vieraanvaraisuuden tilalla opetettava noudattamaan entistä enemmän solidaarisen yhdessä elämisen taidon (eng. *conviviality*) periaatetta.²⁶

Osa Suomeen tulleista palautetaan takaisin lähtömaihin. Se mitä ihmiset tuovat ja vievät mukanaan, jää usein mysteeriksi. Lämmin ja kunnioittava kohtaaminen ovat kuitenkin viestejä kristityistä, jotka välittävät. Tämä viesti voi mennä kotiin palanneiden ja palautettujen turvapaikanhakijoiden mukana myös lähtömaihin.

²⁴ Seppälä 2016.

²⁵ Addy 2013; Siirto 2015.

²⁶ Siirto 2015.

On hyvä pitää mielessä myös ajatus eettisen kotiinpaluun mahdollistamisesta. Ihminen, jota on kohdeltu hyvin, muistaa tämän hyvyyden myös käännytyksen saaneena. Sen sijaan ihminen, joka on saanut osakseen ennakkoluuloja ja jopa rasismia, katkeroituu helposti. Samalla on hyvä pitää mielessä, että antajia ja saajia on molemmilla puolilla. Suomalaiset ovat saaneet oppia tänne paenneilta paljon uutta elämää rikastuttavaa.

Sit mulla oli tämmönen minkä mä ehkä haluaisin sanoo viel tähän, et meiän ois ollu hyvä ja ehkä on vieläkin hyvä mieltä et mitä on sellaista, koska on tää globaali liikehdintä, in tätä muuttovirtaa mitä tapahtuu maapallolla, aina ku ihminen lähtee johonkin maahan, ku se palaa kotimaahansa ja näist palaa kaks kolmasosaa tai kolme neljäsosaa kotimaahansa, ni mitä he vievät mukanaan, mikä on se asia mitä he on oppineet tästä yhteiskunnasta mikä voi rakentaa sitä omaa yhteiskuntaa joka ei ole samanlainen ja on hajallaan. Voiko se olla jotain sitä kristillistä pohjaa mikä meiän yhteiskunnassa on, arvomaailmaa, ajatusta mitä he voi viedä sinne omaan maahansa. Et se voi olla jotain ihan sellasta mikä tavallaan ei ole sitä meidän avointa viestiä mutta mikä tavallaan muuttaa heidän maailmaa, ja siinä voi olla se lähetystyö, se ei tarkoita evankeliumin julistamista mutta se voi evankeliumia et he oppii siellä toimimaan uudella tavalla.

työntekijä, seurakuntayhtymä, Tampereen hiippakunta, Y6

Haastatteluja ja kyselyä tehtäessä sekä työntekijöiltä että vapaaehtoisilta tuli palautetta tutkimuksen tekemisen tärkeydestä. Reflektion merkitys nousi tärkeäksi; haastattelu antoi mahdollisuuden puhua ja jakaa ajatuksia ja tunteita. Taakse jäänyt vuosi oli ollut monella tavalla niin kiireinen ja kaoottinen, ettei työntekijöillä eikä aina vapaaehtoisillakaan ollut aikaa käydä läpi työn käynnistymistä, etenemistä ja mahdollista päättymistä.

Minusta tää on tärkeä tutkimus, et jos jotakin kautta sit sais meiänki seurakunta paljo virikkeitä, et mitä tehdä. Kiitos teille, kun tällästä tutkimusta teette.

työntekijä, kaupunkiseurakunta, Kuopion hiippakunta, S27

Seurakunnat olivat laajalti ympäri Suomen uuden edessä. Ne reagoivat turvapaikanhakijoiden tuloon kuka nopeammin, kuka hitaammin. Työ turvapaikanhakijoiden kanssa muutti monien seurakuntien käytäntöjä niin, että voidaan jopa puhua samanlaisesta murroksesta kuin 1990-luvun laman yhteydessä, jolloin diakoniatyö alkoi vahvasti paikata yhteiskunnan turvaverkkoon syntyneitä aukkoja. Silloin muutos koski eniten diakoniatyötä. Nyt turvapaikanhakijoiden kanssa työskentely kosketti monia työaloja ja innosti ihmisiä eri puolilla. Nähtäväksi jää, miten pysyväksi uudenlainen, nopeasti reagoiva tapa tehdä työtä jää, miten innostus laajenee niihin seurakuntiin, jotka vielä jäivät varovaisesti seuraamaan sivusta asioiden etenemistä, ja miten seurakunnat oppivat työskentelemään eri uskoa tunnustavien ihmisten kanssa.

KIRJALLISUUS

Addy, Tony (ed.)

2013 Seeking Conviviality: reforming community diakonia in Europe. https://www.lutheranworld.org/sites/default/files/DMD-Seeking_Conviviality_Diakonia_Europe.pdf.

Global Trends

2016 Global Trends: forced displacement in 2015. – UNHCR the UN Refugee Agency. <https://s3.amazonaws.com/unhcrsharedmedia/2016/2016-06-20-global-trends/2016-06-14-Global-Trends-2015.pdf> (viitattu 12.12.2016).

Gävert, Titi

2016 Diakoniabarometri 2016. Kirkon tutkimuskeskuksen verkkojulkaisuja 45. [http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/7E1D8FE804ED4E2FC225802E002137A5/\\$FILE/Kirkkohallitus_Diakoniabarometri%202016_netti.pdf](http://sakasti.evl.fi/julkaisut.nsf/7E1D8FE804ED4E2FC225802E002137A5/$FILE/Kirkkohallitus_Diakoniabarometri%202016_netti.pdf).

Kirkkohallitus

2016 Virastonhoidon ohjeet: kotikuntaa vaille olevan ulkomaalaisen kirkkoon liittyminen. Hyväksytty 3.3.2016 kirkkohallituksen virastokollegiossa § 124. [http://rovasti.evl.fi/kirkonintra.nsf/0/03115134E0149B2FC2257A7E00406D72/\\$FILE/ATTYQWR5.pdf](http://rovasti.evl.fi/kirkonintra.nsf/0/03115134E0149B2FC2257A7E00406D72/$FILE/ATTYQWR5.pdf).

Latvus, Kari

2016 Kirkko ei tue paperittomien kriminalisoimista ja valvontayhteiskunnan syntyä. – Kytkin 22.12.2016. <http://www.kytkin.fi/kirkko-ei-voi-hyvaksya-paperittomien-kriminalisoimista-ja-valvontayhteiskunnan-syntya/>.

Maahanmuuttovirasto

2015a Monien Irakin alueiden turvallisuustilanne lieventynyt. Tiedote 20.10.2015. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/irakilaisten_turvapaikkahakemuksissa_ratkaisevaa_yksilollinen_tilanne_ei_lahtoalue_63192.

2015b Somalian turvallisuustilanne parantunut. Tiedote 27.10.2015. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/myos_somalialaisten_turvapaikkapaatoksissa_painotetaan_yksilollista_tilannetta_63304.

2016a Turvapaikanhakijat 1.1.–31.12.2015. http://doceader.readspeaker.com/doceader/index.php?jsmode=1&cid=brzou&lang=fi_fi&url=www.migri.fi%2Fdownload%2F64990_Tp-hakijat_2015.pdf%3Fa9a28d2c0420d488&v (viitattu 12.12.2016).

- 2016b Humanitaarista suojelua ei myönnetä enää, uudet maalinjaukset Afganistanista, Irakista ja Somaliasta. Tiedote 17.5.2016. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/humanitaarista_suojelua_ei_myonneta_ena_uudet_maalinjaukset_afganistanista_irakista_ja_somaliasta_67589.
- 2016c Vain pakolaisaseman saaneen perhe voi jatkossa hakea perheenyhdistämistä 3 kk aikana ilman toimeentuloedellytystä. Tiedote 29.6.2016. http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/vain_pakolaisaseman_saaneen_perhe_voi_jatkossa_hakea_perheenyhdistamista_3_kk_aikana_ilman_toimeentuloedellytysta_68560.
- 2016d Vastaanottoraha. http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta/vastaanottoraha.

MTV uutiset

- 2016 Hallinto-oikeuden päätös turvapaikanhakijasta vaikuttaa Maahanmuuttoviraston linjauksiin. 24.11.2016. <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/hallinto-oikeuden-paatos-turvapaikanhakijasta-vaikuttaa-maahanmuuttoviraston-linjauksiin/6181830>.

Seppälä, Olli

- 2016 Aleppon kellot on vuoden uskontouutinen. – Kotimaa 21.12.2016, 4–5.

Seurakuntakysely 2016

- 2016 Seurakuntakysely 2016. Kysely seurakunnille ja seurakuntayhtymille koskien toimintaa nelivuotiskaudella 2012–2015. [elektroninen aineisto]. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus [aineistonkeruu]. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus [tuottaja], 2016. Tampere: Kirkon tutkimuskeskuksen arkisto.

Siirto, Ulla

- 2015 Conviviality: a core value of diakonia. – LWF guide material to the themes of the 500th anniversary of the Reformation: Human Beings – not for sale. Ed. by Anne Burghardt. Geneva: LWF.

Siirto, Ulla & Laihia, Marja-Liisa

- 2016 Turvapaikanhakijoiden vastaanotto – toteutuvatko ihmisoikeudet? – Pakolaisuudesta kotiin. Toim. Raili Gothóni & Ulla Siirto. Helsinki: Gaudeamus. 113–134.

Valtioneuvoston tiedote

- 2016 Valtioneuvoston tiedote 16.12.2016: Toimenpidesuunnitelma laittoman maassaoleskelun ehkäisyyn ja hallintaan. http://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/toimenpidesuunnitelma-laittoman-maassa-oleskelun-ehkaisyyn-ja-hallintaan-hyvakysyttiin.

Yle

2015 Yle 26.6.2015: Suomeen virtaa ennätysmäärä turvapaikanhakijoita
– vastaanottokeskukset natisevat liitoksistaan. <http://yle.fi/uutiset/3-8106892>.

LIITTEET

Liite 1: Tiedote tutkimuksesta

TIEDOTE SEURAKUNNAT TURVAPAIKKATOIMIJAINA - TUTKIMUKSESTA

Kirkon tutkimuskeskus ja Diakonia-ammattikorkeakoulu tekevät yhteistyössä tutkimusta Suomen evankelisuterilaisten seurakuntien tekemästä työstä turvapaikanhakijoiden parissa. Tutkimuksen avulla etsitään tietoa siitä, miten seurakunnat ovat reagoineet turvapaikanhakijoiden määrän kasvuun ja miten toiminta on vaikuttanut seurakunnan toimintakäytäntöihin.

Tutkimusprojektissa tutkijalehtoreiden Hanna Niemen ja Ulla Siirron lisäksi on mukana joukko Diakin eri alojen opiskelijoita eri puolelta Suomea. Opiskelijat haastattelevat seurakuntien turvapaikkatyöhön osallistuvia/osallistuneita työntekijöitä ja vapaaehtoisia käyttäen yhteistä haastattelulomaketta. Mahdollisuuksien mukaan haastatellaan myös turvapaikanhakijoita. Jotkut opiskelijat tekevät haastattelun osana oppimistehtävää tai seurakuntaharjoitteluaan, jotkut taas tekevät haastattelujen pohjalta opinnäytetyötä. Tällöin haastattelussa voi yhteisten kysymysten lisäksi olla kysymyksiä, jotka liittyvät erityisesti opinnäytetyön tekijöiden intresseihin. Opiskelijoiden haastattelut toteutuvat pääasiassa kevään ja kesän 2016 aikana.

Kerätyn aineiston pohjalta Hanna Niemi ja Ulla Siirto tekevät analyysin ja tutkimusraportin vuoden 2016 loppuun mennessä. Tutkimus tuottaa tietoa, joka antaa kokonaiskuvan seurakuntien tekemästä turvapaikkatyöstä. Tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa esimerkiksi kirkon koulutuksissa liittyen turvapaikanhakijoiden vastaanottoon ja esikotouttamiseen.

Tutkimuksen aineisto käsitellään luottamuksellisesti eikä yksittäisen vastaajan tiedot tule julki. Sen sijaan hyvissä käytännöissä voidaan nostaa esille jotkut seurakunnat nimeltä mainiten, jotta muiden on mahdollista ottaa yhteyttä.

KIITOS, ETTÄ OLET MUKANA TUTKIMUKSESSA!

Lisätietoja Hanna Niemi p. 0405092640 hanna.niemi@diak.fi ja Ulla Siirto p. 0403505101 ulla.siirto@diak.fi
Diakonia-ammattikorkeakoulu, Helsingin toimipiste, Kyläsaarenkuja 2, 00580 Helsinki

Liite 2: Teemahaastattelurunko työntekijöille

Teemahaastattelurunko työntekijöille

Taustatiedot

Kuinka monta haastatteluun osallistui, sukupuoli, iät ja ammattinimikkeet, kuinka kauan on työskennellyt kirkon palveluksessa?

Turvapaikkatyön aloittaminen

Miten työ turvapaikanhakijoiden kanssa käynnistyi, keneltä tuli aloite, miten organisoitiin?

Ketkä lähtivät mukaan, kuka johti prosessia? Miten kukin työntekijä tuli lähteneeksi mukaan toimintaan (määräys, oma innostus)?

Käytännön toiminta

Minkälaisia toimintoja turvapaikanhakijoiden kanssa on tehty?

Mikä toimi, mikä ei toiminut, mitä pitäisi tehdä toisin?

Jos seurakunta järjesti hätämajoitusta, millainen hätämajoitusprosessi oli: käynnistyminen, toiminta-aika ja päätös? Minkälaisia viranomaiskontakteja asian hoitaminen vaati ja miten viranomaiset suhtautuivat seurakuntaan turvapaikkatoimijana?

Millainen on turvapaikanhakijan arki ja osallistaminen/ osallistuminen (seurakunnan toiminnoissa tai yleensä)?

Vapaaehtoiset

Miten vapaaehtoiset rekrytoitiin, ketkä ryhtyivät vapaaehtoisiksi? Tuliko vapaaehtoisiksi sellaisia, joilla ei ollut aikaisemmin kontaktia seurakuntaan?

Miten organisoitiin vapaaehtoistyö, vapaaehtoisten kouluttaminen, tukeminen ja muu sitouttaminen?

Kestikö innostus vapaaehtoistoimintaan? Jäikö joitain pois ja missä vaiheessa ja keitä nämä olivat (elämänvaihe, ikä, liian vaativa tehtävä)? Kertoivatko syitä poisjäämiselle?

Asenteet

Minkälaista vastustusta turvapaikanhakijoita ja seurakunnan tekemää turvapaikkatyötä kohtaan ilmeni, mistä tuli tukea, minkälaista se oli?

Miten seurakuntien päättävät elimet suhtautuivat? Entä muut seurakunta-aktiivit?

Miten alueen muut toimijat ja asukkaat reagoivat seurakunnan rooliin?

Käytiinkö keskustelua mediassa seurakunnan turvapaikkatyöstä?

Miten pelkoja ja ennakkoluuloja on seurakunnassa kohdattu ja käsitelty?

Turvapaikanhakijat seurakuntien hengellisessä toiminnassa

Minkälaisia käytäntöjä ja kokemuksia on turvapaikanhakijoiden osallistumisesta hengelliseen toimintaan (jumalanpalvelukset, seurakuntaillat, juhlat, erilaiset kerhot jne.)?

Minkälaisia haasteita on ollut, entä minkälaisia hyviä kokemuksia? Miten hyviä kokemuksia hyödynnetään jatkossa? Mitä hyvää kokemusta/hyviä kokemuksia haluat jakaa muille?

Käsitykset seurakunnan roolista turvapaikkatyössä

Minkälaisia käsityksiä seurakunnassa on siitä, miten kristityn kuuluu toimia turvapaikanhakijoiden kanssa? Entä miten nämä käsitykset näkyvät toiminnassa?

Mitä ajatuksia on lähetyksen ja diakonian suhteesta turvapaikanhakijatyössä?

Mitä turvapaikanhakijat ovat kertoneet kokemuksistaan siitä, miten ovat tulleet kohdatuiksi seurakunnassa?

Seurakunnan rooli kotouttajana

Minkälaista kotouttavaa työtä seurakunnassa on tehty? (Kielen opettaminen, koulutuspolkujen etsiminen, työn tarjoaminen)

Minkälaista muuta Suomeen integroivaa työtä on tehty?

Mitä seurakunta olisi valmis tekemään tulevaisuudessa kotouttaakseen alueelleen jääviä turvapaikanhakijoita?

Liite 3: Teemahaastattelurunko vapaaehtoisille

Teemahaastattelurunko vapaaehtoisille seurakunnan turvapaikkatyössä toimiville

Taustatiedot

Kuinka monta haastatteluun osallistui, sukupuolet, iät ja kuinka kauan ovat toimineet vapaaehtoistyössä? Merkitään muistiin myös, jos joku on aloittanut vapaaehtoistyön vasta turvapaikanhakijatyössä.

Vapaaehtoistyön aloittaminen turvapaikanhakijoiden parissa

Miten lähti mukaan, missä näki ilmoituksen, miten alku sujui, mitkä olivat ensivaikutelmat, saiko perehdytystä ja jos sai, minkälaista?

Käytännön toiminta

Minkälaista vapaaehtoistyötä turvapaikanhakijoiden kanssa on tehty (myös muut kuin itse)?

Miten turvapaikanhakijat lähtivät mukaan, miten kieliesteet on ylitetty, onko ollut tulkkausta?

Mikä toimi, mikä ei toiminut, mitä pitäisi tehdä toisin?

Onko saanut koulutusta ja tukea vapaaehtoistoimintaan?

Onko innostus riittänyt? Minkälaisia vaiheita toiminnassa ja omassa innossa on ollut? Onko harkinnut poisjäämistä, miksi? Mitä pitäisi tapahtua, jotta jaksaisi jatkaa?

Keiden kanssa on tehnyt yhteistyötä (esim. SPR)?

Asenteet

Minkälaista vastustusta ilmeni, mistä tuli tukea, minkälaista se oli?

Miten muut (ystävät, naapurit, sukulaiset) ovat suhtautuneet vapaaehtoistyöhön lähtemiseen?

Miten seurakunnan turvapaikkatyöhön on suhtauduttu alueella/mediassa?

Mitä pelkoja ja ennakkoluuloja on kohdannut ja miten niitä on käsitelty?

Turvapaikanhakijat seurakuntien hengellisessä toiminnassa

Minkälaisia käytäntöjä, kokemuksia?

Mitä haasteita ja mitä hyviä kokemuksia?

Käsitykset seurakunnan roolista turvapaikkatyössä

Minkälaisia käsityksiä seurakunnassa on siitä, miten kristityn kuuluu toimia turvapaikanhakijoiden kanssa? Entä miten nämä käsitykset näkyvät omassa toiminnassa/seurakunnan toiminnassa?

Mitä mieltä on turvapaikanhakijoiden evankelioimisesta, entä mitä mieltä on siitä, että seurakunta tukee turvapaikanhakijoiden omaa uskoa, vaikka se olisi joku muu kuin kristinusko?

Seurakunnan rooli kotouttajana

Minkälaista kotouttavaa työtä seurakunnassa on tehty? (Esim. kielen opettaminen, koulutuspolkujen etsiminen, työn tarjoaminen)

Minkälaista muuta Suomeen kotoutumista edistävää työtä on tehty?

Mitä seurakunta olisi valmis tekemään tulevaisuudessa kotouttaakseen alueelleen jääviä turvapaikanhakijoita?

Liite 4: Kysely monikulttuurisuustyön yhdyshenkilöille

Seurakunnat turvapaikkatoimijoina

Taustatiedot

1. Työskentelen seurakunnassa

Kirkkoherrana

Pastorina

Kanttorina

Diakonina/diakonissana

Nuorisotyönohjaajana

Lähetyssihteerinä/kansainvälisen työn sihteerinä

Tiedottajana

Lastenohjaajana

Emäntänä

Vahtimestarina

Jonain muuna, minä?

En työskentele seurakunnassa, vaan

2. Seurakuntani koko on

< 2000

2001-4000

4001-8000

8001-16000

16001-24000

>24001

3. Seurakuntani on

Maalaisseurakunta

Kaupunkiseurakunta

4. Hiippakunta, jonka alueella seurakunta sijaitsee

Helsinki

Espoo

Turku

Tampere

Mikkeli

Lapua

Kuopio

Oulu

Borgå

5. Seurakuntani alueella on vastaanottokeskus

Ollut jo ennen viime syksyä

Vasta viime syksyn turvapaikanhakijoiden myötä

Seurakunnan välittömään apuun liittyvä turvapaikkatyö (hengelliseen työhön liittyvät kysymykset kohdasta 33-)

6. Syksyllä 2015 turvapaikanhakijoiden parissa tehtävä työ oli

Hätämajoitustyötä

Vaate yms. avustustyötä

Ryhmätoimintaa, mitä?

Kielen opetusta

Vapaa-ajan toimintaa, mitä?

Ystävätoimintaa

Kuljetusapua

Talkoo/työtoimintaa

Jotain muuta, mitä?

7. Syksy 2015 synnytti seurakunnassa seuraavanlaista turvapaikanhakijoiden majoitustarvetta

Hätämajoituskeskuksen

Väliaikaisen vastaanottokeskuksen

Kotimajoitusta

Ei mitään edellä mainituista

8. Häätämajoituksen / väliaikaisen vastaanottokeskuksen toiminnan kesto

Alle kaksi viikkoa

Yli kaksi viikkoa mutta alle kuukausi

Yli kuukausi mutta alle kolme kuukautta

Yli kolme kuukautta mutta alle puoli vuotta

Yli puoli vuotta mutta alle vuosi

Jotain muuta, mitä?

Seurakunnassa ei ollut häätämajoitus

9. Tällä hetkellä turvapaikanhakijoiden parissa tehtävä työ on

Vastaanottokeskustoimintaa

Vaate yms. avustustyötä

Ryhmätoimintaa, mitä?

Kielen opetusta

Vapaa-ajan toimintaa, mitä?

Ystävätoimintaa

Kuljetusapua

Talkoo/työtoimintaa

Jotain muuta, mitä?

10. Jos seurakunnallasi oli häätämajoitus tms. toimintaa, pidätkö edelleen yhteyttä seurakunnan majoituksessa olleiden kanssa?

Kyllä

Ei

Ei tietoa

11. Jos vastasit kyllä, minkälaista yhteydenpitoa on?

12. Maahanmuuttajatyötä on tehty seurakunnassa

Yli 10 vuotta

Alle 10 vuotta

Vasta syksyn 2015 tulleiden turvapaikanhakijoiden myötä

Ei koskaan

13. Seurakunta teki/tekee yhteistyötä turvapaikanhakijoiden parissa seuraavien toimijoiden kanssa

kunta/kaupunki

Maahanmuuttovirasto

Suomen Punainen Risti

Helluntaiseurakunta

Vapaaseurakunta

Vartiointiliike

Partio

Ei tietoa

Joku muu, mikä?

14. Millaista yhteistyötä seurakunta teki eri toimijoiden kanssa?

Seurakunnan turvapaikkatyöhön osallistuneet

15. Ketkä seurakunnan työntekijät ovat osallistuneet turvapaikanhakijoiden parissa tehtävään työhön?

osallistuivat syksyllä 2015

osallistuvat tällä hetkellä

Kirkkoherra

Pastori

Kanttori

Diakonia/diakonissa

Nuorisotyönohjaaja / erityisnuorisotyönohjaaja

Kansainvälisen työn sihteeri / lähetyssihteeri

Tiedottaja

Lastenohjaaja

Emäntä

Kiinteistöhuolto

Vapaaehtoinen / vapaaehtoisia

Joku muu, kuka

16. Keitä mielestäsi olisi pitänyt saada mukaan toimijoiksi ja miksi?

17. Seurakunnan turvapaikkatyöhön osallistuu tällä hetkellä vapaaehtoisia

Alle 10

10-50

51-99

Yli sata

Ei yhtään

Ei tietoa

18. Valitse seuraavasta asteikosta parhaiten sopiva vaihtoehto vapaaehtoisten rekrytoinnista seurakunnan turvapaikkatyöhön (1 = ei saatu lainkaan, 5 = vapaaehtoisia ilmoittautui sankoin joukoin)

1 2 3 4 5

1 = ei saatu lainkaan 5 = vapaaehtoisia ilmoittautui sankoin joukoin

19. Millaisia asioita piti ottaa huomioon, jos seurakunnassanne ilmoittautui paljon vapaaehtoisia turvapaikkatyöhön?

20. Mikäli vapaaehtoisten rekrytointi seurakunnan turvapaikkatyöhön oli vaikeaa, kuvaile ongelmien syitä ja luonnetta

21. Vapaaehtoisten rooli/ tehtävä turvapaikkatoimijoina

Vaate ym. avustusten jakajana

Lastenhoitajana

Kielten opettajana

Ryhmän ohjaajana, millaisen?

Kuljettajana

Talkootyön ohjaajana

Jotain muuta, mitä?

22. Vapaaehtoisia on innostettu ja sitoutettu seurakunnan turvapaikkatyöhön

Koulutuksella

Virkistystoiminnalla

Palkkiolla

Jollain muulla, millä?

Ei tietoa

23. Millaiset ominaisuudet ovat olleet yhteisiä turvapaikkatyöhön osallistuneille vapaaehtoisille?

Seurakunnan turvapaikkatyön resurssit, ilmapiiri ja asenteet

24. Seurakunnan turvapaikkatyöhön on resursoitu

Budjettivaroin

Kolehtivaroin

Nimetyllä työntekijällä

Vapaaehtoisten työllä

Tavaralahjoituksin

Jotenkin muuten, miten?

Ei tietoa

25. Tulkkaus on järjestetty ja hoidettu

Vapaaehtoisilla tulkeilla

Ostetuilla tulkeilla

Vastaanottokeskuksen maksamilla tulkeilla

Tulkkeja ei ole käytetty

Jokin muu, mikä?

Ei tietoa

26. Oman kokemukseni mukaan eri sidosryhmien suhtautuminen seurakunnan turvapaikkatyöhön oli pääasiassa

Erittäin kielteinen Kielteinen Neutraali Myönteinen

Erittäin myönteinen

En osaa sanoa

Seurakunnan työntekijät

Luottamushenkilöt

Seurakuntalaiset

Vapaaehtoiset

Seurakuntien yhteistyökumppanit

yhteistyökumppanit

Muut, ketkä?

27. Turvapaikanhakijoiden osallistuminen seurakunnan tilaisuuksiin on herättänyt seurakunnan työntekijöissä

Kysymyksiä

Ristiriitoja

Hämmennystä ja pelkoa

Yhteisöllisyyden kasvua

Luottamusta

Turvattomuutta

Lähetysintoa

Vieraanvaraisuutta

Auttamisen halua

Kuormittuneisuutta

Uutta intoa työhön

Jotain muuta, mitä?

28. Turvapaikanhakijoiden ja kantasuomalaisten keskinäinen tutustuminen

Täysin eri mieltä

Osittain eri mieltä

Ei samaa eikä eri mieltä

Osittain samaa mieltä

Täysin samaa mieltä

Seurakunnassa on riittävästi hyödynnetty mahdollisuuksia turvapaikanhakijoiden ja kantasuomalaisten keskinäiselle tutustumiselle

29. Seurakunnassa on virinnyt seuraavia positiivisia asioita turvapaikkatyön myötä

30. Mikä seurakunnan turvapaikkatyöstä syntyneistä käytänteistä on erityisen hyvää? Kerro lyhyesti mitä ja miksi?

31. Seurakunnassa on herännyt ristiriitoja turvapaikkatyössä seuraavissa kysymyksissä

Täysin eri mieltä

Osittain eri mieltä

Ei samaa eikä eri mieltä
Osittain samaa mieltä
Täysin samaa mieltä
Kulttuurierot
Sukupuoli
Kieli
Uskonto
Lasten kasvatusta

Seurustelu

32. Mikäli turvapaikanhakijoiden kesken on ilmennyt ristiriitoja yms. kuvaile, miten olette ratkaisseet niitä

Seurakunnan hengellisiin tilaisuuksiin osallistuminen

33. Turvapaikanhakijat ovat osallistuneet seurakunnan hengellisiin tilaisuuksiin

Kyllä
Ei
Ei tietoa

34. Seurakunnan hengellisiin tilaisuuksiin osallistuneet turvapaikanhakijat ovat

Kristittyjä
Muslimeja
Muun uskonnon edustajia
Ei tietoa

35. Toisuskoiset ovat osallistuneet seurakunnassa

Jumalanpalvelukseen
Ehtoolliselle
Rippikouluun
Alfakurssille
Lastenkerhoon

Nuorten toimintaan
Perhekerhoon
Retkelle
Johonkin muuhun, mihin?

36. Hengellisiin tarpeisiin vastaaminen

Täysin eri mieltä
Osittain eri mieltä
Ei samaa eikä eri mieltä
Osittain samaa mieltä
Täysin samaa mieltä
Seurakunta on mielestäni onnistunut hyvin vastaamaan turvapaikanhakijoiden hengellisiin tarpeisiin

37. Yhteistyön parantuminen

Täysin eri mieltä
Osittain eri mieltä
Ei samaa eikä eri mieltä
Osittain samaa mieltä
Täysin samaa mieltä
Yhteistyö seurakunnan eri työmuotojen kesken on parantunut turvapaikanhakijoiden myötä

38. Mitä uutta toimintakulttuuria turvapaikkatyö on tuonut seurakunnan toimintaan?

39. Miten tehty turvapaikkatyö on muuttanut seurakunnassa tehtävää maahanmuuttajatyötä?

40. Seurakunnan tulevaisuuden suunnitelmat turvapaikkatyölle ovat

41. Haluaisin vielä sanoa

42. Jos haluat osallistua arvontaan, jätä yhteystietosi. Ole hyvä.

Etunimi
Sukunimi
Sähköposti

Liite 5: Tutkimuslupahakemus kirkkoherroille

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Hyvä kirkkoherra!

Haemme lupaa tehdä Kirkko turvapaikkatoimijana –tutkimusta seurakuntanne alueella, josta oheinen tiedote (liite 1) kertoo tarkemmin. Tutkimuksessa tutkija-opettajat (Hanna Niemi ja Ulla Siirto) tai opiskelijat haastattelevat seurakuntanne turvapaikkatoimintaan osallistuneilta työntekijöiltä, vapaaehtoisilta ja mahdollisuuksien mukaan myös turvapaikanhakijoilta. Tutkimus liittyy Kirkon Tutkimuskeskuksen ja Diakonia-ammattikorkeakoulun yhteiseen tutkimusprojektiin.

Ystävällisin terveisin,
Ulla Siirto

Haastattelijan nimi

Haastattelijan nimi

Annan luvan tehdä Seurakunnat turvapaikkatoimijoina –tutkimukseen liittyvät haastattelut ja käyttää niitä tutkimuksen raportissa.

Päiväys ja paikka

Kirkkoherran nimi

Liite 6: HAASTATELTAVAN/HAASTATELTAVIEN LUPA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

HAASTATELTAVAN/HAASTATELTAVIEN LUPA TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Olen tietoinen siitä, että osallistun Seurakunnat turvapaikkatoimijoina –tutkimukseen ja olen saanut siitä erillisen tiedotteen. Annan suostumukseni siihen, että haastattelussa antamaani tietoa voi käyttää tutkimuksessa. Voin kuitenkin ilmoittaa missä tahansa tutkimuksen vaiheessa, etten haluakaan tietojani käytettävän ja ilmoitan siitä tutkimuksen tekijöille.

Tietojani käytetään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta ulkopuolisten käyttöön. Henkilötietoni poistetaan aineiston käsittelyn yhteydessä eikä julkaistavasta tutkimusraportista yksittäistä tutkittavaa voida tunnistaa.

Suostun siihen, että hyvien käytäntöjen ja esimerkkien yhteydessä seurakuntani nimi voi tulla raportissa esille. Ymmärrän, että esille tulemisella voi olla tärkeä merkitys niille, jotka haluavat kuulla seurakuntani toimintamalleista ja oppia niistä.

Annan luvan käyttää haastatteluni tutkimuksen sekä siihen liittyvän opinnäytetyön aineistona.

Päiväys ja paikka

Nimi

Nimi

Nimi

Nimi

Hätämajoituksesta Aleppon kelloihin on tutkimus Suomen evankelis-luterilaisten seurakuntien ja turvapaikanhakijoiden kohtaamisesta. Näkökulma on seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten, mutta myös turvapaikanhakijoiden ääni välittyy tutkimuksesta heidän kauttaan. Tutkimukseen osallistui yhteensä 124 työntekijää ja vapaaehtoista 54 seurakunnasta. Lisäksi haastateltiin yhteensä kymmenen seurakuntayhtymän edustajaa. Haastatteluja täydennettiin kyselyllä, joka oli suunnattu kaikille kirkon monikulttuurisuustyön rekisterissä oleville yhdyshenkilöille.

Tutkimuksessa selvitetään, mitä seurakunnissa tapahtui turvapaikanhakijamäärän kasvaessa syksyllä 2015 sekä minkälaisia toimintatapoja ja käytänteitä seurakunnissa syntyi työskennellessä turvapaikanhakijoiden parissa. Tutkimuksessa tarkastellaan myös seurakuntien reagointitapoja kasvavaan haasteeseen sekä sitä, mistä motivaatio turvapaikkatyöhön kumpusi. Lisäksi tutkimuksessa käsitellään vapaaehtoistyötä ja yhteistyötä eri kumppaneiden kanssa sekä niitä asenteita, joita seurakunnassa ja sen alueella vallitsi.

Tutkimuksen tekijät TM Hanna Niemi ja VTT Ulla Siirto ovat Diakonia-ammattikorkeakoulun lehtoreita. Tutkimushaastatteluiden tekemiseen osallistui lisäksi eri puolelta Suomea lähes 50 Diakin opiskelijaa, jotka keräsivät aineistoa osana omaa opinnäytetyötään, harjoitteluaan tai muuta opintoihin liittyvää tehtävää.

KIRKON TUTKIMUSKESKUS[†]

ISBN 978-951-693-365-1 (nid.)

ISBN 978-951-693-364-4 (pdf)

**SUOMEN[†]
EV. LUT.
KIRKKO**